

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN
VERGADERING VAN 29 SEPTEMBER 2021

Inhoud

1.	Opening, welkom, mededelingen en afscheid Statenlid de heer J.H. Mastenbroek (SP) en installatie nieuw Statenlid mevrouw A. Bakker (SP).....	2
2.	Regeling van werkzaamheden, vaststelling agenda en spreektijdenregeling.....	5
3.	Bespreekpunten	6
A.	Start actualisatie huidige Omgevingsvisie en Omgevingsverordening	6
B.	Strategische Milieu-agenda	35
C.	Pachtconstructie Dubbele Dijk (motiedebat op verzoek van de SP-fractie).....	49
D.	Vermenging financiering OZG (op verzoek van de SP-fractie)	55
E.	Geen onteigening van boeren in Groningen (motiedebat op verzoek van de PVV-fractie) .	66
F.	Belofte toezegging stopzetten gaswinning (op verzoek van de CDA-fractie)	72
4.	Hamerstukken.....	75
5.	Ingekomen brieven	76
6.	Notulen voorgaande vergaderingen van 30 juni en 7 juli 2021	76

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 29 SEPTEMBER 2021

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 43 leden Provinciale Staten: mevrouw A. Bakker (SP), de heer N. Bakker (VVD), de heer M. Baldew (PvdA), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer J. Bergsma (CDA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), de heer B. de Boer (GroenLinks), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer J.B.G. Elshof (D66), de heer C.M. Frenay (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer P.J.H.M. Gerrits (D66), mevrouw I. den Haring (PvdA), de heer H. Haze (Groninger Belang), de heer H.H. Hensen (SP), mevrouw M.K. van Hoorn-van Dulleman (GroenLinks), de heer J.H. ten Hoove (50PLUS), mevrouw H.G. Horenga (CDA), de heer R. Joling (PvdA), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer L.E.J. van der Laan (Partij voor het Noorden), mevrouw J. Lesman-Veenstra (SP), de heer H.A. Marquart Scholtz (Ons Groningen), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer A.J. Nolles (GroenLinks), de heer D. Osseweijer (Forum voor Democratie), de heer R.J.E. Pestman (BV NL), de heer D. Ram (PVV), de heer P. Roemers (PvdA), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), de heer G.J. Steenbergen (ChristenUnie), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (PvdD), de heer J.W.E. de Vries (Fractie GO), mevrouw M.J. Vulpes (VVD), de heer B.J. van der Werf (Forum voor Democratie), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: ---

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, mevrouw N. Homan-Brinkman, de heer I.J.J. Rijzebol, de heer H. Staghoutwer, mevrouw E.M. Wulfse

Afwezig: ---

1. Opening, welkom, mededelingen en afscheid Statenlid de heer J.H. Mastenbroek (SP) en installatie nieuw Statenlid mevrouw A. Bakker (SP)

De VOORZITTER: Goedemorgen, dames en heren, ik open de Statenvergadering. Hebt u ook het idee dat de Statenzaal is gekrompen? Dat er zoveel mensen in kunnen, is echt verbijsterend. Alleen dat al zorgt voor een beetje vrolijke en uitgelaten sfeer. Het is natuurlijk het warme hart van de democratie. Hans van Mierlo had het vroeger over 'de geur van wilde beesten': dat ontstaat hier ook vanzelf.

Maar ik vind het ontzettend leuk om bijna weer een voltallige Provinciale Staten te zien. Het ziet ernaar uit dat we aan het eind van de dag ook echt voltallig worden. Ik had begrepen dat mevrouw Horenga iets later is, maar dat blijkt wel, want ze is er nu. Dat geldt ook voor de heer Roemers: die is er nu nog niet, maar die komt ook nog in de loop van deze vergadering. Daarmee zijn we plenair en voltallig. Het is weer even oefenen waar je ook alweer zit op het moment dat de zaal vol is. Ik zag een aantal mensen op zoek gaan naar hun eigen plekje. Daar zijn ook kaartjes voor gemaakt: die worden weer gebruikt bij de stemmingen.

Maar ik vind het fantastisch om de democratie ook weer een beetje te vieren met z'n allen in een goedgevulde Statenzaal waarin iedereen er is. Dat is lang geleden. De laatste keer dat we met zovelen bij elkaar waren in deze zaal, was het 11 maart 2020. Onmiddellijk daarna gebeurde er van alles. En ik weet nog goed dat we in die vergadering de heer Mastenbroek feliciteerden met de geboorte van zijn zoon. Die kan inmiddels theedrinken: zo lang is het geleden. Hij gaat nog net niet naar de basisschool. Aan het begin van de dag nemen we afscheid van de heer Mastenbroek, dat hij zelf heeft aangekondigd. Dan is er de logische consequentie dat we ons best doen om weer voltallig

te worden. De voortekenen zijn gunstig: mevrouw Bakker zit op de tribune. Het zou maar zo kunnen zijn dat ze de heer Mastenbroek gaat opvolgen.

Maar laten we *first things first* doen. Dus het begint met het vertrek van de heer Mastenbroek. Beste Jan Hein, als jij plaatsneemt achter het spreekgestoelte, dan zijn wij als luisteraars verzekerd van het feit dat er heldere betogen komen, duidelijke argumenten, een gedegen opbouw. En dat er een betoog komt dat transparant is, tot de verbeelding spreekt en waarin aan het eind iedereen weet dat daar de heer Mastenbroek staat en de SP staat. Je hoeft het er niet altijd mee eens te zijn, maar het is in alle opzichten begrijpelijk. Het is een betoog waarin je je hart laat spreken en waarin je hoofd nuchter blijft en dus blijft communiceren. En we nemen vandaag afscheid van een volksvertegenwoordiger, die als persoon een duidelijke afdruk achterlaat. Ik denk niet dat ik alleen voor mezelf spreek als ik zeg dat ik daar met groot genoegen en ook wel met enig ontzag naar heb geluisterd.

Het was even graven in de geschiedenis van de Staten. Maar het is echt tien jaar geleden dat jouw carrière als Statenlid begon op 10 maart 2011. Je werd geïnstalleerd als Statenlid voor de SP en je hield op 6 juli je *maidenspeech*. Het was in die toespraak dat je aangaf dat het jou als volksvertegenwoordiger gaat om eerlijkheid, openheid en oprechtheid. Dat zijn maar woorden. Daarna komt het aan op de daden en het gedrag dat je feitelijk laat zien. Ik denk dat vriend en vijand – voor zover er vijanden zijn – het erover eens zijn dat je die waarden ook laat zien in deze zaal. Dat mensen je binnen en buiten deze zaal kennen als een sociaal mens die, als je in de problemen zit en belangstelling nodig hebt, altijd klaarstaat om zijn kennis over het openbaar bestuur, over het recht, over wat niet al, graag met je te delen op een hartelijke en nooit belerende manier. In de afgelopen jaren heb je heel wat debatten gevoerd en vanuit alle hoeken van het politieke speelveld je inbreng geleverd. Dat was jarenlang in de oppositie. Dat werd in 2015 anders toen de SP niet zomaar plaatsnam in de coalitie, maar de leidende partij werd en de grootste partij in de Staten. Toen Sandra Beckerman in 2017 Kamerlid werd – dat is ook wel een grote stap – nam jij het stokje over als fractievoorzitter. In de afgelopen jaren was je het boegbeeld voor de SP en afwisselend ook commissievoorzitter en vicevoorzitter van de Staten. Als je dat stadium bereikt in dit gezelschap, dames en heren, dan heb je het plafond wel ongeveer bereikt. Dat is geen glazen plafond, maar het is wel een plafond.

Als iemand vertrekt die tien jaar lid is van de Staten, dan is dat al snel een verlies. Dat komt niet zo vaak voor dat er iemand tien jaar lid is van de Staten. En met vertrekt er dus – dat is logisch – een man die er in de waarneming van bijna alle Statenleden altijd al is geweest. De meesten hebben jou niet zien komen. Dat geldt voor mij ook. Ondertussen heb je tien jaar stiekem de gelegenheid gehad om je te ontwikkelen en ons nu de indruk te geven dat je altijd al zo goed was als je nu bent. Er zijn wetenschappers die beweren dat je iets 10.000 uur gedaan moet hebben om er echt in te worden. Ik heb even snel zitten rekenen: Statenleden, SP'ers zeker, maken 20 uur per week. Dan nader je dat punt. Dan zitten we rond de 10.000 uur. Niet iedereen combineert zijn rol van volksvertegenwoordiger met jouw eruditie, jouw nuchtere verstandigheid. Het is altijd duidelijk waar je voor staat. De strijd is nooit ver weg, maar de toon en de stijl mogen best harmonieus. Dat is een ingewikkeld kunstje, dat verstaat niet iedereen. Maar het is mooi om te zien en te beleven. Als je na tien jaar weggaat, is dat een gemis. Maar als je na tien jaar weggaat, is dat ook natuurlijk. De slavernij is afgeschaft, we kunnen je niet houden. Je zetel is tijdelijk. Soms bepaalt je partij dat het tijd is om te stoppen. Soms bepaalt de kiezer dat. En soms bepaal je zelf dat het genoeg is. Ja, we zullen je missen. Je vertrek is een verlies voor de Staten. Maar je hebt behoorlijk bijgedragen aan, huiselijk gezegd, de democratische rechtsstaat afdeling Groningen. Dus dat is mooi.

Gelukkig ben je nog niet helemaal weg. We krijgen een soort van onderhoudsdosis van je. Je hebt aangegeven dat je graag lid wilt blijven van de begeleidingscommissie geschiedschrijving. Dat onderstreept je verbondenheid met de Staten, met de geschiedenis van het instituut. We snijden de banden nog niet helemaal door. En wie weet, als de wetgeving zo ver is, de Staten erin toestemmen en je er zelf zin in hebt, zien we je gewoon weer terug als onafhankelijk voorzitter. Al die dingen kunnen wellicht in de toekomst.

Bij je laatste woordvoering, tijdens de Algemene Beschouwingen in juli 2021, gaf je ons een afscheidscadeau. Je diende een initiatiefvoorstel in voor een referendumverordening in de provincie Groningen en dat staat in november op de agenda van de Staten. 'Zodat inwoners besluiten die echt beter niet genomen kunnen worden, kunnen wegstemmen', zei je in je toelichting. Opkomen voor Groningen, opkomen voor de Groningers: het is een rode draad – ja, echt een rode – in jouw politieke carrière. En je laat niet alleen als persoon een nadrukkelijke afdruk achter, maar ook inhoudelijk zullen wij, Groningen en de Groningers, denk ik niet snel vergeten.

Je besloot om de Staten te verlaten, omdat je meer tijd wilde besteden aan je gezin. Je bent advocaat, je bent volksvertegenwoordiger, maar je bent ook familieman. Spelletjes: kezen in het

bijzonder natuurlijk op de zaterdagavond. En verder je zoontje naar school brengen. 'Wat is er rijker dan na schooltijd thee te kunnen drinken met je kinderen?' vroeg je ons retorisch. Want het antwoord hoefde je ons niet te geven. Nou, we hopen dat je met volle teugen gaat genieten van die rijkdom. Allicht zien we je ergens terug als je kinderen groter zijn en hopelijk het nog steeds op prijs stellen om thee met je te drinken. Namens Provinciale Staten, namens Gedeputeerde Staten, namens de griffie, namens alle medewerkers aan de overkant wens ik je heel veel geluk voor de toekomst en dank ik je voor wat je voor ons ondertussen hebt betekend.

Ik heb een dubbel cadeau. Ik heb natuurlijk het tegeltje voor je met de diepe wijsheden, bij voorkeur ergens te bevestigen op de muur van je huis – maar ergens los mag ook. En als je thee wilt drinken met je kinderen, dan moet je daar accessoires voor hebben. Dus het leek me gepast om je van een theeset te voorzien, namens ons allen. [Applaus. De voorzitter reikt beide cadeaus uit aan de heer Mastenbroek.]

De heer MASTENBROEK (SP): Na een inderdaad toch best lange periode komt er een eind aan mijn lidmaatschap van uw Staten. Inderdaad, tien jaar geleden ben ik betrokken geraakt bij de provinciale politiek in verband met de toen voorgenomen opslag van CO₂ in de bodem bij Boerakker. Dat heeft bij mij in de directe omgeving toen veel losgemaakt. Dat liet mij toen ook kennismaken met de politiek, een minder goede vorm van de volksvertegenwoordiging. In die periode kwam dat onderwerp – in mijn herinnering was dat op diezelfde dag – aan de orde in uw Staten en in de raad van de toenmalige gemeente Marum. Beide spraken zich gelukkig uit tegen die opslag van CO₂ – die ook echt ondoordacht was. Maar beide spraken uit dat opslag 'op dit moment ongewenst is'. Politieker en vager kon je het niet maken. En als je op dit moment iets doet, dan is dat om te benadrukken dat je de deur juist op een kier zet.

Voorzitter, u noemde het al: ik houd van duidelijkheid. En duidelijkheid is uiteindelijk wat politiek en volksvertegenwoordiging onderscheidt en wat maakt dat op dit moment de kloof tussen politiek en samenleving zo groot is. Zeggen waar het op staat, eerlijk en oprecht proberen om het beste te doen voor de inwoners van deze provincie, is een luxe die sommigen zich hier niet denken te kunnen veroorloven. Te vaak wordt gekeken naar partijbelangen, naar coalitieafspraken, op landelijk en op gemeentelijk niveau. Dat leidt tot dubbele agenda's en onwaarachtigheid.

Ik heb er al vaker een punt van gemaakt. En omdat ik nu nog even helemaal los mag gaan, ga ik dat nog een keertje aan de orde stellen. Een voorstel dat door deze Staten wordt gedaan, zou door iedereen hier uitsluitend beoordeeld moeten worden of het bijdraagt aan een goed Groningen. Of inwoners van de provincie Groningen er iets aan hebben. Of het gewoon een goed idee is. En niet wie het voorgesteld heeft, wat coalitiegenoten ervan vinden en of het de Haagse heren ook tegen de haren in strijkt. Een goed voorstel zou het moeten halen en een slecht voorstel zou genadeloos weggestemd moeten worden. Zo moet het ook met stukken van GS zijn. Goede voordrachten moeten gewaardeerd worden. Maar slechte voordrachten moeten teruggestuurd kunnen worden, simpelweg omdat ze nog niet goed genoeg zijn. Helaas is dat nu niet zoals het gaat en regelmatig hebben wij hier voordrachten die hier niet rijp zijn voor besluitvorming, maar die toch aangenomen worden.

Voorzitter, ik wens u en deze Staten, maar vooral Groningen en de Groningers dat die cultuur verandert. Ten aanzien van de kwaliteit van de stukken zijn er al stappen gezet. En ten aanzien van de cultuur en de reflexen van de coalitie van u allen. De vorige vergadering heb ik een concept-referendumverordening ingediend. Die komt dus van een oppositiepartij. Ik hoop echter van harte dat uw Staten die op de inhoud zullen beoordelen. Een toevoeging aan de gereedschapskist van de inwoners van Groningen om de kloof met de politiek te dichten. Een echte opkomstbevorderende maatregel als gewoon een prima instrument. Ik beveel dan ook die voordracht van harte aan bij alle Statenleden,

Ik dank iedereen die voor mij deze leerzame periode mogelijk heeft gemaakt: mijn fractiegenoten, mijn vrouw, mijn kinderen, mijn collega's in mijn nevenfunctie. Maar vooral ook alle mensen op de achtergrond in dit huis: de griffie, de techniek, de catering en de schoonmaak. Het is mooi dat wij hier allemaal staan, maar zonder die onmisbaren gaat dat niet. Ook zij zetten zich niet in voor politiek, maar voor dat doel dat wij allen voor ogen moeten hebben: een goed functionerende volksvertegenwoordiging, een mooi Groningen en het beste voor de inwoners van onze provincie. Dank u wel. [Applaus.]

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Mastenbroek voor uw galgenspeech, die wij met smaak hebben verorberd en die ook niet mis te verstaan was. Ik stel voor dat we het zo doen – dat is toch een beetje een oogst van corona. De heer Mastenbroek is net weer gaan zitten. Laten we nu meteen zijn opvolging ter hand nemen en daarna in het atrium de gelegenheid bieden om beide hoofdpersonen even te ontmoeten. Laten we het zo doen.

Dus we zijn daarmee aangekomen bij het installeren van een nieuw Statenlid. Het centraal stembureau heeft mevrouw Bakker benoemd in de ontstane vacature. Voor de toelating van mevrouw Bakker tot deze Staten stel ik zoals gebruikelijk een ad-hoc-commissie in. Die gaat het onderzoek doen naar de geloofsbrieven en die gaat namens u bepalen of mevrouw Bakker aan de eisen voldoet. Zou ik mevrouw Benjamins, de heer Pestman en de heer Joling mogen verzoeken om die taak op zich te nemen? De griffie zal u daarbij begeleiden.

Dan schors ik de vergadering om de commissie haar werk te kunnen laten doen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik vraag uw aandacht voor de voorzitter van de commissie van onderzoek naar de geloofsbrieven, mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (voorzitter onderzoekscommissie geloofsbrieven): De commissie heeft het onderzoek naar de geloofsbrieven uitgevoerd. De commissie heeft het volgende geconstateerd. Mevrouw Bakker heeft de benoeming van het centraal stembureau geaccepteerd. Zij heeft geen onverenigbare openbare betrekkingen. Uit het uittreksel uit de Basisregistratie Personen blijkt dat mevrouw Bakker de Nederlandse nationaliteit bezit en in de provincie Groningen woonachtig is. De commissie is van mening dat niets de toelating van mevrouw Bakker tot deze Staten in de weg staat.

De VOORZITTER: Dan is mevrouw Bakker toegelaten tot de Staten. Dan verzoek ik de bode om mevrouw Bakker binnen te leiden, zodat we haar kunnen installeren. Ik verzoek u allemaal om te gaan staan. [De voorzitter neemt de verklaring en belofte af bij mevrouw Bakker, die hierna formeel is benoemd als Statenlid van de provincie Groningen. Applaus.]

Dan ben ik de eerste die u mag feliciteren met uw lidmaatschap van Provinciale Staten. Zullen we dat met een boks doen? Dat lijkt me gepast.

Dan schors ik de vergadering. En dan zou ik de heer Mastenbroek en mevrouw Bakker willen vragen om meteen deze zaal te verlaten. Anders ontstaat er hier een receptie.

[Schorsing]

2. Regeling van werkzaamheden, vaststelling agenda en spreektijdenregeling

De VOORZITTER: ik heropen de vergadering.

Als u het goedvindt, dan beginnen we met de regeling van de werkzaamheden. Uit de Statencommissie van 15 en 22 september zijn drie bespreekpunten voortgekomen: allereerst de start van de actualisatie van de Omgevingsvisie en –verordening. Daarbij hebben de fracties van de PVV en de Partij voor het Noorden moties aangekondigd. Misschien komen er nog wel meer. Dus dit wordt een regulier debat in twee termijnen. Het tweede punt, de Strategische Milieu-agenda, wordt ook een volledig debat in twee termijnen. Het derde is de Pachtconstructie Dubbele Dijk: dat wordt een motiedebat op verzoek van de SP.

Dan hebben we nog drie agenderingsverzoeken over actuele onderwerpen. Daarvoor geldt dan ten minste een derde van de vergadering moet instemmen met het toevoegen aan de agenda. Allereerst vraagt de SP om agendering van de vermenging van de financiering van het OZG. Kunt u instemmen met het toevoegen aan de agenda? Ik zou graag even handen willen zien.

De heer BENNEMA (VVD): Even voor de orde: dat is gewoon een motiedebat met één termijn, neem ik aan, als dit verzoek het haalt?

De VOORZITTER: Nou, dit is in beginsel vormvrij. Dus ik zou zeggen: als het niet heel scherp is, wordt het een regulier debat in twee termijnen. Maar het kan best zijn dat het in één termijn klaar is. Wilt u het op de agenda zetten? Dan kunnen we nog altijd daarna de vorm bepalen. Ja? Mag ik even de handen zien? Dat is vrijwel unaniem, zie ik. Dan voegen we dit punt toe.

Dan het vierde agendapunt. Dat bespreekpunt is van de PVV. Die vraagt om geen onteigening van boeren in Groningen. Kunt u instemmen met het toevoegen van de agenda? Daar is ook voldoende steun voor vandaag.

Dan het vijfde besprekingspunt. Het CDA vraagt om agendering van het onderwerp 'Belofte stopzetten gaswinning in 2022'. Kunt u instemmen met het toevoegen aan de agenda? Ik zie dat dat ook breed wordt ondersteund. Dan wordt dat het zesde besprekingspunt van vandaag.

Ten slotte hebben we nog een bosje hamerstukken aan het eind van de vergadering. Kunt u zich vinden in de agenda die wij op deze manier met vereende krachten hebben samengesteld? Dat is het geval. Dan is daarmee de agenda vastgesteld.

We doen bij wijze van experiment niet meer aan spreektijd. Dus dat leidt tot een enorm beroep op uw eigen zelfbeheersing. Volgens mij is dat in de commissievergaderingen uitstekend gegaan. Dus dat kan best eens leiden tot iets moois. Dus houd u dat vol.

We komen nu weer fysiek bij elkaar. Dus misschien is dat een goed idee om de *good old* Triple-V Trofee weer in ere te herstellen. U weet het misschien nog: vergaderen via de voorzitter. Dus u debatteert met een collega-Statenlid of een gedeputeerde via mij. U richt het woord dus niet rechtstreeks tot degene met wie u in debat bent. En de belangrijkste tip daarbij is om het woordje 'u' vermijden. Want 'u' is de voorzitter.

De heer VISSER (PvdA): Even een punt van orde. Doen gedeputeerden eigenlijk mee aan deze wedstrijd?

De VOORZITTER: Dat geloof ik niet. Want ik geloof dat dit expliciet voor Statenleden is.

De heer VISSER (PvdA): Dat zou zo fijn zijn. Want dan moeten ze de volgende keer, als ze winnen, ook jureren. Dan moeten ze de hele vergadering ook opletten.

De VOORZITTER: Ja, daar zit wel iets in. Oké, maar dus niet 'Begrijp ik u goed...', maar: 'Voorzitter, begrijp ik goed dat de heer Bennema...'. Dat is een beetje de lijn dan. De heer Bennema kijkt verbijsterd.

De heer BENNEMA (VVD): Maar bij een motiedebat neemt de indiener wel als eerste het woord, neem ik aan? Gewoon de normale volgorde, hè? Ja prima, bedankt.

De VOORZITTER: De heer Roemers was de laatste die de trofee heeft gewonnen. Dat betekent dat hij heel erg lang op zijn werkkamer een prominente plek heeft ingenomen. De heer Roemers herstelt nog een beetje van zijn operatie. Misschien is dat ook wel de reden dat hij wat later komt. Hij heeft wel gezegd dat hij komt en de trofee meeneemt. Dus mag ik dan de vicevoorzitter van deze Staten, die ook enorm betrokken is bij dit onderwerp, vragen om het jureren ter hand te willen nemen?

De heer VISSER (PvdA): Ja, dat was ook de achtergrond van mijn eerdere opmerking. Want nou moet ik de hele vergadering opletten. Dat ga ik doen.

[Conform besloten.]

3. Besprekingspunten

A. Start actualisatie huidige Omgevingsvisie en Omgevingsverordening

De VOORZITTER: 22 september is hierover gesproken in de Statencommissie. Het leek erop dat slechts één fractie bespreking wilde, maar eind vorige week werd duidelijk dat in ieder geval twee fractie bezig zijn met het voorbereiden van moties. Dus dan is de klassieke behandelvorm van een regulier debat in twee termijnen de beste. Dat lijkt me het verstandigste om te doen.

Dat betekent dat ik kijk naar de fractie van GroenLinks wie daarvan het woord gaat nemen. Dat is de heer De Boer. Het woord is aan hem.

De heer DE BOER (GroenLinks): Tijdens de bespreking in de commissie vorige week hebben wij reeds de kans gehad om onze opmerkingen over de voorliggende actualisatie te plaatsen. Wij zijn tevreden over de kansen die het College in dit proces mee wil nemen en kunnen daarom instemmen met deze voordracht. Met name aandacht voor het tegengaan van de wooncrisis en de sturing op de inpassing van de energietransitie doet ons veel deugd.

Wat nog wel is blijven liggen, zijn de zorgen over de huidige ontwikkelingen die onze schaarse ruimte en onze groene energievoorraad nog verder beperken. Om tijdens de vernieuwing van de Omgevingsvisie echt een integrale en samenhangende afweging te kunnen maken over onze keuzes in de schaarse ruimte, is het cruciaal om onvoorziene en ongewenste ontwikkelingen te voorkomen. Met name de huidige toename van datacenters in onze provincie baart ons hierin zorgen. Een ongecontroleerde wildgroei aan stroomvraag boven op de huidige opgaven is voor ons hierin onwenselijk, zoals we eerder ook benoemd hebben. Daarom willen wij het College vragen of het op dit moment ook middelen heeft om dergelijke ontwikkelingen te voorkomen, om zo de Staten in de gelegenheid te stellen voor de brede afweging. Wij wachten op de beantwoording.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Zoals ik in de commissie al heb aangegeven, zijn wij akkoord met de beleidsarme actualisatie van de Omgevingsvisie en hebben wij geen niet-controversiële toevoegingen. Wij zullen input leveren voor de nieuwe Omgevingsvisie en voeren graag daar het debat over datacentra, windmolens, mestsilo's, biomassa, mestvergisters, mijnbouw, dorpsranden, hittestress enzovoort.

De heer DE BOER (GroenLinks): De PvdA geeft aan dat de datacenters bijvoorbeeld ook haar zorgen baren, maar dat zij deze afweging wil maken in de brede afweging die we nog gaan maken. Maar ziet de Partij van de Arbeid op dit moment geen obstakels om echt die brede afweging te maken? Ziet zij op dit moment dat er geen ontwikkelingen die haar zorgen baren om echt goed die brede afweging te kunnen maken in het vervolg?

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Om te zeggen dat dit ons zorgen baart, vind ik het wat te vroeg. Maar ik denk wel dat dit een onderwerp is waar we over moeten doorpraten met z'n allen. Maar dit is niet het moment: dit is een actualisatie. En het gaat over niet-controversiële dingen. Zoals u zelf al aangeeft: dit is mogelijk wel controversieel. Dus laten we het er daar over hebben waar dit hoort en niet hier.

De heer VAN DER WERF (FvD): Een nieuw politiek jaar. Goed om hier weer te zijn in een volle arena – laat ik maar zeggen.

Ja, ik vind het wel een beetje lastig, dit stuk. Want het is natuurlijk wel weer overgoten met dezelfde saus, zoals we dat wel kennen vanuit dit College. Ten eerste het verzoek van mijn kant om ook weer het Mondriaanse zoekplaatje even te vervangen. Maak gewoon een stroomdiagram in het vervolg. Er is blijkbaar getracht wat cachet te geven aan dit stuk, maar in de gewone wereld komt de evaluatie altijd na de uitvoering. Er wordt verwezen naar allerlei documenten die er nog aan zitten te komen, dus daar valt weinig over te zeggen.

Maar wat ik nog wel even kwijt wil en wat mij ook opvalt, is dat er een MER-procedure wordt gestart. Er staat ook dat er een aanbesteding wordt gedaan voor dat onderzoek. Dan vraag ik mij af: aan wie wordt dat dan aanbesteed? En hoe? Wat zijn dan de criteria voor deze aanbesteding? Welke partijen heeft men op het oog?

Over de ontwikkelingen in de provincie is het stuk wat mager. Hoe gaat die klimaatverandering nou echt de omgeving hier in de provincie beïnvloeden? Waaruit bestaat deze klimaatverandering nou eigenlijk precies? Wat zijn de gevolgen? Het wordt eigenlijk nooit echt benoemd. Er wordt wel gezegd dat het allemaal heel erg gaat worden. Maar wat het feitelijk inhoudt en wat de gevolgen dan ook daadwerkelijk zijn, blijft altijd een beetje in het ongewisse. De verkenning van het buitengebied: welke aspecten hebben daar betrekking op? Wat wordt er precies verkend en met welk doel?

Wat opvalt in het stuk, zijn de aspecten die onze omgeving zeker wel beïnvloeden, zoals de bevolkingsgroei en de industrialisering van onze natuur door windturbines en zonnecentrales. Dit blijft geheel onbesproken. Het wordt wel even aangehaald, maar dan voorzien van algemeenheden zoals *'een toenemende druk'*, *'leefbaar houden'* en *'betaalbaar blijven'*. Betaalbaar blijven ongetwijfeld weer door middel van subsidies, die we dan even goed wel weer via belastingen moeten ophoesten – dus vestzak-broekzak. Het is allemaal energietransitie, klimaat, stikstofcrisis en stuk voor stuk irrealiteit, zelf opgelegde problematiek waar dit stukje dan de oplossing voor zou moeten gaan bieden. Maar het kent op zichzelf weer allerlei vervolproblemen, zoals 'van het gas af' en al dat soort onzin.

Als het gaat om stikstof, waar hebben we het dan eigenlijk over? Hebben we het dan over ammoniak of stikstofdioxide? Wat speelt ons nou parten hier in Groningen? Dat blijft allemaal toch wat algemeen. Dat baart me toch wel wat zorgen, omdat er eigenlijk niet zoveel staat. En op basis hiervan moeten we besluiten over de actualisatie van de visie en verordening, terwijl voor ons die er bij het vertrekpunt al volstrekt naast zit. En dat vind ik dus erg lastig.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Voor wie het nog niet weet: ik woon net buiten Garrelswaer aan het Damsterdiep. We hebben rondom vrij uitzicht. Als ik naar buiten kijk, zie ik vooral weiland, de huizen van de burens, de eeuwenoude Stadsweg, het Damsterdiep en in de verte de N360. Ik vraag me dan weleens af: van wie is eigenlijk mijn omgeving? Is die van mijn burens? Van mijn dorp? Van de gemeente Eemshaven? Van het waterschap Noorderzijlvest? Van de boeren in de buurt? Van de provincie? Hoe langer ik erover nadenk, hoe meer ik tot de conclusie kom dat het niet mijn omgeving is, maar onze omgeving. De omgeving is dus van iedereen en er zijn veel tegengestelde belangen bij het gebruik van die omgeving. Vanwege het versnipperen van die belangen is het soms moeilijk om een integrale visie op en een aanpak van een aantal grotere opgaven van de lokale overheden te verwachten. Het gebruik van de omgeving mag ook niet bepaald worden door degene met het meeste geld.

Onze fractie vindt het daarom een goede ontwikkeling dat er in de voordracht gesproken wordt over de provincie als hoeder van het landschap en de rol die de provincie kan spelen bij het realiseren van die integrale visie en aanpak. In dat kader hebben we tijdens de commissievergadering gevraagd naar de plek die de zonneladder in de nieuwe Omgevingsvisie krijgt. De gedeputeerde heeft op die vraag toegezegd dat we op korte termijn, namelijk over enkele weken, nader geïnformeerd worden over de mogelijkheden en onmogelijkheden bij deze actualisatie en daarna. We zijn blij met die toezegging en wachten de invulling daarvan af.

In datzelfde kader hebben we ook een idee over meer ruimte voor wonen in het buitengebied. We zullen daar samen met de PVV en andere een motie over indienen. Mijn collega, de heer Ram, zal een toelichting geven over die motie.

Mijn fractie ziet uit naar het vervolg van het traject actualisatie Omgevingsvisie en Omgevingsverordening en

De heer FRENAY (SP): De gang van zaken tot nu toe rondom de actualisatie kenmerkte zich door nogal wat verwarring. Enerzijds door de keuze van het College om deze actualisatie en de ontwikkeling van een brede, nieuwe Omgevingsvisie met een en hetzelfde document te willen opstarten. Anderzijds door de vele vragen die het document zelf oproept en waarover we bij het volgende agendapunt nog komen te spreken.

Inmiddels is de stof van de verwarring neergedaald en hebben we zicht op de voorgestelde procedure. Daarover zijn we niet echt geheel tevreden, omdat wij vinden dat Provinciale Staten nu te weinig in positie wordt gebracht. We roepen het College daarom op, de in de voordracht geschetste procedure op een aantal punten aan te passen. De eerste aanpassing betreft punt 2, onder het kopje 'inhoudelijke uitwerking'. Wij willen graag op een zo kort mogelijke termijn een overzicht van deze onderwerpen en thema's, zodat wij onze gedachten er alvast over kunnen laten gaan. Het is tot nu toe voor ons erg lastig gebleken om die thema's zelf uit het document te destilleren.

Het tweede punt dat wij graag gewijzigd willen zien, is bij punt 4 van het procedureschema onder het kopje 'ontwerp-actualisatie'. Wij willen daar graag zien toegevoegd dat na verwerking van de informele consultaties de ontwerpvisie ook aan ons, aan PS, wordt voorgelegd, met de vraag of ook wij kunnen instemmen met het vrijgeven van dat ontwerp voor inspraak. Zoals het er nu staat, is het vrijgeven van het ontwerp voor inspraak geheel voorbehouden aan GS. Wij denken dat wij als PS daar onze plek in moeten opeisen.

Ik denk ook dat deze toevoegingen wel gewaardeerd kunnen worden door de vorige sprekers die immers, voor zover zij nu al aan het woord zijn geweest, hebben aangegeven nog inbreng te zullen aanleveren. Nou, dat is ook wat wij van plan zijn. Ik denk dat het daarom goed is dat wij die inbreng strak in dat schema een plek geven, zodat we allemaal op de juiste momenten de juiste dingen naar voren kunnen brengen en ook de juiste beslissingen kunnen nemen met elkaar. Wij denken dat deze tussenstap – want het is natuurlijk wel een extra tussenstap – nog wel in het tijdschema is in te passen. Misschien wordt het een beetje krap, maar wij vinden het belangrijk genoeg om er zonnodig nog een keer extra voor bijeen te komen.

Deze verzoeken zijn ook in een amendement vevat, maar ik denk dat het niet nodig is om dat nu al in te dienen, omdat ik eerst de reactie van het College even afwacht.

De heer BENNEMA (VVD): We zijn dus op weg naar de nieuwe Omgevingsvisie en –verordening. Vanwege het uitstel van de nieuwe Omgevingswet nemen we eerst even een kleinere tussenstap van deze actualisatie. Nu die brede heroverweging nog aan bod komt, beperk ik me hier even tot de kleinere zaken die in de actualisatie nog meegenomen kunnen worden.

In de actualisatie zoals voorgesteld kunnen dus nog wijzigingen worden opgenomen die aansluiten bij bestaand beleid en waarover ook brede consensus bestaat. De VVD-fractie wil daarom twee punten inbrengen. In de eerste plaats het aanleggen van zonneparken en het oplossen van

negatieve en ongeplande gevolgen van die parken. En in de tweede plaats een beperkte verruiming van de mogelijkheid tot bouwen in het buitengebied. De aanleg van zonneparken is een van de vele factoren die een beslag leggen op onze schaarse grond en impact heeft op ons landschap. Door de ChristenUnie is ook al gememoreerd dat de provincie zich opstelt als de hoeder van ons landschap – dat spreekt ons ook aan. Het is daarom van groot belang dat die ruimtelijke afweging zo zorgvuldig mogelijk en integraal plaatsvindt en negatieve gevolgen ook zoveel mogelijk worden beperkt. Iedereen vindt het wenselijk dat bijvoorbeeld zonnepanelen het eerst worden geplaatst op daken, transferia en terreinen die minder geschikt zijn en pas later op landbouwgrond. Het is jammer om optimaal te gebruiken grond op te offeren voor die functie, terwijl er al alternatieven elders zijn. Dat is niet alleen een probleem voor boerenbedrijven, maar ook bijvoorbeeld voor de verwerkende industrie. De zonneladder en het dubbele ruimtegebruik zijn principes die in onze Staten breed worden gedragen. Daarom is het ook goed om te bezien hoe deze uitgangspunten in beleid omgezet kunnen worden.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ik hoor de heer Bennema allemaal punten opnoemen waar ik op zich wel achter kan staan. Maar één ding: hij spitst zich heel erg toe op landbouwgrond. Bij onze fractie leeft dan de vraag: hoe kijkt de heer Bennema ertegen aan dat er dan goede natuur zou moeten worden opgeofferd voor zonneparken? Vindt u dat net zo erg als wij dat ook vinden?

De heer BENNEMA (VVD): Wij zijn ook voor een goede kwaliteit van het Groninger landschap. Daar horen ook goede natuurgebieden bij. Dus je moet goed kijken hoe je dat inpast. Dat zit ook in de motie die ik zometeen ga indienen. Daarin wordt gerefereerd aan een motie die voorheen is ingediend en waarin ook natuur wordt genoemd. Dus dat zit erbij in.

Wij willen breder kijken. De VVD wil ook een andere consequentie van zonneparken bezien, dus ook de negatieve en ongeplande effecten. Als je energie-infrastructuur aanlegt, bijvoorbeeld zonneparken, dan komen er netwerken en daarmee aanbod van energie. En aanbod leidt dan ook weer tot vraag, bijvoorbeeld dat je dan ook weer industrie krijgt op bepaalde plekken. En die industrie moet dan ook weer passen in het beeld waar we dat willen hebben. Dus we willen het ook niet her en der verspreid in Groningen, maar daar waar het het meest optimaal gepland kan worden. Dus dan dreigt er een situatie waarin feitelijke ontwikkelingen sneller kunnen gaan dan regelgeving en beleid. Vanwege deze impact lijkt het ons goed dat het College daar onderzoek naar gaat doen. Daarom hebben wij een motie gemaakt, die ik even aan de voorzitter overhandig.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 338, 'Zonneklaar'. Deze motie is ingediend door de fractie van VVD, mede namens de fractie van het CDA, en eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021,
Constaterende dat

- het ruimtelijk beleid zich kenmerkt door een integrale afweging van belangen en ruimtelijke principes (althans naar de letter en geest van de regelgeving);
- recentelijke ontwikkelingen in de discussie en planvorming van zonneparken laten zien dat in de praktijk niet alle principes en belangen tot hun recht komen en er sprake is van ongewenste en onvoorziene gevolgen;
- de aanleg van zonneparken en extra netcapaciteit leiden tot het ontstaan van gebiedsontwikkelingen, zoals industrie- of bedrijventerreinen, op plekken waar dit niet was voorzien;
- landbouwgrond wordt gebruikt terwijl alternatieve locaties nog niet zijn benut;
- financiële overwegingen een belangrijke rol spelen in de discussie over nieuwe zonneparken (OZG);
- de Staten op 6 februari 2019 motie nummer 453 hebben aangenomen, waarin de uitwerking van een zonneladder in de Omgevingsvisie en –verordening wordt verzocht, opdat primair onbenutte daken en terreinen worden benut en landbouw en natuur zoveel mogelijk worden ontzien;

Overwegende dat

- het ruimtelijk beleid zo moet zijn vormgegeven dat ongewenste en onvoorziene gevolgen worden tegengegaan;
- bij de aanleg van zonneparken rekening gehouden moet worden met alle relevante belangen, principes en gevolgen:
 - optimaal en efficiënt grondgebruik;
 - samenhang met gewenste ruimtelijk-economische ontwikkelingen (bijvoorbeeld bedrijventerreinen);
 - ruimtelijke kwaliteit;

- juiste benutting van de netcapaciteit;
- zonneladder en dubbel ruimtegebruik;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. in kaart te brengen welke mogelijkheden er zijn om ongewenste en onvoorziene ontwikkelingen bij de aanleg van zonneparken te voorkomen;
2. mogelijke maatregelen die al bij de actualisatie meegenomen kunnen worden, daar voor te stellen; En gaan over tot de orde van de dag!

De heer ZWART (PvvhN): Ik heb de motie gelezen en ik zie daarin dat u zich met name zorgen maakt over zonneparken en dat dat ook te maken heeft met netwerken. Vindt u dat er wel een ongebreidelde groei mag plaatsvinden van onze windmolens in de provincie Groningen?

De heer BENNEMA (VVD): Kijk, we zijn hier bij de actualisatie en kijken in hoeverre daarbij voorstellen zijn die meegenomen kunnen worden waarvoor breed draagvlak in de Staten ligt. Nou, bij principes als dubbel ruimtegebruik en de zonneladder voel ik dat die overal leven, ook om die negatieve consequenties te voorkomen. Ik kan hier wel een heel debat over windmolens gaan beginnen, maar dat is echt iets voor de brede heroverweging. Daar hebben wij ook echt wel een visie op, maar om die nu hieraan te koppelen, kan niet in deze actualisatie.

De heer ZWART (PvvhN): Dan begin ik gelijk met de vraag: hoe komt u erbij? Als je namelijk gewoon heel simpel de kranten en RTV Noord volgt, dan weet u dat er net zoveel bezwaren zijn tegen windparken als tegen zonneparken – tegen dat soort ruimtegebruik. En wat u nu dus doet, is het beperken tot de zonneparken en de windmolens buitenspel laten. Het hoort bij elkaar, het heeft met dezelfde netwerken te maken. Dus daarom nogmaals de vraag: hoe komt u daarbij?

De VOORZITTER: Het mag via de voorzitter de volgende keer. De heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Wij kijken naar waar brede consensus en waar overeenstemming over is. Het gaat niet over windmolens en zonneparken *an sich*: daar zijn allerlei meningen over. Het gaat er dan over hoe je zaken zo optimaal mogelijk inpast en negatieve effecten voorkomt. Die andere discussie is prima om te voeren, maar dat kan niet hier. Hier kunnen we kijken naar de stappen. Die zijn beperkt en het zijn ook nog maar kleine stappen. Die kun je hier nemen en daar kunnen we met z'n allen naar kijken. Dus hier kunnen we al wel stapjes voorwaarts zetten. Wellicht niet voor anderen die heel andere zaken willen, maar dat is iets wat op dit moment niet aan de orde is.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wij hebben vooraf kennisgenomen van de motie – dank daarvoor. De redenering daarin kunnen wij wel volgen. Maar wat is dan de rol van de gemeenten hierin? De meeste gemeenten hebben al een zonnevisie. Daarin houden ze, als het goed is, al rekening met dit soort punten. Dus hoe verhoudt zich tot gemeenten?

De heer BENNEMA (VVD): Aan bestaande uitgangspunten als lokaal draagvlak en dat soort zaken moet je ook blijven vasthouden. De gemeenten moeten daar ook een doorslaggevende stem in hebben. Het is alleen wel zo dat je je qua coördinatie kunt afvragen of je de zaken daar wat kunt optimaliseren: waar je wat aanlegt. Je kunt dus kijken of er een provinciaal belang is. Dus je onderzoekt deze ontwikkelingen en de gevolgen daarvan en je kijkt dan in hoeverre er iets is waar de provincie wat aan kan doen. Dus met principes als dubbel ruimtegebruik, de zonneladder en betere afstemming. Dat wil niet zeggen dat de provincie ineens alles zou moeten regelen. Je kunt ook een provinciaal belang via de gemeenten laten coördineren. Er zijn meerdere opties. Maar dan loop ik al heel erg vooruit op mogelijke uitkomsten. Er zou eerst een inventarisatie moeten zijn van wat het probleem is, dan kun je beleidsvoorstellen doen en dan kun je het over die bouwstenen hebben.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat is goed om te horen. Maar als het er echt op aankomt bij de zonneparken, wie gaat daar dan over: de gemeenten of de provincie? Want ik hoor de VVD het woord 'coördinatie' noemen: dat klinkt als doordrukken. Ik begrijp uit de verduidelijking dat dat niet helemaal de bedoeling is. Dus wie gaat uiteindelijk beslissen bij zo'n zonnepark: is dat de gemeente of de provincie?

De heer BENNEMA (VVD): Het is zeker niet de bedoeling dat hier dingen worden doorgedrukt. Dat zou ook in strijd zijn met de regels die er zijn. Dit is eigenlijk een optimalisatie zoals wij het zien. De gemeenteraad maakt inderdaad die zonnevisies. Alleen, om dingen op elkaar af te stemmen, zou je

zaken anders kunnen regelen. Dat betekent niet dat we van bovenaf dingen doordrukken, want uiteindelijk is het de gemeente die voor dat draagvlak staat en erover gaat of iets al dan niet doorgaat.

Dan heb ik het tweede punt en daar kan ik vrij kort over zijn. Een groot probleem van deze tijd is natuurlijk het grote woningtekort in ons land. Als provincie moeten we kijken hoe we hier een bijdrage aan kunnen leveren, maar in deze actualisatie kunnen we slechts kleine stappen zetten. Een beperkte, maar wel goede mogelijkheid is het creëren van ruimte in boerderijen en ook woningen om en nabij het boerenerf. Zo kunnen we karakteristiek erfgoed leefbaar houden en ook een mogelijkheid bieden voor boeren die hun opvolging regelen om een generatiewoning op die terreinen mogelijk te maken.

Tot zover deze twee grote punten en met het grote werk gaan we straks aan de slag.

De heer BERGSMA (CDA): Mooi om hier weer in een volle Statenzaal te staan. Ik was het al even gewend om voor een volle klas te staan. Het is hopen dat hier beter wordt geluisterd. Deze had ik wel voorbereid trouwens, hoor.

De VOORZITTER: Ik begrijp dat u hier veel in te halen hebt, meneer Bergsma.

De heer BERGSMA (CDA): Ja.

Na vandaag start het brede traject na de actualisatie van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Maar bovenal spreken we vandaag over een aantal niet-controversiële wijzigingen van de huidige Omgevingsvisie, zodat deze aansluit bij de huidige praktijk van de dag. Wij kijken positief naar de voorstellen die het College heeft gedaan. Wij kijken vooral uit naar de nieuwe Omgevingsvisie en daar zullen wij ook een aantal zaken mee gaan geven aan het College dat wij belangrijk vinden. Maar we hebben op dit moment verder geen niet-controversiële wijzigingen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dit onderwerp hebben we uitgebreid besproken in de commissievergadering. Eigenlijk staan we voor een belangrijk punt. Ten eerste hebben we de actualisatie van de huidige Omgevingsvisie en heel kort daarop vindt een nieuwe Omgevingsvisie plaats, waarin behoorlijk wat participatie moet plaatsvinden. We maken ons daar wel een beetje zorgen over. Want als we nu kijken naar de huidige Omgevingsvisie, dan zijn het wat beleidsluwe wijzigingen en technische wijzigingen, waar we ons prima in kunnen vinden. Bijvoorbeeld dat over bebouwing in wat linten niet zo moeilijk wordt gedaan door de provincie. Ik weet dat er een aantal partijen het niet eens is met de aanpassingen van enkele kanalen in het Westerkwartier. Wij zijn het daar wel mee eens. Dus daar kunnen we ons wel goed in vinden.

Waar we ons wel heel veel zorgen over maken – dat blijkt uit het stroomschema dat bij dit onderwerp zit en ook wel wat met het volgende onderwerp te maken heeft – is dat er nu al beslag wordt gemaakt op keuzes die later gemaakt moeten gaan worden.

Dus inhoudelijk kunnen we ons wel vinden in dit agendapunt. De participatie vinden wij heel belangrijk, zeker bij de nieuwe Omgevingsverordening. Dat heeft er alles mee te maken dat de gemeenten bezig zijn met de gemeentelijke verordeningen. Die zitten in de fase die ongeveer gelijkloopt met die van de provincie. Naar onze beleving zou het zo moeten zijn dat als de gemeenten hun verordeningen bijna klaar hebben, de provincie ze gaat consulteren en dan *overall* gaat kijken wat het provinciale zou moeten zijn. Dus dat willen we graag de gedeputeerde meegeven.

De heer GERRITS (D66): Ook in het noorden is de ruimte schaars. Deze uitspraak is een cliché in wording als uitgangspunt voor onze ambities in de toekomst. We hebben ruimte nodig om te wonen en te werken, voor natuur en landbouw, voor energieopwekking, transport en logistiek. Deze ruimtevragers zullen met elkaar botsen, als we niet zorgvuldig en breed kijken naar de inpassing van al deze ambities.

Omdat wij een brede afweging willen, zijn wij er geen voorstander van om het kader van de actualisatie van de Omgevingsvisie alvast uitspraken te doen over één bepaald onderwerp, zoals de vestiging van datacenters. Daarmee doen we dat ene onderwerp geen recht en maken we de integrale afweging lastiger. Alle onderdelen hebben hun eigen belang en waarde. Die komen in de discussie over de herziening voor de nieuwe Omgevingsvisie het beste tot hun recht.

De heer DE BOER (GroenLinks): De heer Gerrits refereert eraan, door nu over datacenters te gaan spreken, dat we de integrale afweging moeilijker maken. Tot op zekere hoogte kan ik daarin meegaan. Maar tegelijkertijd vraag ik me ook af of de heer Gerrits het met mij eens is dat de integrale afweging ook moeilijker wordt gemaakt als we nu boven op de alle dingen die de heer Gerrits nu ook benoemt, nog allemaal extra opgaven laten ontstaan.

De heer GERRITS (D66): Nou, die opgaven zijn er, naast de vragen vanuit de industrie. Overigens niet alleen de datacenters: we hebben ook nog de Oostpolder die heel veel ruimte vraagt. We hebben daarnaast ook heel veel vragen naar energieopwekking, we zien een druk op de landbouw. Kortom, als je aan één touwtje trekt, dan komt de hele zaak in beweging. En ik vind dat als je daar nu een uitspraak over doet, je dan, zonder dat je die integrale afweging maakt, die uitspraak dan van mindere kwaliteit is dan dat we die straks in zijn totaliteit zullen organiseren.

De heer DE BOER (GroenLinks): Maar maak ik daar dan wel uit op dat de heer Gerrits het met mij eens is dat op dit moment de onvoorziene en ongewenste ontwikkelingen die plaatsvinden, uiteindelijk zorgen voor een bemoeilijking van de integrale afweging die we met z'n allen zullen moeten maken?

De heer GERRITS (D66): De huidige ontwikkelingen vinden plaats binnen de huidige Omgevingsvisie. Dus daar hebben we gewoon mee te maken.

De heer VAN DER WERF (FvD): Ik hoor dat de heer Gerrits een warm hart heeft voor datacentra. Nou, die hebben natuurlijk wel een beslag op de ruimte. Maar groter is het beslag op de energie: ze zijn grootverbruikers van energie. Nou ken ik de heer Gerrits ook als iemand die de energietransitie voorstaat. Hoe worden deze dingen met elkaar gerijmd in het hoofd van D66? Want enerzijds willen ze bij de transitie van energie gaan besparen, willen ze andere vormen van energie gaan opwekken. En anderzijds willen ze eigenlijk de deur openen voor enorme energieverbruikers in de provincie. Hoe willen ze dat met elkaar rijmen? Hoe gaat dit samen? Want op het moment dat we enorme energieverbruikers gaan toestaan, zal dat ook betekenen dat we veel energie nodig gaan hebben. Die moet dan volgens D66 weer opgewerkt worden door windmolens en zonnepanelen.

De VOORZITTER: Mij valt op dat u de vraag nu twee keer hebt gesteld. Zullen we eens kijken wat het antwoord is? De heer Gerrits.

De heer GERRITS (D66): Nou, ik vind dat deze discussie nu juist hoort bij die herziening. Want de problemen die je oproept als je dus veel meer energievragers in de provincie hebt zitten, zijn er natuurlijk. Die heb je natuurlijk ook als je meer inwoners krijgt of als je überhaupt meer industrie krijgt in de provincie. En ook bij de opwekking van energie hebben we vraagstukken rondom de zwaarte van het net, bijvoorbeeld. Die zijn heel ingewikkeld. Dus ik ben niet bij voorbaat voorstander van datacenters: dat legt de heer Van der Werf een beetje in mijn mond. Maar daar ben ik niet per se voorstander van. Ik wil dat juist meenemen in die totale afweging.

De heer VAN DER WERF (FvD): Dat zijn constatering die mijns inziens allemaal wel juist zijn. Maar er is hier een groot aantal partijen dat echt een groot aantal vraagtekens heeft bij datacenters en ik zie dat D66 de deur daarvoor openlaat. Ik vind dat toch vreemd. Ik vind dat moeilijk te rijmen met elkaar, omdat je aan de ene kant niet kunt zeggen dat je energie op een andere manier wilt opwekken en je aan de andere kant zegt dat je datacenters gaat toestaan en een enorme hoeveelheid energieverbruik gaat toestaan. En daar komt ook niet echt een antwoord. 'Ja, we moeten erover nadenken.' 'Ja, dat zijn allemaal afwegingen.' Ja, dat begrijp ik wel, maar deze afweging kunt u nu toch gewoon maken – via de voorzitter?

De heer GERRITS (D66): We hebben nog een informatiebijeenkomst tegoed, boven op de informatiebijeenkomst die we al hebben gehad. Daaruit kan bijvoorbeeld ook naar voren komen dat in datacenters minder energie wordt verbruikt dan in de kleine centers die bij industriële bedrijven individueel worden gevestigd. Dus dan zou de afweging hoeveel energie dat precies kost, weleens anders kunnen uitpakken. En trouwens, ik denk dat Forum tegenstander is van datacenters. Maar dat hoor ik u niet zeggen, dat hebt u ook in uw eigen bijdrage niet genoemd. Maar nu vraagt u aan mij of ik voorstander ben. Ik zeg alleen dat het afgewogen moet worden binnen de totale industriële ontwikkeling van Groningen. Punt.

Dat geldt ook voor de afweging over waar in onze provincie zonneparken moeten komen. Voor de actualisatie gelden de huidige afspraken, waarin invulling wordt gegeven aan de betreffende gemeente – Groninger Belang had het daar al over. In de herziening komt de afweging tussen alle ruimtevragers aan bod. Kijkend naar de actualisatie van de Omgevingsvisie vinden wij de nog in te dienen motie over het bouwen in boerderijen een goed idee. We hebben daarbij nog wel wat opmerkingen, maar die komen wel in onze stemverklaring aan bod. We zijn op zoek naar meer

mogelijkheden – dat is het kader – om in het buitengebied te bouwen en wonen, binnen de kwalitatieve afweging die we daarbij maken met z'n allen.

We zien daarnaast graag dat ook deze actualisatie beoordeeld en becommentarieerd kan worden door bewoners en andere belanghebbenden. Wellicht dat we ook kunnen experimenteren met het participatie-instrument om dat een passende vorm te geven. Het is immers moeilijk bij dit onderwerp om veel Groningers te bereiken. Dus dan zouden we toch kunnen kijken of we dat toch in deze omstandigheden goed kunnen doen.

Ten slotte denken we dat we hoger op de zonneladder kunnen gaan zitten als we het gebruik van daken voor zonnepanelen gericht stimuleren. Bijvoorbeeld door de kosten voor de versterking van daken van landbouwschuren en bedrijfshallen te subsidiëren, zodat er een minder groot verschil in rentabiliteit bestaat tussen zon op dak en zonneweiden. Dat is dus niet echt een ruimtelijke kwestie, maar de vraag is of het huidige subsidie-instrumentarium kan worden aangevuld daar waar de ruimtelijke instrumenten tekortschieten.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik hoor de heer Gerrits net spreken over meer gebruik van zonnepanelen op daken. Is het D66, en in het bijzonder de spreker, thans bekend dat er gisteren of eergisteren weer wat daken in brand zijn gevlogen door deze verschrikkelijke zonnepanelen? En hoe wil hij de veiligheid bevorderen met het oog op al die daken en al die burgers die daaronder wonen?

De heer GERRITS (D66): Er zijn certificeringen die in toenemende mate geëist worden door verzekeraars, voor de verzekering van daken die er zijn gebouwd. Als die certificeringen zijn toegepast en die verzekeraars stappen daarin, dan is dat denk ik een goed aanknopingspunt om daarbij aan te haken.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Dit antwoord is niet geheel bevredigend. Want het kan best zijn dat je aardig verzekerd bent. Maar als er boven je hoofd het dak in brand vliegt, dan kijk je daar toch iets anders tegenaan, denk ik.

De heer GERRITS (D66): Ongetwijfeld. Ik vind dat mensen onder veilige daken moeten wonen – daar zijn we het hartgrondig over eens.

De heer RAM (PVV): Ja, fijn om hier weer te staan, fysiek, na al die tijd.

De PVV wil samen met enkele andere partijen een motie gaan indienen. De motie is geïnspireerd op een motie van onder andere het CDA, 'Onderzoek naar splitsing van woningen'. Samen met collega Donker-van der Vinne hebben wij een motie opgesteld, met de input van vele andere partijen. De doelstelling is om lege boerderijen opnieuw bewoonbaar te maken en ook om op bestaande bouwblokken meer mogelijkheden te laten creëren om andere woonvormen toe te staan, zoals bijvoorbeeld generatiewonen. De leegstaande boerderijen hebben wat ons betreft een provinciaal belang, omdat ook de leefbaarheid in het geding is en het vitaal platteland voor ons van belang is. Daarnaast is natuurlijk ook het wonen van belang. De verloederingsproblematiek daarbij heeft vele gevolgen: dat zien we ook in Brabant waar verloederde boerderijen gekaapt worden door criminelen.

Daarnaast willen wij dat als er wordt gebouwd op een bouwblok bijvoorbeeld, de erfuitstraling zo is dat die landschappelijk wordt ingepast in het cultuurlandschap. Zoals eerdere collega's hebben genoemd: de provincie is ook de hoeder van ons landschap. Daarmee dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: De motie voor me heeft nummer 339 en is getiteld 'Meer ruimte voor het bewonen van boerderijen'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fracties van Forum voor Democratie, Ons Groningen, BV NL, Partij voor het Noorden, de VVD, 50PLUS, de ChristenUnie en GroenLinks:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021, Constatende dat

- vele leegstaande boerderijen in het buitengebied vervallen en/of verloederen;
- boeren naar manieren van opvolging van hun bedrijf zoeken;
- er een toenemende vraag is naar wonen in het buitengebied;
- de huidige regeling het verwezenlijken van generatiewonen niet toestaat, terwijl dit een oplossing voor bedrijfsopvolging kan zijn;
- de huidige regeling het verwezenlijken van andere woonvormen niet toestaat, terwijl dit een oplossing voor het woningtekort kan zijn;

Overwegende dat

- voor de landbouwsector en een vitaal platteland het behouden van hoogkwalitatieve boerderijen van essentieel belang is;
 - het zogenaamd 'generationeel' bouwen op een bouwblok dan wel kavel de kans op bedrijfsopvolging kan vergroten;
 - de vraag naar het realiseren van andere woonvormen toeneemt en leegstaande boerderijen hier kansen voor biedt;
 - het splitsen van leegstaande boerderijen woningen toevoegt aan de bestaande woningvoorraad;
- Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om
1. bij herbestemmingen van leegstaande boerderijen het mogelijk te maken om meerdere wooneenheden voor diverse woonvormen toe te voegen voor particulier gebruik, waarbij de erfuitstraling en ons cultuurlandschap behouden blijven;
 2. bij boerderijen en/of op een bouwblok generatiewonen en andere woonvormen mogelijk te maken, bijvoorbeeld door het toevoegen van woonruimte;
 3. deze punten te verwerken in de actualisering van de Omgevingsvisie;
- En gaan over tot de orde van de dag!

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Hoe ziet de PVV dit in lijn met de woonvisies van de gemeenten? Kijk, in het basisuitgangspunt dat de provincies niet zo krampachtig moeten doen, zoals nu gebeurt, en dat er meer ruimte komt om boerderijen te herbestemmen, vinden we elkaar heel snel. Maar de gemeenten hebben natuurlijk ook een bepaald beleid over wonen, over zorg en dat soort zaken. Hoe verhoudt zich dan deze opmerking over provinciaal beleid dan ten opzichte van gemeentelijke woonvisies?

De heer RAM (PVV): Wij vinden dat de provincie, als het gaat om leegstaande boerderijen, samen met gemeenten bij voorkeur een plan moet ontwikkelen om deze te revitaliseren. Het provinciale belang daarbij is de uitstraling naar het hele landschap in Groningen. Als we toestaan dat leegstaande boerderijen blijven verloederen, ja, dan hebben we gewoon echt leegtes in ons buitengebied. Als het gaat om woonvisies, willen we ons concentreren op wonen. Ik vind niet dat daar een zorgbestemming voor moet worden opgenomen in een bestemmingsplan. Dat is denk ik de afweging die wij als partij maken. Ik hoop dat dat een antwoord op uw vraag is.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dus we moeten de motie zo lezen dat het doel primair is om de boerderijen te handhaven, alleen met een andere functie, en voor de rest aansluitend is aan het gemeentelijk beleid?

De heer RAM (PVV): Ja, inderdaad.

De heer FRENAY (SP): We hebben nog een vraag over dit initiatief. Hebben de indieners ook enige ideeën en gedachten over voor welke doelgroep de aldus ontstane nieuwe woonruimten bestemd zouden moeten zijn? Want in het licht van de discussies over de huidige woningmarkt zien we dat sommige doelgroepen helemaal niet meer in aanmerking kunnen komen voor een woning, omdat het allemaal veel te duur wordt. Denkt u dat dit initiatief ook in die zin een bijdrage kan leveren?

De heer RAM (PVV): Ja, de woningmarkt is sowieso overspannen. Dat zien we aan alle prijzen die nu door het dak heengaan – om het zo maar te zeggen. Ik denk dat het toevoegen van de beperkte woonruimte waar het hierom gaat, niet een grote impact heeft op het oplossen van dat grote probleem. Het gaat ons in eerste instantie meer om het leefbaar houden van het buitengebied. Het is natuurlijk wel zo dat als je een boerderij aankoopt, er dan wel geïnvesteerd moet worden, wil je dat bijvoorbeeld indelen in wooneenheden – en dan uiteraard inpasbaar in het landschap. Daar moet dan wel geld voor vrijgemaakt worden, dus moeten die mensen wel investeren. Ja, die kant zit er wel aan. Zonder dat geld blijft het natuurlijk altijd een boerderij die leegstaat.

In het verlengde van wat de heer Schmaal al zei, lijkt het ons ook goed om als vervolg hierop, als de motie wordt aangenomen en de actualisatie plaatsvindt, samen met gemeenten een plan te maken om de leegstaande boerderijen bewoonbaar te maken. De vraag aan het College is of men in gesprek wil gaan met de Groninger gemeenten om een plan te maken voor de komende jaren, teneinde de leegstand te verhelpen.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, 'een plan te maken'. Hier staat ook iets over rechtstreeks beleid. Is het ook nog mogelijk om er een onderzoeksopdracht aan het College van te maken? Dan zit daar meer marge in.

De heer RAM (PVV): Dat is een goede suggestie. Dus 'een onderzoek om een plan te maken', om het zo maar samen te vatten?

De heer BENNEMA (VVD): Dank u wel.

De heer ZWART (PvdN): Het is plezierig om na anderhalf jaar weer met elkaar in deze zaal aanwezig te zijn. Wij hebben dat gemist, wij hebben u als collega's gemist. Wij hopen de komende tijd weer goed en plezierig te kunnen samenwerken, met elkaar en naar elkaar te kunnen luisteren en ons gezamenlijk in te zetten voor onze provincie Groningen.

Ondertussen hebben wij niet stilgezeten. Veel zaken zijn de afgelopen anderhalve jaar de revue gepasseerd. Maar wat tot onze verrassing niet afgerond is, is de Omgevingswet. Inmiddels meerdere keren uitgesteld vanuit Den Haag, is nu de nieuwe gehoopte datum 1 juli 2022. Het College vraagt instemming om te starten met een actualisatie van de huidige Omgevingsvisie en Omgevingsverordening, want een aantal zaken is inmiddels over de houdbaarheidsdatum heen. Nu stelt het College voor om *'het nuttige met het noodzakelijke met elkaar te combineren en de actualisering van de Omgevingsvisie te combineren met de verplichtingen en kansen en zo te voldoen aan de wettelijke verplichtingen en het actueel maken van de Omgevingsvisie'*. Een zinnetje uit de aangeboden stukken. Uiteraard komen wij op een later moment nog terug op de definitieve Omgevingsvisie.

Twee zaken wil de Partij voor het Noorden op dit moment graag benadrukken. In de Omgevingsvisie wordt het plan en de inrichting voor Groningen vormgegeven. U weet, College, dat wij meer dan eens bezwaren hebben aangevoerd tegen het volzetten van onze provincie met zonneparken en windmolens. Wij hebben deze bezwaren niet alleen: ook in de Tweede Kamer heeft de ChristenUnie een motie ingediend met betrekking tot de zonneladder. Deze is ook in de Kamer aangenomen en gevolgd door eenzelfde motie in dit huis in februari 2019, die ook in deze Staten is aangenomen en is ingediend door de PvdA, de Partij voor het Noorden en de ChristenUnie en gesteund door Groninger Belang, de Partij voor de Dieren en de SP. De wens van de Staten is tot op heden niet of onvoldoende uitgevoerd en dat is op z'n minst raar. Het is niet onze bedoeling om opnieuw de discussie te starten over de inhoud van de motie 453 – die is immers aangenomen. Maar namens meerdere partijen bied ik hierbij een motie aan om recht te doen aan de motie van onze voorgangers, van wie hier ook een aantal aanwezig is, en wel om deze motie gewoon uit te voeren en de zonneladder op te nemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Die motie kennen wij inmiddels ook al – dank daarvoor. Hoe komt de Partij voor het Noorden bij de stellige bewering dat de zonneladder, die wij ook gesteund hebben, niet verwerkt is in de gemeentelijke zonnevisies? Want daar moet het uiteindelijk uitgevoerd worden. Dus heeft de Partij voor het Noorden daar onderzoek naar gedaan.

De heer ZWART (PvdN): Dank voor de vraag. Ja, wij hebben daar onderzoek naar gedaan. Bij een aantal gemeenten is de zonneladder gewoon niet ingevoerd – klaar. Als je de afgelopen anderhalf jaar bekijkt dat wij hier in deze zaal vragen hebben gesteld aan ons College, of het de zonneladder wil uitvoeren, is een aantal keren gezegd: 'Nee, wij kunnen dat niet doen, want om technische reden is het onmogelijk om die zonneladder uit te voeren.' Daar hebben wij ook verder onderzoek naar gedaan en die technische redenen kunnen er zijn. Een dak kan niet in orde zijn. Maar dat laat onverlet dat je wel een voorwaarde kunt stellen aan nieuwbouw, aan verbouw en bijvoorbeeld asbestdaken en daar bijvoorbeeld een subsidieregeling voor kunt bedenken. Als je dan gaat praten over de zonneladder, is het heel goed mogelijk om naar elkaar toe aan te geven dat we panelen eerst op daken van woningen, willen, we ze eerst op daken van boerderijen willen en daarna pas, in uiterste noodgevallen, zonneparken willen inrichten. En dat terwijl de actuele volgorde nu in principe andersom is.

Dan zal ik nu de motie indienen. Ik heb hem zelf gemaakt, hoor. Ik begrijp dat de lijstjes bij anderen anders zijn.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 340, 'Zet de zonneladder in de zon' met de logo's van de Partij voor het Noorden, mede namens Ons Groningen, de Partij voor de Dieren, Forum voor Democratie, BV NL, 50PLUS en de SP:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021, Constatende dat

- de motie 453 met de titel 'Zonneladder in PRV' is aangenomen op 6 februari 2019 door Provinciale Staten Groningen;
- het College herhaaldelijk gevraagd is de motie uit te voeren;
- de zonneladder nog altijd niet is opgenomen in het beleid zoals is vastgesteld in motie 453;
- motie 453 is ingediend door de PvdA, de Partij voor het Noorden, de ChristenUnie en gesteund door Groninger Belang, de Partij voor de Dieren en de SP;

Overwegende dat

- meerdere fracties in deze Staten om uitvoering van de motie hebben gevraagd;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

1. de aangenomen motie 453 uit te voeren en de zonneladder op te nemen in de geactualiseerde Omgevingsvisie;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer GERRITS (D66): Ik heb een verduidelijkende vraag en die gaat eerst over het volgende. Wat betekent dat nou? Hoe gaan we dan stimuleren dat die daken worden benut voor zonnepanelen? Daar zouden wij voor zijn. Of het is de bedoeling om te verhinderen dat zonnepanelen worden gezet op land, voordat de daken vol zijn?

De heer ZWART (PvhN): Ik denk dat uw eerste suggestie de juiste suggestie is. Wij gaan stimuleren om ervoor te zorgen dat als daken ongebruikt zijn – en je hoeft maar in Groningen rond te rijden en je ziet die daken – en je logisch gaat redenen, het dan mogelijk moet zijn om in die volgorde van de zonneladder eerst die daken te doen die de panelen wel kunnen hebben, maar ze nog steeds niet hebben.

De heer GERRITS (D66): Nou, ik heb het in mijn woordvoering ook over stimuleren gehad, dus daar ben ik wel tevreden mee. Dank u wel.

De heer ZWART (PvhN): Dan ben ik heel blij met de heer Gerrits.

De VOORZITTER: Dat zijn we allemaal.

De heer ZWART (PvhN): De tweede motie die ik ga indienen, heeft te maken met energie en dan met name over die van 'stroomvreter'. Want stroom wordt ook in Groningen een probleem als we niet blijven opletten. En dat opletten doen we nu. U hebt vorige week in een betoog van collega De Boer van GroenLinks kunnen horen dat inmiddels ook deze problemen worden onderkend bij GroenLinks met betrekking tot datacenters en de vraag naar stroom. Voor alle duidelijkheid – voordat daar een discussie over gaat ontstaan: wij zijn niet tegen datacenters, maar wel tegen een wildgroei van deze centra. De Statenfractie van de Partij voor het Noorden vreest niet alleen voor het verlies van het bijzondere Groninger landschap, maar ook voor de zekerheid van de energielevering in de toekomst aan de inwoners en de bedrijven in Groningen, die ook in gevaar kan komen. Bedrijven als TenneT, die verantwoordelijk zijn voor de infrastructuur van het energienet, geven inmiddels al aan dat het energienet de grenzen van zijn mogelijkheden nadert.

We zaten hier beneden in de hal en we hadden even wat wachttijd. We hebben toen even het blad 'Bestemming van Groningen' uit het najaar van 2018 tevoorschijn gehaald. Dat was heel interessant. In dit blad, dus van najaar 2018, staat namelijk dat het Google-datacentrum duurzaam is. En waarom? Stroom van windenergie die wordt opgewekt in een nabijgelegen windpark in Delfzijl, een zonnepark in Delfzijl en twee windparken in Zeeland, aldus directeur Van der Veld van Google. Dat maakt Google dus duurzaam. Onlangs kregen wij als partij de opmerking dat wij niet moeten denken dat er een kabeltje loopt van de molens naar het bedrijf. Hadden we ook niet gedacht, hoor. Maar deze energieparken staan er dus echt wel voor Google: geen lijntje rechtstreeks, maar toch. Meer datacenters: betekent dat dan meer windmolens en zonneparken? Datacenters in Nederland draaien nu al voor meer dan 75 procent voor het buitenland. Voorzitter, daarom onze tweede motie, alstublieft.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 341, 'Provinciale visie op datacenters', met de briefhoofden van de Partij voor het Noorden, Ons Groningen, Groninger Belang, BV NL, 50PLUS en de PVV:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021, Constatende dat

- de provincie erg steeds aantrekkelijk en populair is voor datacentra;
- er steeds meer datacenters zich melden voor een plek in de provincie Groningen;

- een duidelijke visie op locatie en spreiding van datacenters in de provincie Groningen ontbreekt;
- om een visie over datacenters te hebben, er meer tijd nodig is;

Overwegende dat

- datacentra veel ruimte vragen in het landschap;
- datacentra erg veel stroom verbruiken en daarnaast veel restwarmte produceren;
- de restwarmte van datacentra niet of nauwelijks wordt hergebruikt;
- datacentra vanwege het stroomgebruik niet direct bijdragen aan de energietransitie;
- de energievoorziening aan burgers, bestaande bedrijven en andere verbruikers nu een onderwerp van zorg is;
- datacentra weliswaar zorgen voor nieuwe, maar tevens beperkte werkgelegenheid;
- datacentra in Nederland inmiddels een overcapaciteit hebben van 75 procent;
- Nederland, en in het bijzonder Groningen, een uitstekende infrastructuur kan bieden aan datacentra;
- een wildgroei van datacenters in Groningen niet past in het open Groninger landschap;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

1. niet te wachten tot de nieuwe Omgevingsvisie, maar reeds bij de actualisatie van de huidige Omgevingsvisie beleid op te nemen over de ruimtelijke inpassing van datacentra in de provincie Groningen en te zorgen dat deze Omgevingsvisie recht doet aan de omgeving, gebruik van restwarmte, werkgelegenheid, energiebehoefte van datacentra en rekening houdt met de mogelijke effecten op de voorziening van energie aan burgers en bestaande bedrijven;
2. te onderzoeken of en hoe een moratorium op datacenters mogelijk is en de Staten eind november daarover te informeren en intussen tot het resultaat van het onderzoek bekend is, geen nieuwe vergunningen voor datacenters te verstrekken;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, een aantal terechte overwegingen dat de heer Zwart heeft verwoord. Ik had toch nog wel een vraag. Want de Partij voor het Noorden kiest ervoor om dit nu ter tafel te brengen. Waarom vindt de Partij voor het Noorden het goed om het er op dit moment over te hebben, terwijl we het hebben over een beleidsluwe actualisatie?

De heer ZWART (PvdN): Terechte vraag: waarom juist nu? Als je tegen mensen gaat zeggen dat ze over een half jaar bepaald goed niet meer mogen kopen, gaat iedereen nu naar de winkel om dat bepaalde goed te kopen. Dat geldt ook voor datacenters. Als je op dit moment een moratorium zou instellen voor datacenters, weet je gewoon dat je het in de hand hebt. Als je dat over een half jaar of driekwart jaar gaat instellen, weet je dat er het komende halfjaar of driekwart jaar tientallen verzoeken om vergunningen komen om ergens een datacentrum neer te zetten. Dat willen we voorkomen. Want het gaat ons juist om die wildgroei van het geheel, niet om die datacenters zelf.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, in de motie staan allerlei overwegingen, ook bijvoorbeeld dat er heel veel voor het buitenland wordt geproduceerd. Maar als dat het criterium is, dan kan de haven van Rotterdam dus ook wel dicht. Dan kunnen we de Eemshaven dus ook geen activiteiten of diensten meer voor de landen om ons heen gaan verrichten c.q. verlenen. Waarom is dat een criterium voor de Partij voor het Noorden? Moet alles lokaal worden geproduceerd? Of is er geen welvaart te behalen met de internationale uitwisseling.

De heer ZWART (PvdN): Mooie vraag. Mag ik op mijn gevoel reageren? Natuurlijk moeten we die havens hebben. Natuurlijk moeten er schepen van waar dan ook ter wereld deze kant op komen. En natuurlijk moeten wij exporteren. Maar of we daarvoor ons eigen Groninger landschap in de waagschaal moeten stellen? Dat is één. Ten tweede praat ik hier ook over het veiligstellen van de energievoorziening voor de inwoners en de bedrijven die wij hebben. Moeten wij die in de waagschaal stellen? Is dat het uitgangspunt dat het VVD nastreeft? Want dan ga ik voor mijn gevoel toch anders reageren. Want dit is niet de juiste weergave van de gang van zaken. 75 procent van onze datacenters heeft de overcapaciteit voor het buitenland. Genoeg is genoeg. We willen die 75 procent best houden, daar mag ook best wel een kleine uitbreiding in komen. Maar we gaan niet Groningen in de waagschaal stellen qua energie, qua ruimte en qua allerlei andere zaken, omdat wij zonnig dat moeten exporteren. Dat is het paard achter de wagen spannen.

De heer BENNEMA (VVD): Het is mij zonneklaar dat de emotie overheerst. Maar hier moet je gewoon rationeel naar kijken. Datacenters vreten inderdaad stroom. Maar is het de heer Zwart ook bekend dat ze ook heel veel stroom bezuinigen? En nog wel meer, door dat gebundeld te doen en ook allerlei

activiteiten die we anders zouden hebben, zoals vergaderingen waar we niet meer met de auto heen gaan. Kortom, er is ook een grote besparing. Is dat ook bekend?

De heer ZWART (PvhN): Ik vind het een beetje een vreemde vraag om te veronderstellen dat dat niet bekend is bij ons. Want we zijn er wel degelijk ingedoken. Ja inderdaad, er kan via datacenters vergaderd worden. Maar het gaat niet om datacenters. Daar gaat het niet om. Dat is helemaal niet de discussie. Wij zijn geen tegenstander van datacenters. Wij zijn tegenstander van de wildgroei en het opofferen van het Groninger landschap en de energievoorziening voor onze inwoners en bedrijven. Dat is het uitgangspunt. Is het emotie? Nou, als je rondrijdt in Groningen, wordt het zo langzamerhand emotie. Ja, en dat mag ook. Het is óns Groningen. Meneer Marquart Scholtz, het is ons Groningen. En dat moeten wij voor onze kinderen en kleinkinderen toch duurzaam achterlaten en dit helpt daarbij.

De VOORZITTER: De heer Bennema, ten slotte.

De heer BENNEMA (VVD): Lijkt het de heer Zwart dan toch niet verstandiger om een afweging die met zoveel facetten samenhangt – daar geeft u zelf ook blijk van – juist in de brede heroverweging te doen, in plaats van één apart sectortje uit de industrie te lichten en daarmee mogelijk het vestigingsklimaat voor Groningen ook negatief te beïnvloeden? Dat er bij elk onderwerp weer allerlei kanttekeningen worden geplaatst: waarom passen we dat niet integraal toe in de brede heroverweging?

De heer ZWART (PvhN): Ik ben blij dat we op één lijn zitten. Daarom zeg ik: wacht nou even, overleg met elkaar, maak een zinnige overweging in een half of driekwart jaar tijd, om met elkaar te bepalen, gemeenten en provincie, hoe we Groningen willen gaan invullen met deze zaken. En ja, u hebt gelijk en u vindt dat eigenlijk ook in deze motie terug. Blij dat u dat op deze manier ondersteunt: we wachten even, we zetten even de zaak in de wachtstand en misschien kunnen we over driekwart jaar met elkaar besluiten dat het prima is dat er overal een datacentrum staat. Dat kan, maar laten we er eerst eens goed over nadenken.

De tweede motie is hierbij ingediend. De intentie van de motie is een duidelijke visie te ontwikkelen vanuit de provincie, die de groei van de informatiesector niet belemmert. Deze stelt wel de inwoners, de bedrijven en het Groninger goud, het landschap, veiligstelt en de ruimtelijke inpassing van de datacentra in de provincie Groningen meer recht laat doen aan het Groninger landschap, de energievoorziening voor de inwoners en de bedrijven, zodat dat geen risico gaat worden.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen over de verdeling van de ruimte in onze provincie. Zal de economie het nog steeds weer winnen van de ecologie? Of komt er in de nieuwe Omgevingsvisie eindelijk eens echte aandacht voor de natuur, voor de biodiversiteit enzovoort? Komt er na die dramatische achteruitgang voor het leefgebied van onze in het wild levende dieren eindelijk eens een dikke plus op de ecologie?

GroenLinks noemde zojuist de datacenters. Datacenters zullen een probleem worden voor de energietransitie en deze mogelijk ernstig vertragen – een punt van zorg, dus. De beglazing van ons platteland door zonnepanelen, terwijl er een zonneladder is afgesproken. Energiecowboys die onze provincie letterlijk overlopen: ook een punt van grote zorg.

Dan nog even een reactie op de motie van de PVV. De Partij voor de Dieren heeft geen bezwaar tegen het opsplitsen van boerderijen in meerdere woonunits, vooral als daardoor kinderen, ouders en grootouders bij elkaar kunnen blijven wonen. Wel hebben we bezwaar tegen het zonder meer extra bouwen van woningen naast een boerderij – op een bouwblok, dus. Extra woningen op het platteland zijn wat de Partij voor de Dieren betreft alleen een optie, als die samengaan met een stuk ontwikkeling van de natuur. Die koppeling moet er wat ons betreft altijd zijn. De mens een plus? Dan ook de natuur een plus. Wij wachten de reactie van GS af.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Een moeilijk vraagstuk: dat werd net ook al even gezegd. Aan die kant en aan de andere kant: rechts en links. De achterblijvende inwerkingtreding van de Omgevingswet is Provinciale Staten genoodzaakt om de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening te laten vaststellen. Dat staat duidelijk in de stukken. Door het uitblijven van de nieuwe wet moeten onderdelen onder de huidige wetgeving in werking blijven. De gedeputeerde heeft dat nog een keer duidelijk uitgelegd in een extra bijeenkomst. We zijn als 50PLUS dan ook van mening dat aan deze wettelijke vereisten tegemoet moet worden gekomen, met, zoals in de voordracht genoemd, uitsluiting van de niet-controversiële onderwerpen. Ook dat hebben we een paar keer besproken in de commissie.

Toch zien wij als 50PLUS twee zaken die wij nog een keer extra willen benadrukken. Daar is al een en ander over gezegd, dus ik zal daar niet al te veel meer over uitweiden. Het gaat natuurlijk om het benutten van de ruimtes om te wonen in buitengebieden: moet dat nou zonodig in leegstaande panden? Moeten we eerst onze boerderijen daarvoor benutten? Ik denk, samen met wat Groninger Belang ook al zei, dat gemeenten daar voornamelijk als eerste aan zet zijn. Maar er is leegstand. Er is leegstand in boerderijen, er is leegstand in bedrijfspanden, dus we kunnen daar wat mee doen. En ja, we kunnen daar ook wat bouwen voor mensen met een kleinere beurs. Er worden nu al boerderijen verbouwd: daar worden studio's in gebouwd en die studio's zijn over het algemeen net wat goedkoper dan dat je normaliter een huurwoning hebt. Dus dat valt onder de huursubsidie en dat is dus ook mogelijk.

Dan de zonneparken: daar kunnen we heel veel over uitweiden. Van 'zonneparken' hebben wij van begin af aan gezegd dat wij dat eigenlijk geen woord meer vinden dat past in deze omgeving. Het zijn geen parken, het zijn alleen maar doelloze weilanden waar zonnepanelen liggen. Ik vind er geen enkel parkachtig idee aan. Een park is voor mij meer met bomen, struiken en al wat dies meer zij. En ik loop vast niet rond in zo'n park. Dus het woord 'zonneparken' moeten we in de toekomst toch maar proberen te vermijden.

Wat betreft zonne-energie op daken had ik hetzelfde staan wat ook de heer Marquart net aangaf: wordt dat niet te gevaarlijk op daken? Natuurlijk hebben we al gezien dat er branden zijn uitgebroken. Ik heb daar wat navraag naar gedaan. Ik dacht: als we dat doen in Groningen, waar komen we dan terecht? Het waren niet-gecertificeerde zonnepanelen die erop lagen. Ze kwamen rechtstreeks uit China en ze waren opgebracht door IKEA. Dus IKEA levert nogal wat van die zonnepanelen. En als alle zonnepanelen van IKEA een dergelijke uitwerking hebben, dan zijn we daar nog niet klaar mee, want daar zijn behoorlijk wat van verkocht. Dus laten we ons met nadruk met z'n afvragen – misschien ook vanuit de provincie, want ik weet niet hoe het kan, maar ik denk dat de verzekeraars dat wel heel duidelijk moeten gaan doen – of die zonnepanelen nou wel zo geschikt zijn om hier op de daken te leggen. Want wat eigenlijk verkeerd was – dat schijnt een technisch probleempje te zijn – is dat je daar deze zonnepanelen aanlegt met een onderlaag. En die onderlaag was niet geleverd door IKEA Europa, maar was elders gemaakt. Dus misschien dat we dat in de toekomst wat veiliger kunnen doen, voor zover zij in ieder geval op een dak liggen. Ik denk dat er nog veel op daken kunnen liggen. Want er zijn ook veel andere mogelijkheden die veel beter uit te voeren zijn. We weten dat er bijvoorbeeld daken in Zeeland zijn waarop bijvoorbeeld zonnecellen in dakpannen zijn verwerkt. Het lijkt veel mooier, het ziet er in elk geval beter uit. Ik zou eigenlijk tegen eenieder van u willen zeggen: kijk eens naar dat soort bouw met 'zonnedakpannen'. Dat zou veel mooier lijken in onze provincie.

Het draagvlak voor deze voordracht, dat begrijpt u, zullen wij als 50PLUS in ieder geval kunnen ondertekenen. Wat betreft de motie over datacenters: ook daar staan wij als indiener bij op. Wij vinden ook dat er in een andere setting dan deze doorgesproken moet worden over die motie over datacentra. Ook wij zijn niet tegen de datacentra op zich – wat ook de Partij voor het Noorden net al heel duidelijk zei – maar we zijn wel tegen datacentra, die niet geclusterd worden, die overal door de provincie heen neergezet worden en die in kleinere vorm zelf in de gemeente Groningen neergezet worden.

De heer PESTMAN (BV NL): Het meeste is gezegd en iedereen weet wel ongeveer hoe ik en BV NL over wind- en zonne-energie denken. Daar hoeven we niet heel erg over uit te weiden. Ik heb een praktisch probleem bij het hele gebeuren van het eerste en tweede agendapunt. Want wij zitten hier nu een actualisatie te bespreken omdat de Omgevingswet pas per 1 juli 2022 ingaat. En dat snap ik, dat begrijp ik. Je moet wat: dat gat moet gevuld worden.

Maar ons volgende agendapunt gaat over precies hetzelfde? Of heb ik dat fout, College? Daar wil ik dus graag antwoord op. Want ik heb het gevoel dat wij met de Strategische Milieu-agenda een beetje uit het beleidsluwe actualisatiegedeelte gerommeld worden in een beleidsrijk aanloopje naar de nieuwe Omgevingswet. Daar maak ik mij wel enigszins zorgen over. Dus daar zou ik graag wat meer achtergrondinformatie over willen. Want anders zijn wij hier óf dingen dubbel aan het doen, óf we zijn zoals gewoonlijk weer eens enorm verkeerd begrepen.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Voorzitter, leden van de Staten, ik ben niet de eerste die hier het woord voert. Dus ik zal het niet te lang maken. Uw geduld is al behoorlijk op de proef gesteld. Maar ik sluit me wel aan bij alle leden die voor mij hebben gezegd hoe prettig en aangenaam het is om hier weer te zijn in deze zaal in de volle bezetting. Want het was maar een tafeltje of vijftien dat bezet was en deze historische zaal, zo'n vier eeuwen oud ongeveer, is nu weer goed gevuld. En bovendien voorzien van een Groningse vlag die weer op zijn kant staat: ook dat is

wel aardig om te zien. Dat is weer eens wat anders. Plus een koningspaar dat op een ezel staat. Maar goed, er wordt langzaam wat gedaan aan de wens van deze Staten om weer wat cachet aan te brengen in deze zaal.

En cachet: daar ben ik blij mee. Want ik heb vanuit mijn vakantieadres op een schuddend Kreta de afgelopen week, twee dagen de zon laten zijn voor wat hij is. Toen heb ik gekeken naar de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer. Afgezien van de totaal verspilde tijd werd ook nog eens mijn smaak buitengewoon geschoffeerd door de achtergrond in zaal. Het is al een vreselijk gebouw, die 'Apenrots', het voormalige Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ik weet nog toen ik solliciteerde als refendaris 2 en aangenomen werd op Buitenlandse Zaken, dat het nog op Het Plein zat, in een keurig herenlogement in Amsterdam. De heren die bij de Staten kwamen vergaderen, gingen daarna naar de Apenrots. Nu zit de Tweede Kamer daar in een vreselijk zaaltje, waar, als je niet weet wat het is, het je toch duidelijk wordt wat het is. Want er staat in grote letters 'Tweede Kamer der Staten-Generaal'. Dat is maar goed ook. Want als je de achtergrond ziet waartegen de dames en heren zich bewegen, dan zijn dat vijf panelen met modderklonten uit het hele land. Het kan werkelijk niet erger. En dan ben ik heel blij dat ik hier onder oud houten klankbord mag staan en deze zaal mag toespreken.

De VOORZITTER: Ik neem aan dat u dat nu gaat doen over het onderwerp dat geagendeerd is?

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Jazeker, maar mijn inleidingen duren altijd even.

De VOORZITTER: Ja, maar ik ben al best wat coulant geweest, vind ik.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Nou, heel vriendelijk van u.

Kijk, nou gaat het weer over die actualisatie van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. En waarom? Omdat de inwerkingtreding van die Omgevingswet voor de vierde keer is uitgesteld. De vierde keer! Het is dan ook een wet van onze welbekende minister Ollongren, bij wie vier jaar lang niets uit de handen is gekomen. Alleen het vermoorden van het referendum, want dat kon ze in een paar weken doen. Maar verder is er verder werkelijk geen enkele wetgeving van enige importantie uit dat ministerie tevoorschijn gekomen en nu wordt ook die inwerkingtreding dus uitgesteld. Het is dus onontkoombaar dat we deze actualisatie uitvoeren. Maar Ons Groningen, meneer de voorzitter, is dan wel van mening dat met het ingediende amendement en moties – zoals ze zijn voorgedragen door de PVV, de Partij voor het Noorden en aangekondigd door de SP – moet worden ingestemd.

Ten slotte wil ik nog even een klein woord wijden aan de totaal tekortschietende taalbeheersing van de opstellers en indieners van de voordracht. Er staat op bladzijde 3 '*volt*' in plaats van '*volgt*'. Op bladzijde 6 staat '*circulaire economie*': dat zal wel '*circulaire*' moeten zijn. En op bladzijde 6 staat ook '*behadoemehaalde doelen*': dat zal wel '*bedoelde*' of '*behaalde doelen*' zijn. Het is een soort samenvoeging van die twee. Ik vraag me af waarom dit niet leidt tot een betere controle van de stukken. Ten slotte ontbreekt in het ontwerpbesluit het woordje '*te*'. Daar staat '*instemmen met*' en dat moet zijn '*in te stemmen met*'.

De heer DE VRIES (Fractie GO): Gezien de al langere spreektijd voor mij, zie ik af van verdere woordvoering.

De VOORZITTER: Dan kijk ik even of het College behoefte heeft aan een schorsing. Zullen we sowieso vijf à tien minuten schorsen om even te benen te strekken? Doen we dat.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek de leden van de Staten hun plaatsen weer in te nemen en de onderlinge beraadslagingen te staken. Dan geef ik het woord voor de beantwoording door het College aan gedeputeerde Wulfse.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Het is altijd even zoeken hoe je nu omgaat met al die vragen. We hadden altijd de gewoonte om per partij te kijken welke vragen er waren. Maar inmiddels zijn er zoveel partijen dat dat vaak ook onhandig is. We hebben wel ruimte spreektijd, maar daar wil je ook zorgvuldig mee omgaan. Dus ik probeer elke keer weer iets anders uit, ik probeer meestal tegenwoordig langs de inhoud van het onderwerp de beantwoording te doen. Dat zal ik ook nu doen. Ik schets eerst even iets algemeen hoe we dit kunnen plaatsen en waar het over hebben. En dan zal

ik denk ik vrij snel langs de lijn van de moties reageren in de volle breedte, want ik denk dat in de moties eigenlijk de belangrijkste onderwerpen zijn langsgekomen. Dus zo wilde ik mijn betoog aanpakken.

Ja, het is heel mooi om te horen hoe de woorden 'hoeder van het landschap' zijn doorgedrongen tot de Staten. Dat is eigenlijk ook heel logisch, want u bent allen de hoeder van het landschap en niet alleen het College. Het College probeert dat namens u te zijn. En u allen hebt ook aangegeven – althans, zo heb ik dat beleefd – dat er grote zorg is over de druk op de ruimte. Dat komt natuurlijk omdat we heel erg veel gaan doen de komende tijd. Er zijn grote opgaven en we hebben maar zeer beperkte ruimte en dan gaat het ook nog over de rol van de provincie. Dus dat zijn heel interessante basisprincipes, zou ik haast zeggen, en de zorgen daaromtrent zijn volledig begrijpelijk. Sommigen hebben het over 'wildgroei', de ene partij maakt zich zorgen om de ene sector, de andere wellicht om de andere. Daar zijn de politieke verschillen ook heel duidelijk in en dat hoort ook in deze zaal.

Wij hebben straks die nieuwe Omgevingswet en die legt straks veel meer bevoegdheden bij de gemeenten. Dat is een heel belangrijk gegeven om goed tussen de oren te houden. Voorheen was het zo dat als wij zeiden dat iets een provinciaal belang was, dat al voldoende was om erover te gaan en instructies erover op te nemen in onze Omgevingsvisie en –verordening. Maar dat verandert de komende tijd en het komend jaar ook. Dus dat betekent dat je een andere rol krijgt. Nu zijn we de laatste zes, zeven, acht jaar bezig geweest om een aantal taken bij de grotere gemeenten te leggen en dat was niet alleen een belangrijke wens van de gemeenten, maar ook van uw Staten. Dus: kijk naar gelijkwaardig partnerschap en hoe je dat het beste kunt invullen. En wat nu zo opmerkelijk is – dat horen we niet alleen bij de Staten, maar ook bij de gemeenten en een aantal *stakeholders* – is dat er eigenlijk meer regie van de provincie wordt gevraagd. Dus we hebben nu eigenlijk met een tegengestelde beweging te maken. Dat komt omdat die druk op de ruimte zo groot is en omdat – velen van u hebben dat geschetst – je letterlijk in die ruimte ontwikkeling ziet ontstaan. Ik herinner me nog de dag dat gedeputeerde Moorlag, een van onze voorgangers, ook hierop wees en je ziet dat nu ontstaan. Ik denk dat dat heel logische ontwikkelingen zijn.

Dan is het de vraag waar je dan de regie oppakt en waar niet. Dat gaan we bij de brede herziening doen en dan ga ik naar de inhoud van de onderwerpen. Nou, we zijn natuurlijk met allerlei rondes bezig langs uw Staten, langs de *stakeholders* en de gemeenten en het lijkt erop – en dat past ook in de nieuwe Omgevingswet – dat je bij de grote en belangrijke keuzes iets meer regie oppakt. 'Regie' kan dan zijn dat je het coördineert met de gemeenten en dan afstemt, omdat je vindt dat je daarover gaat en dat je het dan ook los kunt laten op een ander niveau. En ik denk dat uw Staten vandaag een aantal onderwerpen hebben ingebracht waarin de verschillen heel erg duidelijk zijn.

Daarom ga ik nu ook over naar het debat via de moties. En dan wil ik beginnen met het niet-ingediende amendement van de SP, waar ik al wel de tekst van heb gezien. Daar begin ik mee, omdat dat over het proces gaat. Dus het leek me handig om dat als eerste even te behandelen. Want dat heeft misschien gevolgen voor de rest.

De heer ZWART (PvvhN): Wij hebben die tekst dus niet, hè?

De VOORZITTER: U maakt een punt van orde, denk ik?

De heer ZWART (PvvhN): Ja.

De VOORZITTER: Ik denk dat de gedeputeerde aankondigt dat ze een onderwerp wil bespreken. Ik beschik, net als u allemaal, niet over een tekst van een amendement dat niet is ingediend. Dus laten we dat niet doen. Maar het onderwerp kan wel degelijk worden besproken.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja kijk, de SP heeft aangegeven dat zij de procedure onduidelijk vindt en daar een verandering in wil aanbrengen en daar is een aantal suggesties voor gedaan. De suggesties zijn dat er een overzicht komt van de onderwerpen en de thema's van de inhoudelijke uitwerking met experts en de vraag of Provinciale Staten kan instemmen met het vrijgeven daarvan voor inspraak. Zo zijn de vragen door de heer Frenay namens de SP gesteld. De SP heeft ook aangegeven dat zelf eruit destilleren lastig is. Allereerst hebben we natuurlijk vandaag en de vorige keer gezien dat een aantal Statenleden onderwerpen inbrengt. Dus het is ook aan uw Staten om in te brengen waar u wilt dat het College bij die actualisatie rekening mee houdt. Het College heeft zelf aangegeven in welke richting we denken. Dus dat is tweeledig. Na vandaag gaan we binnen de kaders die geschetst zijn in deze voordracht, aan de gang binnen die onderwerpen. Wat de heer Frenay heeft aangegeven, is beide niet mogelijk. Maar het College denkt wel mee met de SP om

misschien toch een oplossing te vinden voor de vragen die er leven en misschien iets in de procedure te veranderen, waardoor er het overzichtelijker wordt.

Binnen twee weken een overzicht? Nou, dat kan niet. We zijn ook bezig met ketenpartners. Daar hebben we helemaal de tijd niet voor. Het is niet compleet en je moet ook een goede onderbouwing hebben voor de onderwerpen waarom ze wel of niet passen. Dus het is echt een serieuze afweging en die past niet binnen de hele procedure: dat gaat gewoon niet lukken.

De tweede vraag: kan Provinciale Staten dan instemmen met het vrijgeven van wat er ligt voor inspraak? Het is aan het College om iets vrij te geven voor inspraak, niet aan de Staten. Dus dat is een technisch antwoord, maar zo is het nu eenmaal. Het College begrijpt dat het gaat om het geven van inhoud. Wat wel kan, is dat we na de consultatie van de ketenpartners, met wat we vandaag hebben opgehaald uit de Staten, een extra ronde invoegen. Dan noemen we dat een 'concept-ontwerpvisie' en dan zou er dus wellicht een extra vergadering nodig zijn. Maar dat is aan u. In december zouden we dat kunnen voorleggen als voordracht. Dat zouden we kunnen doen. Dan zouden we voorafgaand daaraan een presentatie op de Stateninformatiedag kunnen houden, waar ook verschillende mensen en experts beschikbaar zijn die dan met u daarover kunnen spreken. Dan kunt u ook in staat worden gesteld om met betrekking tot die informatie een aantal vragen te stellen. En dan kunnen we ook aangeven op die dag, in die concept-ontwerpvisie welke onderwerpen in beeld geweest zijn en waarom ze wel of niet meegenomen zijn. Dus dan is er eigenlijk direct een overzicht en dan zou je daarna gewoon puur over de inhoud kunnen spreken. Dan hoeft je het niet meer over de procedure te hebben. Het wordt dus wat ingewikkelder, maar dit kan het College aan de SP, maar ook aan uw Staten, aanbieden.

De heer FRENAY (SP): Ja, ik hoop dat u het mij niet kwalijk neemt dat ik niet helemaal direct doorgrond wat nu het voorstel is. Maar heb ik het nu goed begrepen dat, alvorens het stuk voor inspraak de wereld ingaat, wij als PS geen enkele bevoegdheid meer hebben?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Als vandaag de voordracht wordt vastgesteld, dan loopt het volgens de procedure die daarin geschetst is. Het College gaat natuurlijk over de inspraak. Wij zijn natuurlijk op een aantal onderwerpen ook allang bezig: we zijn al met de gemeenten in gesprek over de brede herziening en daar destilleren we ook uit. Maar ik bied aan om een tussenstap te zetten, zodat ook een afweging gemaakt kan worden wat er besproken is en wat er wel of niet meegenomen is. Dus dan komt er gewoon wat meer inzicht in het hele proces.

De heer FRENAY (SP): Ja, kunt u nu ook gewoon antwoord geven op mijn vraag?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Als de voordracht wordt aangenomen, gaan we aan het werk. Als de toezegging, zoals het College die nu geeft, niet gewenst is, dan loopt het precies zoals het in de voordracht staat. Dat klopt.

De heer FRENAY (SP): Dus dan is mijn conclusie dat vandaag de laatste dag is dat wij formeel iets te zeggen hebben, juist. Begrijp ik dat goed?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Nou, de Staten zijn altijd aan zet. Er komen nog een heleboel momenten. Dus we bieden nu aan een extra moment: een concept-ontwerpvisie. Het ontwerp komt, dus de hele procedure is gewoon goed geschetst in de voordracht. Op elk moment beslissen uw Staten of we doorgaan of niet. En op het laatste: nemen we deze voordracht aan? Gaan we deze voordracht voor actualisatie vaststellen of niet? Vandaag is het moment om de voordracht die nu voorligt, vast te stellen of niet. En daar kan eventueel een extra stap ingezet worden om wellicht aan de vragen van de SP en andere tegemoet te komen. Dus ik hoor graag of dat gewenst is.

De VOORZITTER: De heer Frenay, ten slotte.

De heer FRENAY (SP): Ja, ik stop even met vragen stellen. Ik bezin mij even en er komt nog een tweede termijn.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Als het goed is, is motie 338 de eerste die is ingediend. Dan probeer ik even via de moties alle woordvoeringen van alle partijen ook direct mee te nemen. Dit is een motie van de VVD en het CDA en wellicht andere en die motie heet 'Zonneklaar'. Er staat: *'verzoekt het College in kaart te brengen welke mogelijkheden er zijn om ongewenste en onvoorziene ontwikkelingen bij de aanleg van zonneparken te voorkomen en mogelijke maatregelen die bij de*

actualisatie meegenomen kunnen worden, daar al voor te stellen'. Ik probeer een aantal vragen van andere partijen hier al bij te betrekken.

Groninger Belang vroeg er ook al naar: wij zijn natuurlijk in gesprek met alle belanghebbenden, maar ook met alle gemeenten. Wij hebben een ronde gemaakt langs de gemeenten in het kader van de brede herziening: wat speelt er bij u? Wat zijn de belangrijkste onderwerpen? En zijn er onderwerpen waarvan u denkt dat de provincie daar op voorhand iets van moet loslaten? Dus wij brengen ook in kaart wat hier al staat: hoe kijkt u naar het beleid van de provincie Groningen? Hoe pakt het uit in uw gemeente? Bent u daar tevreden over? Het klopt dat de ontwikkelingen een grote vlucht nemen – dat zien we allemaal. Soms heeft het beleid misschien niet altijd het gewenste effect. Daarom hebben we eerder al aangegeven dat het wordt geëvalueerd en die opdracht is ook al uitgezet. We hebben de zonnevisies bij de gemeenten neergelegd. Voldoet het beleid nu en heeft dat het gewenste effect? Want dat gaat natuurlijk in de volle breedte: wat er wordt opgewekt maar ook de ruimtelijke gevolgen daarvan. Dus dat beleid wordt geëvalueerd en dan brengen we daarbij in kaart welke mogelijkheden er dan zijn om te sturen.

Dan kan ik niet voorspellen of er bij de actualisatie dan al mogelijkheden zijn om te sturen. Dat kan ik nog niet voorspellen, want je moet dat serieus evalueren. Ik wil daarbij wel een waarschuwing vooraf geven: ingrijpen in huidig beleid, terwijl sommige gemeenten nog met de zonnevisies bezig zijn, is natuurlijk niet gewenst zonder met die gemeenten ook daarover te hebben gesproken. Je wilt niet je beleid omgooien van de ene dag op de andere, want je wilt ook een betrouwbare overheid zijn. Dus als je ingrijpt in beleid, moet je daar ook zorgvuldig in zijn en moet je ook een aantal redenen hebben om dat te doen. Dat zou ook uit de evaluatie moeten komen, als daar redenen toe zijn. Dan kunnen we samen met de gemeenten overleggen hoe we dat doen. Dus ik kan op die motie aangeven dat we op de objectieve informatie die we krijgen uit die evaluatie, gaan evalueren wat we kunnen doen. En we zullen of met de brede herziening of eerder met een voorstel komen wat eventueel de mogelijkheden zijn, als het nodig is om in te grijpen op dat beleid. Dus als ik zo de motie lees – er staat: *'(...) in kaart te brengen welke mogelijkheden er zijn (...) mogelijke maatregelen (...) voor te stellen'* – dan kan ik namens het College zeggen: dat is oordeel Staten. Maar we kunnen niet als resultaat geven dat dit gaat lukken. Het is een inspanningsverplichting en we doen ons uiterste best daarvoor.

De heer GERRITS (D66): Ik wil het even anders formuleren. Hebt u de actualisatie nodig om maatregelen te nemen ten aanzien van het aanleggen van zonneparken, die u niet in de brede herziening mee zou kunnen nemen, omdat het dan te lang zou duren?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Nou, zolang we dat onderzoek hebben naar beleid, kunnen we eigenlijk nog niets aangeven of iets nodig is. Dus in die zin hebben we dus die evaluatie heel hard nodig. Ik heb al eerder aangegeven dat als je beleid wilt als overheid, je dan ook betrouwbaar wilt zijn. Dus ik kan niet aangeven of er mogelijkheden zijn om daar wel iets aan te doen en of dat nodig is.

De heer GERRITS (D66): Heb ik dan de goede conclusie te pakken als ik denk dat u de motie ook niet nodig hebt?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Het College brengt deze zaken in kaart. We zijn aan het onderzoeken. Maar het is altijd goed als een motie gewoon aangeeft dat er zorgen zijn. Dus het is ook een richting waarin je kunt kijken hoe het met het beleid gaat. Natuurlijk is het zo dat niet alleen uw Staten kijken wat er in onze omgeving gebeurt, maar dat we dit ook van de gemeenten horen. Dus het is een ondersteuning van beleid, zou je kunnen zeggen – als u dat graag wilt horen. Maar ongewenste en onvoorziene ontwikkelingen? Kijk, dit is een evaluatie van het beleid en die passen we toe. Dan brengen we in kaart of er ongewenste en onvoorziene ontwikkelingen zijn. Dat weten we nog niet.

De heer GERRITS (D66): Ik heb geen bevestiging nodig van de gedeputeerde. Ik heb echt een vraag of de gedeputeerde het denklijk nodig zal vinden om maatregelen te nemen in het kader van deze actualisatie?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Daar kunnen we nog niets over zeggen, zolang we nog niet de evaluatie van dit beleid hebben.

De heer RAM (PVV): Wat verstaat de gedeputeerde onder een 'ongewenste ontwikkeling'? Wat de PVV betreft, is elk zonnepark namelijk ongewenst.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, het zal duidelijk zijn dat het College dat natuurlijk niet vindt. Wij betrekken in het onderzoek alle gemeenten en ook *stakeholders* en kijken wat er in de ruimte gebeurt. Daar zijn ook wat voorbeelden van genoemd. Soms wordt er ergens een zonnepark ontwikkeld ver in het buitengebied en dan kan het zijn dat daar ergens een industrieterrein ontstaat. Hebben we dat voorzien en was dat de bedoeling? Dat zijn belangrijke vragen en dan zullen we beoordelen of dat ongewenst is of niet.

De heer RAM (PVV): Dus als ik het goed begrijp, dan bedoelt het College dat zonneparken op landbouwgrond ongewenst zijn?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik heb het woord 'landbouwgrond' helemaal niet gebruikt.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Nou ja, mij wordt niet helemaal duidelijk wat 'ongewenst' is. Er wordt gerefereerd aan een ongewenste situatie. Wat is dan de afweging daarbij? Wanneer is iets ongewenst? Daarom vind ik het ook lastig om voor zo'n motie te stemmen. Dus als de gedeputeerde dat iets nader zou kunnen concretiseren, dan zou dat erg op prijs worden gesteld.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dat is lastig, omdat je natuurlijk niet vooruit wilt lopen op de evaluatie van het beleid, waar je ook met je partners overleg over voert. Dus het is niet alleen de opinie van het College, maar het is ook de opinie van de brede maatschappij en niet in het minst van alle gemeenten die de zonnevisies hebben vastgelegd in hun beleid. Ik noemde dus net ook al een voorbeeld. Als je een zonnepark ver in het buitengebied toestaat en dat wordt aangelegd en daar ontstaat een groot industrieel cluster. Je hebt daar dan stroom, je krijgt dan een bedrijf dat zich daar wil vestigen en dan komen er meer bedrijven aan en dan ontstaat een industrieterrein. We zijn ook bezig met bedrijventerreinvisies. Dus matchen die zaken niet met elkaar, dan zou je dus kunnen zeggen dat dat ongewenst is. Je probeert zo zuinig mogelijk met die ruimte om te gaan. Daar is een aantal afwegingen bij om te kijken of iets gewenst is of niet. Hadden we dit voor ogen? Of is dit een effect dat we niet hadden voorzien? Dus dat is eigenlijk veel te breed. Dat zullen we juist bij de brede herziening beter kunnen bespreken. Wat willen we nu precies? Wat is daar de bedoeling van? En hoe kun je met zuinig c.q. dubbel ruimtegebruik zorgen dat je eigenlijk de verschillende aspecten van onze kerntaken goed bedient en toch een mooie provincie overhoudt, waar u ook allen over hebt gesproken?

De heer DE BOER (GroenLinks): In het verlengde wat de gedeputeerde net allemaal heeft aangegeven en even ter verduidelijking. Beperkt het in kaart brengen van enkele ongewenste en onvoorziene omstandigheden zich puur op zonneparken in dezen of wordt dat breder getrokken?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): De heer De Boer slaat de spijker op zijn kop. Want we gaan natuurlijk sowieso bij de brede herziening van de Omgevingsvisie in de volle breedte hierop in. En het is niet zo dat we hier een onderzoek doen naar ongewenste ontwikkelingen en onvoorziene omstandigheden. We evalueren het beleid dat we nu voeren. En mochten daar onvoorziene en ongewenste zaken uit voortkomen, dan gaan we die met de Staten bespreken. Zo is het te lezen.

De heer BENNEMA (VVD): Maar zo'n evaluatie, waar in de motie op wordt aangestuurd, maakt het al wel mogelijk om dat in kaart te brengen? En dat maakt het ook mogelijk voor de kortere termijn, als er laaghangend fruit is waar brede consensus over heerst in de Staten, dat soort maatregelen te nemen?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, dat kan ik ook bij de andere moties aangeven: geen resultaatverplichting. Maar ik kan wel aangeven wat dit precies is. Als het actueel is, als er draagvlak voor is, als het niet controversieel is, als het past binnen de mogelijkheden, dan zullen we dat voorleggen. Maar dan moet het allereerst ook bewezen zijn en breedgedragen dat bepaalde ontwikkelingen onvoorzien en ongewenst zijn. Dus de volgorde hierbij is wel van essentieel belang, ook bij het neerleggen van de motie door de Staten.

Dan ga ik over naar wonen, dan neem ik het even wat breder. Er zijn een paar moties ingediend. De eerste is motie nummer 339, 'Meer ruimte voor het bewonen van boerderijen'. Meerdere partijen hebben aangegeven dat wonen een *hot item* is, een belangrijk aandachtspunt. Niet alleen landelijk, maar zeker ook hier in de provincie Groningen. En wij hebben natuurlijk ook in de voordracht aangegeven dat wij eigenlijk op zoek zijn naar iets meer mogelijkheden in het

buitengebied. Nu heb ik al eerder aangegeven in de inleiding dat het hier niet gaat om een grote herziening, dus dat betekent niet dat we het buitengebied vol willen bouwen of dat we eraan denken om bij een heleboel gemeenten aanpalend aan de grens nieuwe buitenwijken te maken. Nee, integendeel. De meeste gemeenten willen ook zelf gewoon gaan herbestemmen – ‘inbreiden’, zoals dat ambtelijk heet – zodat je kijkt wat er binnen je eigen gemeentegrens kan. En we hebben natuurlijk in de richting Groningen-Assen denk ik heel mooie afspraken over woningbouw. Met alle gemeenten die daar niet bij betrokken zijn, hebben we afspraken over woningbouw. Dus in die zin kijken we daar heel goed naar. We kijken wel of er in het kader van de brede herziening straks mogelijkheden zijn om wellicht iets meer in een lint her en der te doen of te kijken hoe het straks gaat met leegstaande panden in het buitengebied. Dus dat zijn de terreinen waar we naar aan het zoeken zijn en daar hebben we een verkenning op uitgezet. Als ik het goed heb, wordt die verkenning in januari opgeleverd.

Eigenlijk zien de moties die zijn ingediend, daar al op. Die pakken eigenlijk net een andere grens dan wij voor ogen hadden. Dat is allereerst de motie van de PVV en andere, de motie ‘Meer ruimte voor het bewonen van boerderijen’. Daar staat: *‘het herbestemmen, het mogelijk maken van meerdere wooneenheden en diverse woonvormen toe te voegen’*. Er staat een heel belangrijk argument bij om de kwaliteit vooropstaat: nou, daar is het College ook helemaal mee eens. En er staat: *‘op een bouwblok generatiewonen of andere woonvormen mogelijk te maken, bijvoorbeeld door het toevoegen van woonruimte; deze punten te verwerken in de actualisatie van de Omgevingsvisie’*. Hier staat eigenlijk ook precies in wat de PVV en andere als resultaat willen zien: zij willen dit mogelijk maken. Ik kan nu niet overzien of dat net de grens overgaat of dat dat binnen de grens van de verkenning blijft. En wat zeer belangrijk is: onze verkenning ziet ook op behoefte. Dus er is een uitvraag gedaan waar er behoefte aan is in de gemeenten. Dus dat is natuurlijk ook van groot belang. Is hier echt behoefte aan? Kunnen we dat echt aantonen? En zijn er dan aanpassingen nodig?

Daarnaast wil ik er ook nog even op wijzen – dat is ook heel belangrijk – dat een aantal zaken ook echt moet kunnen. Daar gaan de gemeenten over, dus daar hoeven we eigenlijk ook helemaal niet in te grijpen. Dus het kan zijn dat bij de herbestemming van leegstaande panden meer mogelijkheden gezocht worden. Als daar behoefte aan is, dan zullen we dat aan uw Staten voorleggen. Datzelfde geldt bij het generatiewonen. Ik weet niet of dat op een bouwblok kan: of het toevoegen van woonruimte daar past. Want dan krijg je ook te maken met ruimtelijke kwaliteit en hoe het bouwblok eruitziet. Als ik de motie zo kan interpreteren, dat het College niet kan garanderen dat het dit niet zo kan uitvoeren dat dit het resultaat is. Maar dat we de verkenning zullen voorleggen, de behoeften die daaruit voortkomen, zullen voorleggen aan de Staten en dan kijken of wat hier gevraagd is, past binnen de actualisatie, of dat we dat later moeten doen. Er zitten dus wat *disclaimers* aan, maar als het College het zo mag interpreteren, dan kunnen we het aan de Staten laten om een oordeel over deze motie te geven.

De heer RAM (PVV): Met de toelichting van de gedeputeerde kunnen wij instemmen. Het is prima om het te zien als een inspanningsverplichting.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dank daarvoor, dan is het definitief oordeel Staten wat het College betreft.

Dan een heel belangrijk onderwerp: ‘Zet de zonneladder in de zon’. Er is al veel over gesproken, motie 340.

De VOORZITTER: Zou ik de leden van de Staten mogen vragen om hun beraadslagingen ernstig te dempen of te staken? De gedeputeerde.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dank u, voorzitter.

Motie 340 ‘Zet de zonneladder in de zon’: we hebben er al meerdere keren over gesproken. Het is een motie van de Partij voor het Noorden en andere die vandaag ingediend wordt. Er wordt bij gezegd dat zij dat niet opnieuw willen doen. Ook in de commissie hebben we daar natuurlijk uitgebreid over gesproken. Wat denk ik heel goed is om aan te geven, is dat het lijkt of er een misverstand bestaat over de zonneladder. Ik hoor eigenlijk uit de Statenzaal dat de zonneladder wordt geïnterpreteerd als zijnde: eerst moet je alle daken volleggen, bij particulieren en bedrijven, en dan daarna kun je pas naar landbouw- of andere grond gaan. De zonneladder zit niet zo in elkaar. Dat is ook bij het Rijk niet zo. Het Rijk heeft dat ook in de discussies over de motie waarnaar verwezen wordt, ook heel duidelijk aangegeven. Beide kunnen, maar we hebben een voorkeur voor zon op dak. Maar dat betekent niet: eerst zon op dak en dan pas op het land. We hebben al eerder gesproken over een aantal instrumenten. De daken zijn niet van de provincie, dus dat is heel lastig. Maar je kunt

wel kijken in de toekomst – maar dat zal bij de brede herziening zijn – of je stimuleringsmaatregelen zou kunnen inzetten die daarbij helpen. We zijn natuurlijk ook met het Rijk in gesprek om ons daarbij te helpen. Dat geldt natuurlijk ook voor participatie en het profiteren van zonnevelden – als dat een betere term is, want sommige mensen hadden bezwaar tegen de term ‘zonneparken’. Ik heb nog een heleboel tekst om hier nog dieper op in te gaan, maar ik zie dat er nu al een interruptie is.

De heer ZWART (PvvhN): Ja, ik reageer gelijk even bij het begin van de beantwoording. Ja, wij begrijpen het principe van de zonnelader. We weten ook dat er een voorkeur uitgesproken is, maar ook niet per definitie een dwang uitgesproken is bij de zonneladder. Maar wat wij graag zouden willen horen of eigenlijk willen laten ontkennen – en misschien kan de gedeputeerde dat – is dat wij op dit moment het beeld hebben dat het andersom is. Eerst worden de landbouwgrond volgelegd, eerst wordt er gekeken naar grote velden, eerst wordt er gekeken naar 200 tot 250 hectare, terwijl de daken in de buurt nog niet eens het begin van een zonnepaneel hebben. Dus daar zouden we graag de discussie over willen voeren. Ik hoorde de gedeputeerde al ‘stimuleren’ zeggen. Hoe zou de provincie dit kunnen stimuleren? Wij hebben daar wel ideeën over, maar heeft de gedeputeerde daar ook ideeën over?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Het College heeft daar zeker ideeën over en is daar ook over in gesprek met het Rijk. Maar vandaag ligt de actualisatie voor. De ideeën passen daar niet in, die passen echt in de brede herziening van de Omgevingsvisie. Dus dat als eerste.

Ik denk dat ik eerst even doorga met de beantwoording, want ik denk dat een aantal vragen ook daarin terugkomt, voorzitter, als u mij toestaat.

De VOORZITTER: Zullen we het zo eens doen, meneer Zwart?

De heer ZWART (PvvhN): Ik heb eigenlijk een ander voorstel, voorzitter. Want de hele motie gaat eigenlijk over de motie die vier jaar geleden is aangenomen. Dat is onze zorg. De Staten hebben zich uitgesproken over een bepaald onderwerp en de motie lijkt gewoon naast zich te worden neergelegd. Ik vind dat geen recht doen aan mijn voorgangers. Ik vind dat eigenlijk een beetje beledigend naar de Staten toe. Daar kunnen anderen anders over denken, maar hoe denkt het College hierover?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik ga even kort in op die motie, want het gaat nu natuurlijk om deze motie. Anders wordt het een herhaling van het debat. De motie die dacht ik in januari 2019 was ingediend, is indertijd ook door het College ontraden. En dat was met de reden dat het College geen mogelijkheden zag om met de instrumenten die wij nu eenmaal hebben, dwingend te zijn. Die hebben wij niet. Dus ook toen hebben wij die motie ontraden. Dat betekent niet dat er niets mee gedaan is of dat het College niet de zorgen deelt van de Staten – en zeker niet die van de meerderheid van de Staten. Ik heb het artikel ook nog even opgezocht: 2.42.1. Als je daarnaar kijkt in de Provinciale Omgevingsverordening, dan zou je zelfs kunnen stellen dat daar een bepaalde voorkeursvolgorde in zit. Wij hebben natuurlijk ook met de grotere gemeenten te maken – daar heb ik in het begin al over gehad – die belangrijke taken hebben en die de zonnevisies gemaakt hebben. En daar hebben we een gradatie in: wat er binnen de gemeentegrens is, wat er aan de rand van de gemeentegrens is, wat er aanpalend aan is in het buitengebied en wat er verder in het buitengebied is. Grofmazig zou je kunnen zeggen hoe verder het buiten de gemeentegrens is, hoe meer de provincie daar de regie oppakt en daar iets van vindt. Dan kijken we ook met name naar ruimtelijke inpassing. Dus zo hebben we ook geprobeerd die motie uit te voeren. Kijk, je kunt een gereedschapskist hebben met een liniaal, een passer en een potlood. Maar als je een metaalplaat moet doorzagen, dan lukt dat niet. En het is toch wel belangrijk dat de Staten er oog voor hebben welke mogelijkheden dit College heeft. Dat het dus geen kwestie is van onwil, maar een kwestie van zoeken hoe we zo goed mogelijk dit resultaat kunnen bereiken.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvvhN): Ten slotte. Goed verhaal over die motie en het feit dat het College haar destijds ontraden heeft. Zij heeft het wel gehaald en dat maakt voor een motie wel uit. Wat vindt de gedeputeerde hiervan?

De VOORZITTER: Ik geloof dat de gedeputeerde dat zonet al gezegd heeft. Maar voor de helderheid kan ze dat nog even herhalen. Daarna verzoek ik haar haar betoog voort te zetten.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, even iets heel pijnlijks: het College kan zelfs een motie naast zich neerleggen. Dat heeft het College niet gedaan. Het College heeft geprobeerd zich zo goed mogelijk in te spannen en zo goed mogelijk recht te doen aan de inhoud van de motie. Dus ik denk dat we daarmee echt rechtdoen aan die inbreng van de meerderheid van de Staten, toen in 2019, en het feit dat we de motie ontraden hebben.

De ruimte goed gebruiken is natuurlijk essentieel. We zullen dat bij die brede herziening ook meenemen. De zonneladder opnemen in de geactualiseerde Omgevingsvisie: logisch natuurlijk, we ontraden die motie. Dat kan ook niet, maar realiseert u zich dat die zonneladder vooral een symbolisch instrument is en vooral op de inhoud eigenlijk helemaal niet zoveel brengt.

Dan ben ik bij motie 341, van de Partij voor het Noorden en andere. Dat gaat over de visie op datacentra. De motie roept op om in de actualisatie een visie aan te geven en ook te onderzoeken of een moratorium kan worden ingesteld tot die tijd. Want er wordt gesproken over wildgroei, er wordt gesproken over controleerbaarheid. Meerdere partijen hebben daar iets over gezegd: de heer Bas de Boer begon daar in zijn bijdrage namens GroenLinks ook over. Het College interpreteert dit zo: dat er zorgen zijn over de ruimte en alles wat er in die ruimte moet landen. Dat delen wij. Dat er problemen aankomen op het gebied van stroom, is 'zonneklaar', zou ik haast zeggen. Dat is absoluut waar. Een van de grote uitdagingen van de komende jaren is hoe we het aanbod en de vraag goed op elkaar kunnen afstemmen. Dat is een essentieel punt. Ik hoor eigenlijk dat uw hele Staten dat, soms in andere bewoordingen, zo zien en ook delen. Dus dat ligt denk ik onder deze motie. En dan heeft de een daar wellicht een wat andere lijn in dan de andere, maar eigenlijk komt het erop neer dat dit uw Staten verbindt. En dat verbindt uw Staten ook met het College. Vraag en aanbod moeten goed op elkaar afgestemd worden de komende jaren en dat is hartstikke lastig, dat is heel erg ingewikkeld. We hebben daar gewoon een goed integraal beleid voor nodig en we zijn ook bezig met energiestrategieën met het Rijk, met de regio en met de netbeheerders in verschillende clusters. Dus het cluster Delfzijl-Eemshaven-Emmen is een van de clusters waarin we samen met al die partijen optrekken en kijken hoe we nu onze clusters zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen. Voor de werkgelegenheid, voor de toekomst van de Groningers en hoe we ervoor kunnen zorgen dat dat goed gaat, dat er voldoende is en dat we de juiste ontwikkelingen die we willen investeren in de vergroening, mogelijk zijn. Dus dat is een grote zoektocht en een van de belangrijkste van de komende tijd. Dus ik denk dat het ook de goede richting is om dat op een integrale wijze te doen. Het College voelt er niets voor om één sector uit dat brede beleid te halen, mede omdat deze sector ook heel belangrijk is voor Groningen. We hebben niet voor niets al jarenlang met Groningen Seaports en de NOM een acquisitiebeleid en daarbij hebben we ingezet op de IT. Groningen is de tweede IT-stad van Nederland, de provincie Groningen is de tweede IT-provincie van Nederland en dat heeft daarmee een belangrijke positie. Het feit dat Google naar de Eemshaven is gekomen, is voor het vestigingsklimaat een ongelooflijk grote *boost* geweest en betekent heel veel.

De heer ZWART (PvvhN): De intentie van deze motie is niet om een onderdeel te schrappen uit de Omgevingsvisie of om bedrijven te verbieden om hier te komen. Dat is helemaal niet de intentie. De intentie is om even een periode pas op de plaats te maken, kijken wat kan en niet kan, rekening houdend met de bedrijven die wij hier in Groningen hebben: die moeten stroom blijven houden. Rekening houdend met de burgers: die moeten ook van energie kunnen blijven voorzien worden. En als er een wildgroei plaatsvindt, dan zie je dat de energievraag op korte termijn gaat toenemen. Laten we daar nou eens over nadenken. Wat vindt de gedeputeerde daarvan?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Een oproep tot nadenken is altijd goed en dat doet het College natuurlijk ook. Wij zijn daar elke dag mee bezig en met ons vele medewerkers in dit huis: hoe kunnen we al die verschillende opgaven goed laten landen in die ruimte? Het is niet voor niets dat het ruimtelijk beleid van hoge kwaliteit moet zijn en het is ook niet voor niets dat we juist bij die ontwikkeling van de Oostpolder, een nieuw groot terrein, hebben gezegd dat we dat integraal willen afwegen. We hebben daar gezegd dat we die grote ruimtevragers, zoals een *hyperscale* datacenter, niet overal willen. Dat is denk ik een heel duidelijke uitspraak van dit College geweest. We hebben daar onderzoeken onder gelegd waaruit blijkt dat er voor die grote datacenters maar heel beperkt plaats is in de provincie. We zijn ook blij met die onderzoeken, want dat willen we ook zo houden. Sterker nog, de provincie heeft hier de regie genomen op de ontwikkeling van een heel groot bedrijventerrein, juist om te zorgen dat daar een evenwichtige verdeling van de ruimte is voor bijvoorbeeld sectoren als batterijfabrieken of een *electrolyzer*, een nieuwe technologie, datacenters en windenergie. Dus die regie nemen we eigenlijk al. Die wildgroei ziet het College niet. We hebben één *hyperscale* datacenter. Her en der komt er soms een – zoals dat heet – satelliet op. Dat is veel kleiner en is ook van een heel andere orde. Dus voordat je het woord 'wildgroei' als een waarheid neerzet,

moet dat ook wel degelijk aan te tonen zijn en moet je laten zien dat het ook zo is. Het College ziet dat dus anders. Bovendien zijn op bedrijventerreinen de gemeenten natuurlijk ook aan zet. Die hebben een bedrijventerreinenvisie. Dus als een datacenter daar niet in past, dan zullen ze dat moeten aantonen. Want ook daar is ook weer de ladder van duurzame verstedelijking aan de orde. Past het ergens niet, dan moet dat college een heel eind laten meegaan voordat het vindt dat het op een andere plek kan. Dus we hebben allerlei waarborgen in het huidige beleid om juist te zorgen dat die wildgroei niet ontstaat. En dat gaat eigenlijk heel goed.

De heer ZWART (PvhN): Dat is ook de reden dat wij 'wildgroei' niet in de motie hebben gezet. U hebt goed naar mij geluisterd, want ik heb het inderdaad als zorg uitgesproken. Maar u reageert niet op het gegeven – ik wil toch vragen om dat wel te doen – hoe het met de energievoorziening naar de bedrijven gaat. Want die moet u voor de volle 100 procent blijven garanderen aan nieuwe bedrijven in Groningen, wat er ook gebeurt. Daar gaat het om: burgers en bedrijven.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Daar is het College het uiteraard helemaal mee eens. Daarom heeft het College ook aangegeven dat als je wilt dat de werkgelegenheid groeit in je provincie, je een actief acquisitiebeleid hebt, je de vergroening van de chemie en de bedrijvigheid wilt inzetten en je wilt zorgen dat je ook in de moderne maatschappij leeft, de komende jaren de zorg om de stroom groot is. We zijn daar ook op landelijk niveau mee bezig zijn om aan te geven hoe dat verder ontwikkeld moet worden. Het is ook niet voor niets dat dit College van Groningen bij het kabinet een grote lobby heeft lopen om meer wind op zee aan te leggen, omdat dat van groot belang is om de waterstofeconomie hier te realiseren. Want ook de waterstofeconomie gaat heel veel stroom kosten. Dus op alle fronten zijn de zorgen van de Partij voor het Noorden en andere zeer herkenbaar en ze kloppen ook. En dat er een grote opdracht ligt, klopt ook. Maar het College kiest ervoor om dat integraal aan te pakken en niet één sector uit te halen en daar een moratorium op te leggen. We denken dat dat geen goed signaal is naar buiten toe voor het vestigingsklimaat, maar ook geen signaal dat recht doet aan de evenredigheid van een aantal belangen die je juist bij zo'n brede herziening in kaart brengt.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, ik kan me helemaal vinden in de woorden van de gedeputeerde dat we moeten streven naar die integrale afweging. Dat kunnen we heel goed bij die brede herziening. Maar tegelijkertijd zie ik op dit moment allerlei ontwikkelingen van misschien niet de grote *hyperscales* die de gedeputeerde net noemde, maar wel van een aantal kleinere datacenters. Daarbij zou ik toch willen stellen dat er wellicht sprake kan zijn van die wildgroei – ook al ziet het College dat misschien niet zo. Ik kan in deze Staten proeven dat wildgroei als ongewenst wordt gezien. Hoe kijkt het College daar precies tegenaan?

De VOORZITTER: Ik had de indruk dat de gedeputeerde dat zonet al uitlegde in een interruptiedebatje met de heer Zwart. Misschien kan dat nog even heel bondig en verder valt het me op dat we de randen van het geagendeerde onderwerp al aardig aan het opzoeken zijn. Dus misschien kunnen we in het vervolg van het debat ons concentreren op wat er voorgelegd is. De gedeputeerde.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik heb eigenlijk zojuist al aangegeven dat als er sprake is van wildgroei, je dat eigenlijk ook objectief zou moeten aantonen. Wij baseren ons natuurlijk gewoon op onderzoek naar wat er in de ruimte gebeurt en wat er ligt. Past dat binnen het huidige beleid of past dat daar niet in? Voorlopig kunnen we dat niet als wildgroei definiëren. We kunnen natuurlijk niet op gevoel afgaan. Maar dan moeten we dat echt met feiten doen.

De heer DE BOER (GroenLinks): Dan nog een vervolgvraag. Want u gaf net aan in relatie tot de motie van de VVD dat het in kaart brengen van ongewenste en onvoorziene omstandigheden wel in lijn ligt met het beleid. Dat u dat ook wilt doen ten aanzien van de bredere afweging. U zegt nu eigenlijk dat u dat niet weet en dat u dat niet zo ziet. Maar is het dan niet verstandig om dat nu juist in kaart te gaan brengen en juist te gaan zoeken naar de middelen die je hebt om daar sturing in aan te gaan brengen?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, daar zijn we natuurlijk ook mee bezig. De Regionale Energiestrategie wordt nog geëvalueerd. Dus op sommige terreinen heb je er misschien al wat voor, sommige onderzoeken zijn misschien wat eerder klaar dan andere. Maar natuurlijk zijn we daar mee bezig. Bij de brede herziening van de Omgevingsvisie zullen ook al die aspecten meegenomen worden – letterlijk in de volle breedte. Daarom heet die herziening ook zo.

De VOORZITTER: De heer De Boer, ten slotte.

De heer DE BOER (GroenLinks): Maar dan nogmaals de vraag. Want ik proef hier heel goed dat een wildgroei aan energieverbruikende bedrijven boven op de huidige transitieopgave, toch echt als ongewenst gezien wordt. Is het College dan van plan om in kaart te gaan brengen wat die ongewenste en onvoorziene gevolgen daarvan zijn?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Onder de tweede vraag ligt een veronderstelling bij de eerste. Dus dat het College vindt dat er op dit moment sprake is van een expliciete wildgroei van bedrijven die een beroep doen op de energievoorziening. Ik heb nogmaals aangegeven dat het College zich op feiten beroept. Er komt uit de onderzoeken en de gegevens waar we mee bezig zijn, niet dat er nu sprake is van een wildgroei. Dus als ik de tweede vraag met 'ja' zou beantwoorden, dan zou dat impliceren dat het College vindt dat er sprake is van wildgroei. En dat vindt het College niet, dus dat kan ik niet op die manier toezeggen.

De VOORZITTER: Zullen we het even hierbij laten? Ik zou de heer Zwart willen vragen gewoon even zijn plaats weer in te nemen en ik vraag de gedeputeerde haar betoog te vervolgen.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): We hebben natuurlijk goede ruimtelijke procedures – om dit nog even in herinnering te roepen. Het is niet zo dat we geen procedures hebben op dit moment, dat we niet met de inpassing bezig zijn en daarnaar kijken. We hebben een prachtig ruimtelijk kader. Dus dat lijkt me als laatste opmerking bij deze motie voldoende en motie 341 wordt door het College ontraden.

Mondriaancyclus: daar is even iets over gezegd. Dat is even heel technisch. Wij gebruiken de Mondriaan-cyclus op verzoek van de Staten, en ook bij dat plaatje. Wij vinden het ook best wel ingewikkeld, maar het is echt aan uw Staten om dat te gebruiken of niet. Dus we doen dat op verzoek en als dat anders moet, dan horen we dat heel graag.

Forum heeft ook iets gezegd over aanbestedingen en of u daar wat meer over kunt horen. Dat lijkt me echt iets technisch van hoe je dat doet. Dus ik zal er wel voor zorgen dat daar een schriftelijk antwoord op komt richting alle Statenleden hoe zo'n aanbesteding in haar werk gaat en wat dat ook in dit stadium betekent. Anders gaat het over de actualisatie van de Omgevingsvisie en dan hebben we een heel aanbestedingsdebat. Dus als dat aanleiding geeft voor vragen, dan is het College altijd bereid om daar antwoord op te geven.

Volgens mij heb ik alle vragen beantwoord, al heb ik niet alle partijen genoemd. Maar de inbreng van u allen is gehoord en ook dank daarvoor.

De VOORZITTER: Dan dank ik u voor de inbreng in eerste termijn.

En dan denk ik dat het goed is om even een halfuurtje te gaan voorkomen dat de broodjes verder uitdrogen. Dus ik schors de vergadering om een halfuurtje te lunchen.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering. Ik verzoek de leden hun plaatsen weer in te nemen. Ik stel aan de orde de tweede termijn, voor zover daar behoefte aan is. Maar ik schat in dat dat het geval is. En in die tweede termijn zou ik eerst bij de heer De Boer willen nagaan of hij behoefte heeft om daarin het woord te voeren. Dat is het geval. Hij krijgt van mij als eerste het woord.

De heer DE BOER (GroenLinks): Naar aanleiding van de eerste termijn en de beantwoording van het College daarin, willen wij graag nog één keer specifiek horen wat het College van plan is in de aanloop richting de brede herziening ten aanzien van de genoemde punten en de zorgen die hier in de Staten leven omtrent de energie in relatie tot het ruimtegebruik. Daar willen we graag nog een nader antwoord op hebben.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Ik heb één vraag over de motie over het bewonen van boerderijen. Wij waren van plan daartegen te stemmen, omdat wij ons zorgen maken over speculanten die dan mogelijk boerderijen gaan opkopen. Wij zijn aan het twijfelen geslagen door wat de gedeputeerde daarover zei en wat vervolgens de heer Ram daarop zei. Even voor de zekerheid de vraag aan de gedeputeerde of dit echt niet kan leiden tot het massaal opkopen van ons buitengebied door speculanten, als wij voor deze motie stemmen,

De heer FRENAY (SP): Op de door ons in eerste termijn gestelde vragen hebben wij de nodige antwoorden gekregen. Maar het is mij nog niet helemaal duidelijk. Vandaar dat ik even van deze gelegenheid gebruik maak.

De eerste vraag die ik stelde, was of wij een overzichtje kunnen krijgen van de onderwerpen en thema's waar intern, hier in huis, de inhoudelijke experts momenteel mee bezig zijn om die nader uit te werken. Dat is in het processchema bullet 2. Daar staat onder dat dat loopt van augustus tot oktober. We zitten dus nu al ruim over de helft. Dus leek het ons wel interessant om een lijstje te krijgen van welke thema's onze experts hier reeds bij de kop hebben gepakt. Nu zegt mevrouw Wulfse dat zij dit lijstje niet kan geven. Misschien dat zij mij verkeerd begrepen heeft. Want wij begrijpen wel dat die uitwerking zelf nog even tijd kost. Maar de onderwerpen waar zij mee bezig zijn geweest, zullen toch inmiddels wel bekend zijn, dacht ik. Dus misschien dat daar een misverstand over is. Daar kunnen we misschien nog even een antwoord op krijgen. In het concept van ons amendement had ik ook een strakke termijn gesteld. Als die termijn te strak is, dan doen wij daar niet al te moeilijk over, natuurlijk.

Een tweede vraag die nog bij mij leeft, is de volgende. Mevrouw Wulfse zegde toe ons wel tegemoet te kunnen komen door een extra moment in te laten in de commissie. Nou, prima, dank daarvoor. Daar zijn we blij mee. Maar nu is mij niet helemaal duidelijk geworden wat nou precies de status van dat extra moment is. Als wij daarover in de commissie over komen te spreken, dan is dat over het algemeen zo omdat je dan als commissie wat opvattingen kunt ventileren en je dan ook een instrument hebt om dingen die je echt belangrijk vindt, uiteindelijk in die visie te laten landen. Dus daar moet ook een besluitvormingsmoment aan vastzitten. Als mevrouw Wulfse zegt dat we daar met elkaar over kunnen komen te spreken in de commissie, dan ga ik ervan uit dat het dan volgens de gebruikelijke gang van zaken gaat, namelijk dat zij dan gaat reageren wat zij mee gaat nemen en wat zij niet mee gaat nemen. En als we het er niet mee eens zijn, gaan wij een motie of amendement indienen. Als dat inderdaad zo is, dan zijn wij blij en zijn wij ook tevreden. Maar niet als het dan alleen maar een gezellige praatssessie is. Misschien heb ik het verkeerd begrepen, dus graag nog even die toelichting.

Ik heb het amendement aangepast, waarmee ik denk recht te hebben gedaan aan het voorbehoud dat in eerste instantie door mevrouw Wulfse is gemaakt. Dan kan het denk ik zo in stemming worden gebracht.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan is hierbij een amendement ingediend door de SP, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden. Dat krijgt volgnummer 20 mee en is getiteld 'Staten aan zet bij het ontwerp'. Dit amendement komt nog naar de Staten toe.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): College, bedankt voor de beantwoording.

Er blijft nog wel één vraag bij ons hangen, even los van het besluit dat nu voorligt, 'Start actualisatie van de huidige Omgevingsvisie'. Dat '*huidige*' staat niet in het besluit, maar wel in de toelichting. We gaan er dus van uit dat dat dus ook zo is. De belangrijkste vraag die bij ons opkomt is dat de gedeputeerde duidelijk heeft aangegeven dat het de actualisatie is van de huidige visie en dat er een brede discussie plaats moet gaan vinden voor de nieuwe Omgevingsvisie. Nu staat er vandaag ook een ander besprekspunt op de agenda. Dat gaat gelijk over de nieuwe Omgevingsvisie en dat is een ander traject. Hoe gaat de gedeputeerde er voor zorgen dat binnen het traject dat nu bedacht is voor de brede afweging voor die nieuwe Omgevingsvisie, al die andere aspecten op een goede manier aan het begin worden ingevlochten? En niet zoals het schemaatje nu laat zien, dat ergens halverwege of aan het einde van het traject, andere trajecten in de nieuwe, brede Omgevingsvisie worden gevlochten? Dus hoe zorg je met de participatieambities en andere zaken in de Omgevingsvisie dat dit soort dingen samen landen en je derhalve niet nieuwe stukken krijgt? Het is een beetje een zijkant van de orde. Het is niet expliciet dit onderwerp, maar het heeft er wel heel erg mee te maken.

De heer ZWART (PvH): Ik wil nog even ingaan op het gebruik van het woord 'wildgroei' in mijn betoog. Ik heb dat nog even nagelezen. Daarbij hebben wij een aantal keren gezegd dat wij wildgroei willen voorkomen. Daarmee zeggen wij dus niet dat er op dit moment sprake is van wildgroei. Maar wij willen voorkomen dat in elke gemeente op elke plek alle ruimte ingenomen gaat worden door datacentra. Vandaar dat we vragen aan het College om te onderzoeken of en hoe een moratorium op datacenters in te stellen. En wij willen – dat is ook een veronderstelling die gedaan is – geen moratorium op dit moment. Wij willen weten of het kan en hoe het kan en daar zullen we dan met elkaar over kunnen praten.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik wil even ingaan op een paar moties die zijn ingediend.

Dat is in de eerste plaats motie 338. De Partij voor de Dieren ziet in de overwegingen economische ontwikkelingen staan en dat bedrijventerreinen toch wel heel belangrijk gevonden worden. Dat is ook logisch: het zijn de VVD en het CDA die dit ingediend hebben. Wij vinden dat niet automatisch zo. En aangezien de gedeputeerde zegt dat heel veel van datgene wat in het dictum staat, ook al uitgevoerd wordt – dus dat het onderzoek er sowieso komt – vinden wij het eigenlijk ook een overbodige motie. Dus wij zullen tegen deze motie stemmen.

Dan motie 339 van met name de PVV over de actualisatie van de huidige Omgevingsverordening met het bewonen van leegstaande boerderijen. Wij hebben net in de woordvoering al aangegeven dat wij een beetje moeite hebben met extra woningen op het boerenerf. De gedeputeerde heeft gezegd dat er al een onderzoek plaatsvindt. Dus dit is ook een motie waarvan ik me afvroeg of ik die nu wel of niet moet steunen. Maar om de reden dat het onderzoek al plaatsvindt en we daar nog meer over horen, stem ik tegen.

De datacenters: wij hebben zelf 30 juni jongstleden als Partij voor de Dieren een motie ingediend in verband met een moratorium. Dit wordt geen moratorium, heb ik begrepen uit de vraag van de heer Zwart zojuist, maar het gaat wel die richting op in die motie. Dus in principe stemmen we voor deze motie.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik kijk of er nog meer behoefte is aan woordvoering. Die is er niet. Dan geef ik het woord weer aan de gedeputeerde.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ik moet nog even kijken naar het amendement van de SP wat daar precies in is veranderd. Maar dat is niet al te veel, zie ik. Dus ik hoop dat ik daarmee uit de voeten kan.

Een vraag van GroenLinks over energie en de ruimtevraag. Wordt er voldoende aandacht besteed aan de zorgen om het energieverbruik in de brede herziening? Zo vertaal ik hem dan maar. Nou, al eerder heb ik aangegeven bij de Oostpolder dat juist in dat hele afwegingskader energieverbruik, inpassing, bijdrage aan werkgelegenheid en de economie et cetera, allemaal samen wordt afgewogen. Zo doen we dat eigenlijk altijd. Dus je hebt niet alleen de ruimtelijke kaders, maar je probeert daar ook breder naar te kijken. Juist op terreinen waar voor grote ruimtevragers ruimte is – dat is maar heel beperkt, zoals u allen weet uit die discussie van toen – kun je echt heel gericht sturen. Daar is dat dus ook een belangrijk onderwerp. In feite is energie altijd een belangrijk onderwerp, ook voor degene die zich willen vestigen. En dat geldt voor alle sectoren, natuurlijk. Want er zijn natuurlijk veel grootverbruikers van energie en die gaan natuurlijk op een plek zitten waar die energie zit – naast ook andere behoeften. Maar in het brede kader komt dit absoluut terug. Dus het antwoord daarop is: bij de brede herziening van de Omgevingsvisie zullen we hier verder over spreken. Zoals u wellicht weet – dat heb ik ook al eerder aangegeven – zit ik in de landelijke *taskforce* die zich bezighoudt met energie en de vraag daarnaar. We zijn ook bezig bij het Interprovinciaal Overleg om namens de provincies te kijken hoe we hier wat meer grip op kunnen krijgen samen met de netbeheerders en met het Rijk dat systeemverantwoordelijke is. Het is heel ingewikkeld, dus we proberen daar ook in die zin meer sturing op te krijgen en onze positie te versterken. Samen met de gemeenten, want die moeten dat ook willen. Dus er zijn vele partijen in het veld actief, wij zijn niet alleen aan zet.

Dan de vraag over speculanten. Dat is natuurlijk helemaal niet de bedoeling. We bezig met een verkennend onderzoek naar welke vragen er heersen, of dit al de goede antwoorden of mogelijkheden zijn en zo nee, of daar wat anders bij moet. Dus dat is het antwoord op de vraag naar de speculanten.

De SP informeert over welke thema's het dan gaat. Zij wil daar een lijst van. Maar die onderwerpen staan natuurlijk in de voordracht. Daar staan ze precies in beschreven en daar besluiten we vandaag over. Andere partijen hebben zaken ingebracht en die stemmen ermee in – of niet. Ze hebben aangegeven of dit voldoende voor hen is en dat ze ermee verder kunnen als we het zo doen. En de andere inbreng hebben we bij de brede herziening.

Groninger Belang heeft iets gezegd over 'samen landen'. Die partij vraagt zich af hoe het nou zit met die volgorde. Want wij hebben hier een heel mooie beschrijving van het proces, een actualisatie waarin op kleine, maar niet grote schaal er wat beleid wordt aangepast. In de voordracht staat ook hoe de brede herziening wordt aangepakt. Tegelijkertijd is het volgende punt de Strategische Milieu-agenda en ook het verkeers- en vervoersplan komt nog langs. Want dat zijn de twee die straks wettelijk niet meer geldig zijn volgend jaar. Dus de noodzaak om daarmee aan de gang te gaan, omdat zij straks niet meer geldig zijn, is er nu. Op de inhoud valt natuurlijk nu al te

spreken: dit is een strategische agenda. Maar ook op het moment bij de vaststelling. Dat geldt ook voor het verkeers- en vervoersplan. Verder is het in het algemeen natuurlijk onvermijdelijk dat als je een kader vaststelt, er zaken in zitten die landen in de RO. Zo gaan we bijvoorbeeld met elkaar over een tijdje over het kader voor digitalisering spreken, u hebt daar inbreng op gehad en dan komt er uiteindelijk een definitieve versie van langs. Nou verwacht ik dat bij digitalisering niet zo, maar daarom noem ik dat voorbeeld ook. Dus sommige zaken landen en andere zaken moeten nu vastgesteld worden, omdat we anders geen wettelijk kader hebben volgend jaar vanwege het uitstel van de Omgevingswet.

De heer DE BOER (GroenLinks): Even terugkomend op een punt dat een poosje geleden is gemaakt, iets wat te maken heeft met de punten en komma's in de woordvoering. Hoor ik nu duidelijk van het College dat er bij de brede herziening de energievraag echt meegenomen gaat worden, hier dan ook echt afspraken over gemaakt gaan worden en in de aanloop ernaartoe de informatie en behoeftes voor een goede afweging beschikbaar komen voor ons? Kan ik daar dan op rekenen?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dit is zo groot en breed dat je daar alles onder zou kunnen verstaan en tegelijkertijd niets: 'brede afweging' en 'kaders'. De brede herziening van de Omgevingsvisie is altijd een brede afweging van een groot aantal zaken en een groot aantal opgaven dat we hebben. Dus daar komen allerlei aspecten bij aan de orde. Zoals ik ook al heb aangegeven, is bij de grote terreinen – dat hebben we net bij de Oostpolder gehad – de provincie als enige aan zet en proberen we ook al die brede afweging vorm te geven. Maar dat geldt natuurlijk eigenlijk altijd.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het antwoord van de gedeputeerde is niet helemaal bevredigend. Want wettelijk moet er nu wat gebeuren: ja, dat klopt. Maar in de besluitvorming staat 'ook voor de nieuwe Omgevingsvisie'. Dat is een keuze, dus dat is niet wettelijk noodzakelijk. Je kunt het dus ook geactualiseerd doen met andere agendapunten. De vraag is meer: hoe gaat deze gedeputeerde, die de hoeder is van de openbare ruimte – zo formuleer ik het dan maar even – ervoor zorgen dat bij de andere beleidsstukken, die parallel lopen aan die nieuwe Omgevingsvisie, desondanks een goede inpassing plaatsvindt? Want een plan kan bijvoorbeeld een nul-emissie voor bedrijven aangeven. Dat houdt iets in voor je economische ontwikkeling voor een gebied. Zo zijn er meerdere aspecten in andere programma's, die heel veel invloed gaan hebben op je RO. Dus de vraag is: is dit verhaal van de nieuwe, brede Omgevingsvisie dan een samenvatting van al het andere beleid waarover wordt besloten? Of is dit richtinggevend voor de rest van het beleid?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, eigenlijk beide. Als uw Staten het verkeers- en vervoersplan, Programma Mobiliteit geheten, gaan vaststellen, heeft dat uiteraard gevolgen voor de ruimte. Een groot deel van ons beleid landt natuurlijk in de ruimte. Het actualiseren is iets anders: dat gaat natuurlijk over het kleinere verhaal. Daarnaast loopt bijvoorbeeld nu die Strategische Milieu-agenda. Wij kunnen die niet verlengen zoals die is, omdat die mogelijkheden ook uitgeput zijn. Dus dat kan niet meer. Als dat twee keer verlengd is, mag je dat niet nog een keer doen. Bovendien kijk je natuurlijk altijd in de tijd of iets nog geldt of dat er andere regels moeten komen en welke trends en ontwikkelingen er zijn. Die brengen we in brede zin in kaart en die kunnen allemaal gevolgen hebben. Maar uw Staten stellen elke keer de kaders vast en uiteindelijk daarmee het beleid. Dus het is een algemeen antwoord, maar ik kan er eigenlijk niks anders van maken.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dan stel ik maar een algemene vraag terug: hoe gaat u dan borgen dat al dat soort trajecten, zoals het uitgebreid doordachte participatietraject, daarbij aan de orde komt?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, wij zijn natuurlijk al bezig met het participatiebeleid dat u al besproken hebt. We hebben 'Stem van provincie Groningen'. En over de ruimte gesproken: misschien is het uw Staten nog niet opgevallen, maar we hebben al een integrale manier van werken. Dus we hebben ook wekelijks overleg met meerdere gedeputeerden samen, omdat die opgaven eigenlijk allemaal samenkomen. Dus het is niet zo dat als één beleidsveld besproken wordt, andere velden die daardoor beïnvloed worden, er dan niet bij betrokken zijn. We trekken eigenlijk al zoveel mogelijk samen op en proberen ook in huis zo integraal mogelijk te werken. Op die manier proberen we eigenlijk een voorzet te geven hoe het naar de nieuwe Omgevingswet toe gaat, maar ook hoe wij zelf vinden dat er een optimale invulling aan de ruimte kunnen geven door verschillende zaken bij elkaar te pakken.

Dan rest nog de vraag van de Partij voor het Noorden of het College wil onderzoeken of een moratorium mogelijk is. Nou, daar heb ik eerder al antwoord op gegeven: dat we niet voor één sector zoiets uitzoeken. We hebben daar ook geen lopende evaluatie over en in de volle breedte zijn we bezig om te kijken hoe we met de bedrijvigheid omgaan. We zijn met gebiedsvisies bezig, ik werk samen met een groot aantal gemeenten waar ook nieuwe bedrijventerreinvisies worden gemaakt. Dus het antwoord daarop is dat het College dit niet gaat doen.

Dan nog even dat belangrijke stuk van de SP, namelijk dat amendement. De wijzigingen die daarin zijn aangebracht, nopen het College niet tot wijziging van het antwoord. Dus wij raden dit amendement af. Maar we blijven erbij dat we het concept-ontwerpvisie tussentijds aan de Staten kunnen aanbieden.

Dan was de volgende vraag van de SP: welke status heeft dat dan? Dat is een consulterende status. Daarna heb je dus dat hele traject van besluitvorming: dat blijft staan. Maar het is een extra stap die wij daartussen zetten. En die extra stap geeft weer mogelijkheden om richting die besluitvorming ook goed daarop voorbereid te zijn.

De VOORZITTER: Dank u wel, dan zijn we daarmee gekomen aan het eind van de beraadslagingen. Ik check even of dat het geval is. Dan sluit ik de beraadslagingen. Dan is de reguliere volgorde dat we eerst stemmen over het amendement, dat we vervolgens stemmen over de moties en dat we daarna stemmen over de voordracht. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvvhN): Even een punt van orde. Mogen wij even vijf minuten overleggen voor de stemmingen?

De VOORZITTER: Dat lijkt me wel. Vijf minuten. De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. De heer De Boer?

De heer DE BOER (GroenLinks): Voorzitter, wij zouden graag een nadere schorsing van tien tot vijftien minuten willen aanvragen.

De VOORZITTER: 'Tien tot vijftien minuten.' Zal ik maar meteen vijftien minuten toekennen? Ik schors de vergadering voor vijftien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik verzoek de leden van de Staten hun zetels weer in te nemen, zodat het mogelijk is om de vergadering ordentelijk te heropenen.

Dit was een gestapelde schorsing: een kortere en een wat langere. Ik denk dat ik er goed aan doe om, indachtig de mores, de veroorzakers c.q. aanvragers even te vragen wat dat heeft opgeleverd. Ik begin bij de heer Zwart.

De heer ZWART (PvvhN): Nou, het heeft wat ons betreft een heleboel opgeleverd. Wij gaan gewoon door op de ingeslagen weg. Dat lijkt ons de goede weg met deze motie.

De heer DE BOER (GroenLinks): Wij zullen de uitkomst van de schorsing zometeen in een stemverklaring laten weten.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan ligt er een pakketje en boven op de stapel ligt een amendement. Want wij stemmen altijd als eerste over ingediende amendementen. U bent routiniers, dus u realiseert zich dat bij het aannemen van een amendement u straks stemt over een gewijzigd ontwerpbesluit.

Zijn er nog fracties die over het amendement nummer 20 van de SP, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden een stemverklaring over willen uitbrengen? De heer Frenay.

De heer FRENAY (SP): Misschien niet zozeer een stemverklaring, maar wel een korte verklaring. Het eerste is dat wij teleurgesteld zijn dat een eenvoudige vraag naar een overzichtje van onderwerpen door de organisatie niet geleverd kan worden.

Het tweede punt dat ik naar voren wil brengen, is dat wij uiteraard blij zijn met de door het College gedane toezeggingen over een extra overlegmoment. En het derde punt is dat wij nog steeds

niet helemaal begrijpen wat nou de status van die consultatie is en dat wij daarom het amendement toch in stemming brengen. Want daarmee wordt helderheid gegeven over die status.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Zijn er nog anderen die graag een stemverklaring willen uitbrengen of afleggen? Dat is niet het geval. Dan gaan we nu stemmen.

Ik constateer dat de heer Van Kesteren inmiddels afwezig is. Daarmee zijn er bij de komende stemmingen steeds 42 stemmen uit te brengen. Ik stel vast dat er voor amendement 20 'Staten aan zet bij het ontwerp' 16 stemmen zijn uitgebracht van de fracties van Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen en de Fractie GO. Daartegen zijn 26 stemmen uitgebracht door de fracties van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de VVD en 50PLUS. Dat resulteert in de conclusie dat het amendement is verworpen.

Dan zijn we nu toe aan de moties. De vraag in het algemeen is of er nog fracties zijn die hierover een stemverklaring willen afleggen. Ja, de heer De Boer.

De heer DE BOER (GroenLinks): Bij motie 341 kunnen wij ons heel goed vinden in de constatering en overwegingen van deze motie. Wij snappen het doel ook heel erg om bescherming te bieden in dit proces. Maar daarbij erkennen we wel dat de actualisatie van de Omgevingsvisie die nu voorligt, misschien niet het onderwerp is om dit te bewerkstelligen. Daarbij voorzien wij wel dat in het proces waarin wij gaan spreken over de brede actualisatie, wij naar aanleiding van de toezegging van de gedeputeerde en wat zij gezegd heeft, wel de verwachting hebben dat wij daarbij ook de benodigde informatie krijgen om de middelen inzichtelijk te krijgen, die wij kunnen uitoefenen om sturing en grip te hebben op de inpassing van bedrijven, het energieverbruik en de relatie met de ruimtelijke inpassing daarvan.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wij hebben een stemverklaring bij motie 339. Met de uitleg van de gedeputeerde daarbij zullen wij voor de motie gaan stemmen.

Motie 338: met de toezegging van de indiener dat het besluit dan bij de gemeente ligt, zullen wij ook voor deze motie stemmen.

De heer GERRITS (D66): Wij hebben een stemverklaring bij motie 339. Wij zullen voor stemmen, maar we hebben wel een voorbehoud bij het woord 'bouwblok' in de tweede bullet van het dictum. We zijn daarbij wel wat angstig voor te grote bebouwing per boerderij. Dus graag aandacht daarvoor.

Motie 340 hebben we inderdaad, zoals de heer Zwart ook zei, opgevat als het stimuleren van zonnedaken ten opzichte van zonnepanelen op land. Dus als het die stimulering is, dan kunnen wij daarmee akkoord gaan.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik kijk even rond of verder nog behoefte is aan stemverklaringen. Ik constateer dat dat niet het geval is.

Dan kunnen we gaan stemmen. Als eerste kan dat over motie 338, met als titel 'Zonneklaar'. Dan stel ik nu vast dat voor deze motie hebben gestemd het CDA, de ChristenUnie, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij van de Arbeid, de SP en de VVD, samen 29 stemmen. Daartegen zijn 13 stemmen uitgebracht door D66, de Partij voor het Noorden, de PVV, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen, de Fractie GO en de Partij voor de Dieren. Daarmee is de motie aangenomen.

Dat brengt ons, in alle rust, bij de stemming over motie 339 waarboven staat: 'Meer ruimte voor het bewonen van boerderijen'. Ik heb de uitslag voor u. Voor deze motie zijn 41 stemmen uitgebracht door het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de PVV, de SP, de VVD, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen en de Fractie GO. Daartegen heeft gestemd de Partij voor de Dieren, met één stem, zodat deze motie is aangenomen.

Als u eraan toe bent, zou ik willen stemmen over motie nummer 340 'Zet de zonneladder in de zon'. Voor deze motie zijn 24 stemmen uitgebracht van de ChristenUnie, D66, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de SP, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL en Ons Groningen voor. Daartegen hebben gestemd het CDA, GroenLinks, Groninger Belang, de PVV, de VVD en de Fractie GO, tezamen goed voor 18 stemmen. Dat betekent dat deze motie is aanvaard.

Dat brengt ons bij motie 341, 'Provinciale visie op datacenters'. Ik deel u de conclusie mee: voor de motie zijn 16 stemmen uitgebracht van Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL en Ons Groningen.

Daartegen zijn 26 stemmen uitgebracht door het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de VVD en de Fractie GO. Dat betekent dat deze motie is verworpen.

Dat waren de moties. Dan sluit ik met af de voordracht. Is er een fractie die graag een stemverklaring zou willen afleggen bij haar stemmen over de voordracht? Ik kijk rond. Ik zie dat dat niet het geval is.

Dan gaan wij over tot stemmen over de voordracht. Voor de voordracht zijn 34 stemmen uitgebracht van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid, de PVV, de SP en de VVD. Tegen de voordracht tel ik 8 stemmen van de Partij voor het Noorden, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat betekent dat de voordracht is aanvaard.

Dat is het eind van dit agendapunt. Maar gelukkig hebben we nog meer agendapunten. Rekenen ze op u bij het eten thuis? Dan zou ik alvast even gaan appen.

B. Strategische Milieu-agenda

De heer NOLLES (GroenLinks): Zoals de Strategische Milieu-agenda nu voorligt, samen met het addendum, beoordelen wij die als positief. In eerste instantie was er wat verwarring over de status van het proces en de stukken, maar in de gewijzigde voordracht is die verwarring grotendeels weggenomen. Wij kunnen in de loop van het proces aan de Strategische Milieu-agenda nog zaken toevoegen, concretiseren en verder brengen.

Wij zijn in aanloop naar deze vergadering met name door de Partij voor de Dieren attent gemaakt op nieuwe criteria die door de WHO zijn gesteld. Wij zijn van mening dat wij de ambitie moeten hebben om die criteria op te gaan nemen in ons milieubeleid. Maar wat die criteria precies betekenen qua aanscherping van wat er al in de Milieu-agenda staat aan inhoud qua maatregelen in de toekomst, daar hebben wij op dit moment gewoon nog geen zicht op. Misschien kan het College daar iets over zeggen. Wij zouden in elk geval heel graag in het vervolg op deze Milieu-agenda daar zo spoedig mogelijk wel duidelijkheid over willen krijgen om vervolgstappen te zetten – in ieder geval wel de gelegenheid daartoe te krijgen. Dus daartoe nodig ik het College uit.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Vindt GroenLinks dat er voldoende participatie is geweest bij deze startnotitie? Want hier staan belangrijke uitgangspunten in, Europa heeft geparticipeerd, Den Haag heeft geparticipeerd. Maar vindt u ook dat de inwoners van Groningen hebben geparticipeerd in dit stuk?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik vind het ontzettend belangrijk dat als je vraagt om participatie, dat je doet op basis van een stuk waarin je aangeeft wat je ambities zijn. Deze agenda lezen we als een startnotitie, als een vertrekpunt voor ons nieuwe milieubeleid. Daarin staan die ambities verwoord, dus ik denk dat het een heel goed startpunt is voor die consultatie.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): U vindt niet dat het College eerst gewoon aan de gang moet met dit verhaal en dat we pas later de mening van de bevolking ook mee kunnen nemen in deze notitie?

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik vind dat wij de mening van de bewoners over de Omgevingsvisie zoveel als mogelijk moeten gaan betrekken.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Hoe kan GroenLinks dat serieus zo noemen, als dit onderdeel wordt van de Omgevingsvisie, de bewoners nog helemaal niet gehoord zijn, maar er al wel heel ferme stippen aan de horizon worden gezet? Hoe kan GroenLinks dan vol blijven houden dat men dat belangrijk vindt?

De heer NOLLES (GroenLinks): Volgens mij kan ik in herhaling vallen. Volgens mij, als je de mening van de bewoners vraagt, is het eerlijk en fair om te zeggen waar jij denkt dat de stip aan de horizon moet staan. Dan kunnen ze daarop reageren. Dat lijkt mij veel beter dan jezelf in stilzwijgen te hullen, met een blanco A4'tje te komen en aan de bewoners te vragen wat zij ervan vinden en dan pas met je eigen visie te komen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik hoor de heer Nolles zojuist zeggen dat hij achter de ambitie staat om de WHO-richtlijnen te verscherpen. Heb ik dat goed begrepen? Wil de heer Nolles GS ook echt oproepen om dat na te volgen in deze agenda?

De heer NOLLES (GroenLinks): Mijn oproep is om zo snel mogelijk duidelijkheid te verschaffen over wat die normen van de WHO toevoegen ten opzichte van de agenda zoals die er nu ligt. Dat is stap 1. Want je moet welke nadere stappen moeten worden genomen. Je wilt ook weten wat die nadere stappen concreet zullen gaan inhouden. Deze Strategische Milieu-agenda stellen wij nu vast als een soort van startnotitie. Dus vind ik dat in het vervolg op dit proces moeten wij kijken hoe wij die ambities van de WHO kunnen meenemen in ons eigen beleid.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Nog even ter verduidelijking aan de heer Nolles: betekent dat dus dat u nu al in de ambities graag zou willen zien dat wij de verscherpte richtlijnen van de WHO moeten meenemen in deze ambitie? Dit is dus de droom om een gezond Groningen te maken. Dit is dé droom die wij neerleggen.

De heer NOLLES (GroenLinks): Nou, als je het heel technisch zou beschouwen, dan zou je nu een amendement moeten indienen om dat nog in deze notitie mee te nemen. Maar stel, je doet dat op die manier, dan heb je ook alle relevantie nodig van wat dat nou eigenlijk betekent qua aanpak. Als je bijvoorbeeld fijnstof wilt terugdringen, want betekent dat voor de aanpak en wat moet die dan zijn? Daar wil je een beetje inzicht in hebben. Dus vind ik het niet logisch om nu een amendement in te dienen – dat hebt u ook niet gedaan. Maar ik vind het wel logisch om die oproep nu te doen. Want we hebben nu wel die Milieu-agenda, maar we willen eigenlijk zo snel mogelijk inzicht hebben in wat die normen van de WHO toevoegen aan de agenda die er nu ligt en wat daarvoor nodig is.

De heer JOLING (PvdA): 17 juni 2021 is Groningen door het Europese Milieuagentschap uitgeroepen tot de stad die de schoonste lucht heeft van Nederland. Goed dat we een Milieu-agenda hebben die hierbij aansluit. De ambitie dat we de schoonste provincie zijn en blijven, is goed voor de Groningers, zodat onze inwoners kunnen werken, wonen en recreëren op een veilige manier.

Het is ook goed dat het College heeft geluisterd naar de Statencommissie en dat het College met een gewijzigde voordracht en addendum is gekomen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Is de heer Joling ervan op de hoogte dat de WHO vorige week is gekomen met kaartjes waarop ook Groningen donkerrood kleurt met fijnstof en dergelijke?

De heer JOLING (PvdA): Nee, daar ben ik niet van op de hoogte. Ik heb wel de Milieumonitor gezien. Daarin staat Groningen wel weer heel hoog. Daarom is het ook goed, lijkt ons, dat we de ambitie hebben om de schoonste provincie van Nederland te willen zijn.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik ben het met de heer Joling eens dat we de schoonste moeten zijn. Maar we zouden daarbij ook de hoogste norm moeten stellen en dan zou de nieuwe WHO-norm de beste kunnen zijn. Is de heer Joling dat met mij eens?

De heer JOLING (PvdA): Het voert te veel in detail om daar een uitspraak over te doen. Voor ons ligt een vertrekpunt en dat gaan we nu vaststellen. Die andere discussie wil ik heel graag op een ander moment voeren.

De heer FRENAY (SP): De heer Joling refereert aan het oproepen van de stad Groningen tot de schoonste stad van Nederland. Maar de vraag die mij nu bezighoudt – en die stel ik nu ook graag aan de heer Joling: hebben wij ook hier ook enig zicht op in hoeverre de besluiten hier in deze zaal zijn genomen aan dat heuglijke feit hebben bijgedragen?

De heer JOLING (PvdA): Ik begrijp de vraag niet helemaal goed. We gaan het nu hebben over een vertrekpunt. En in dat vertrekpunt hebben we een hoge ambitie. Daar gaan we over praten.

De heer FRENAY (SP): Nou, een korte toelichting misschien bij mijn vraag. Maar meneer Joling begrijpt de *pointe* van mijn vraag vast wel: dat is namelijk de relatie tussen die hoge ambitie en wat wij hier in dit huis te bepalen hebben.

De heer JOLING (PvdA): Nou ja, daar gaan we straks met elkaar over praten als we straks met de uitwerking bezig gaan. Dan gaan we in detail met dit vertrekpunt, dat we nu gaan vaststellen, spreken.

De VOORZITTER: De heer Frenay, ten slotte.

De heer FRENAY (SP): Ik begrijp dat de heer Joling daar wel vol verwachting naar uitkijkt?

De heer JOLING (PvdA): Amen.

Deze Strategische Milieu-agenda is nu dus een vertrekpunt geworden en we zullen voor dit voorstel stemmen.

De heer VAN DER WERF (FvD): Ja, wij vonden dit toch een wat droevig stukje. We moeten weer instemmen met iets, maar wat nou eigenlijk? Er ligt weinig waar ik echt wat mee kan met dit stuk en wat er ligt, is weer helemaal in de trant van een treurig klimaatnarratiefje waar dit College in grossiert. Het resulteert weer in een opgeklopt rapport vol met gebakken lucht en er tekent zich ook een patroon af in dit huis. Een patroon dat bedrieglijk aanvoelt. De Staten worden bestrooid en bedolven onder pakken papier met vrijblijvende prietpraat. Nietszeggende flauwekul die toch verstrekkende gevolgen kan hebben en die zijn niet te overzien. Plannen worden niet goed uitgewerkt, maar bewust vaag gelaten en erg breed interpreteerbaar. Er wordt een rad voor ogen gedraaid.

Vervolgens wordt er dan aan je gevraagd of je het even wilt vaststellen. Even goedkeuren en tekenen bij het kruisje, terwijl je eigenlijk geen idee hebt waarover je eigenlijk moet stemmen. Uiteindelijk kan alles onder het mom van een 'startstuk' of 'beginndocument' of wat het ook zij, erdoor worden gedrukt. Wij hebben dit al talloze keren meegemaakt.

De heer NOLLES (GroenLinks): De heer Van der Werf heeft het over 'prietpraat', 'nietszeggende onzin', hij weet niet waar dit allemaal over gaat. Nu zit hij hier in de Statenzaal voor mensen die de indruk hebben dat ze wél weten waar het over gaat. Mijn vraag is aan wie de heer Van der Werf hier het woord richt. Is het aan ons als Statenleden? Of is het aan iemand anders? Want als het laatste het geval is, dan heb ik het gevoel dat wij onze tijd verdoen.

De heer VAN DER WERF (FvD): Ik weet dondersgoed waar dit over gaat. Dit gaat over een klimaatstuk en ik krijg structureel geen antwoord op mijn vragen. Mijn vragen waren namelijk: in hoeverre heeft de klimaatverandering nou eigenlijk invloed op Groningen? Wat merken we er nou eigenlijk van? In hoeverre is het ook verantwoord om al deze plannen daarop te baseren en ze zo vaag te laten? Want er wordt alleen maar in gezegd: Brede Welvaart, maar het heeft ook weer veel gevolgen voor de sociaal-economische omgeving. En voor de rest komt er niets.

Zoals ik al zei: we hebben dit al talloze keren meegemaakt. Groningen@Work was ook al zo'n giller. Ons commentaar was dat het kaderstellende document nogal weinig inzage bood. Nou, dat werd weggewuifd, dat zou allemaal nog worden uitgewerkt. Die plannen zouden er allemaal nog komen, het zou allemaal goedkomen. Toen uiteindelijk de plannen er lagen en evenzeer deerniswekkend waren, werd er doodleuk door de gedeputeerde gezegd: 'Ja, maar dan had je dat bij het kaderstellende document aan de orde moeten stellen.' En zo gaat dat dus: er wordt een beetje gepingpong. Kastje-muur, je kent het wel. Als het College kwaliteiten bezit, dan is dit zeker een van die kwaliteiten. Je wordt met een kluitje in het riet gestuurd, voorzien van mooie praatjes en plaatjes.

Hoe kan ik nou instemmen met een stuk waarin staat dat duurzame economische ontwikkeling zonder milieubelasting mogelijk moet zijn? 'Zonder milieubelasting'. Het is toch onmiddellijk duidelijk dat zoiets toch helemaal niet mogelijk is? Is er een batterijfabriek zonder milieubelasting? Kennen zonnepanelen geen milieubelasting? Is een vergassingsinstallatie niet milieubelastend? Dat bestaat gewoon helemaal niet. En nogmaals: ik krijg gewoon helemaal geen antwoorden op mijn vragen waarom in hoeverre die klimaatverandering nou echt een wezenlijke bijdrage levert aan wat de nadelige gevolgen zijn voor deze provincie. Blijkbaar zijn die antwoorden er ook gewoon niet. Op bladzijde 32 van het stuk lees ik bovendien dat er 'grote koppelkansen' zijn. Welke koppelkansen zijn dat nou dan precies? Dan wordt gewoon niet duidelijk gemaakt.

Ik zou zeggen: ik ben erg benieuwd. Voorzie mij van antwoorden, blaas me omver en dan zal ik misschien wel voor stemmen. Maar ik zie het somber in.

De heer FRENAY (SP): Milieu is een van de belangrijkste provinciale beleidsterreinen. Ik neem aan dat wij GS dat niet hoeven uit te leggen. Hoe kan het dan dat, als ons milieubeleid geactualiseerd moet worden, dat op zo'n knullige manier in gang wordt gezet? Ja, zo hebben wij dat ervaren – helaas. En niet alleen knullig, maar ook wel beschamend. In plaats van dat dit belangrijke traject

begint met de gebruikelijke startnotitie met daarin op z'n minst een heldere beschrijving en analyse van het huidige milieubeleid en een zorgvuldige inventarisatie van de ontwikkelingen die herziening noodzakelijk maken, krijgen we een Strategische Milieu-agenda, waarvan bijna niemand hier in de zaal kan doorgronden wat er de bedoeling of status van is. En of we die dan maar even willen vaststellen. Waarom? Ik heb diverse malen gevraagd in de voorgaande besprekingen, maar tot nu toe geen helder antwoord gekregen. Ik denk dus dat het ook niet zoveel uitmaakt. Verderop in dit proces komen er nog momenten voor een inhoudelijke gedachteswisseling en besluitvorming.

Dit is niet de plaats noch het moment om in te gaan op de opbouw van het stuk, de redactionele kwaliteit en de status van vele conclusies waarover ik op dit moment ook echt niet zou weten wat erover is op te merken. Het lijkt ons als SP-fractie belangrijk dat de provincie haar wettelijke taken in het milieubeleid uitvoert. De ervaringen met ESD in Farmsum hebben laten zien dat dat al heel erg lastig kan zijn. En wij vinden het ook prima als we er in Groningen op sommige terreinen nog een schepje bovenop doen. Als dat allemaal lukt, dan denken wij dat we al een heel eind op de goede weg zijn. Dan lijkt de voorspelling dat onze inwoners zich daardoor kunnen verheugen op een langere levensduur, ons tamelijk overmoedig – om niet te zeggen misplaatst.

Wij voelen er niets voor aan de Strategische Milieu-agenda in deze vorm ons fiat te geven. We zullen de voordracht dan ook niet steunen. We rekenen er wel op dat we verderop in het proces zinvol over de inhoud komen te spreken.

De heer BENNEMA (VVD): Zoals in de commissie reeds is gezegd, is de VVD vooral voor realistische ambities. Op dit gebied is het niet zo belangrijk om kampioen te zijn, maar wel om het proces van continue verbetering voort te zetten en te zorgen dat het ons niet onnodig klem zet. De VVD vindt dat we ook enerzijds echt regels moeten stellen om vervuiling terug te dringen. Maar anderzijds moet er ook ruimte zijn voor bedrijven om te blijven innoveren: innovaties die leiden tot minder uitstoot. En dat sluit ook heel goed aan bij de woordvoeringen die de Groninger industrie hier in deze zaal heeft gehouden tijdens de klimaathoorzitting. De noordelijke industrie heeft de handschoen opgepakt en gaf ook duidelijk aan, aan de milieudoelstellingen te willen voldoen. De VVD neemt dan ook aan dat in het participatieproces naar zowel burgers als bedrijven wordt geluisterd en ook gekeken wordt wat haalbaar is. In de commissievergadering gaf de gedeputeerde aan dat het inderdaad om de balans gaat tussen economie en ecologie. Dat past ook heel erg goed bij het concept van Brede Welvaart waar al die elementen ook in zitten. Het gaat om de juiste balans, waar ook voldoende werkgelegenheid in onze provincie wordt geborgd en een goed vestigingsklimaat.

De Strategische Milieu-agenda is een van de bouwstenen van de Omgevingsvisie. De uiteindelijk normstelling zal plaatsvinden in de Omgevingsverordening: dat is het kader.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De VVD heeft een mooi betoog over de economie en dat soort zaken en hoe de industrie dat oppakt. Maar in dit stuk staat toch duidelijk dat 'afwenteling nooit mag leiden tot aantoonbare verslechtering van de gezondheid'. Er zijn nauwelijks nieuwe bedrijven te noemen die dat aantoonbaar nooit zullen hebben. Dus op zo'n manier jaag je de economie toch in het in slop? Of is de VVD het dat niet met ons eens?

De heer BENNEMA (VVD): Volgens mij is dat niet zo. Dat zie je ook bij de Oostpolder-uitbreiding: daar is binnen de milieuruimte ook ruimte om nieuwe bedrijvigheid te ontwikkelen. Dat is het staande beleid en dat moet ook zo blijven. Wij pleiten ook voor realistische doelen: houd die ruimte. Dat kan ook nog steeds. Bedrijven produceren ook steeds schoner, stoten steeds minder uit. Nul uitstoot kan niet, dat is irreëel. Dat klopt, bedrijven hebben altijd een zekere impact. Maar ik denk wel dat het mogelijk is om binnen het plafond aan wat we nu uitstoten, terug te gaan. Tenminste, als je dat niet op de vierkante centimeter beschouwt, maar ik neem aan dat het ook zo niet werkt bij de normen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dan lees ik het stuk toch anders dan de VVD het leest. In het stuk staat als conclusie heel duidelijk dat het nooit mag leiden tot aantoonbare verslechtering van de gezondheid van de inwoners. Daar staat niks genoemd over een plafond. Daar staat iets over de gezondheid van de inwoners. Vindt de VVD dit stuk dan nog steeds realistisch?

De heer BENNEMA (VVD): De lat wordt hoog gelegd in het stuk, dat zal ik zeker toegeven. Maar zoals ik het zie ook gezien de verordening die en het beleid dat hieruit voortkomen – dat zal ook zo mijn vraag aan het College zijn – zal er altijd ruimte moeten zijn voor nieuwe bedrijvigheid.

Dan ben ik al zo'n beetje bij mijn slotpleidooi. Inderdaad zal die normstelling plaatsvinden in de Omgevingsverordening. De VVD vindt het ook belangrijk dat dat ook een integrale afweging is van alle belangen, waarin zowel milieu, veiligheid als economie een rol spelen. We hebben dit ook al

eerder in de commissie gevraagd: daarvan zouden wij graag van het College vernemen of het daar ook op kan toezeggen dat daarbij vrijheid is tot inbreng in het proces en het afwegen bij de normstelling.

De heer BERGSMA (CDA): Het CDA ziet dit als een opdracht om de provincie waarin wij leven, goed te beheren – voor onszelf, maar ook voor de generaties die na ons komen. Dat uitgangspunt zien wij ook terugkomen in deze Strategische Milieu-agenda en daarom zullen wij hier dan ook mee instemmen.

Maar dat gezegd hebbende, willen wij dit College nog wel het volgende meegeven. Waar wij het belangrijk vinden om bedrijven aan te trekken ter bevordering van de regionale werkgelegenheid, vinden wij ook dat bedrijven rekening moeten houden met de samenleving waarin zij zich bewegen. Dat vraagt samenwerking tussen de overheid en het bedrijfsleven. Alleen door het verbeteren van het milieu als gezamenlijke opdracht te beschouwen, kunnen wij daarin succesvol zijn. De provincie mag hoge doelen stellen, maar zij moet de huidige en ook toekomstige bedrijven wel de ruimte geven om met eigen inzicht en creativiteit invulling te geven aan het behalen van die doelen. De provincie mag streng zijn op het naleven van die doelen, maar moet te grote regelzucht daarin wel voorkomen. Daarom vragen wij het College om in gesprek te blijven met het bedrijfsleven om de beleidsdoelen aan te laten sluiten bij de praktijk van alledag.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik zal niet in herhaling vallen. Maar vindt het CDA dan wel dat dit een realistisch stuk is? Als het CDA ervoor pleit dat de bedrijven zich erbij moeten aansluiten, is dat dan nog wel realistisch?

De heer BERGSMA (CDA): Ik denk dat mijn antwoord ook wel enigszins kan aansluiten bij wat de heer Bennema zojuist ook al heeft aangegeven. Wij zien dit stuk ook daadwerkelijk als een van de bouwstenen voor de Omgevingsvisie als startpunt om daar verder ook over in gesprek te gaan. Dit biedt wel de doelen die wij ook wel beogen. Maar goed, dat is ook wat wij aan het College mee willen geven om het wel realistisch te houden, zodat daadwerkelijk die bedrijven ook kunnen voldoen aan die doelen en zij met hun eigen invulling en creativiteit die doelen ook kunnen halen. Want niet alleen wij hebben een verantwoordelijkheid richting onze inwoners, maar de bedrijven hebben ook die verantwoordelijkheid richting onze inwoners.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Helder antwoord. Dus eigenlijk zien het CDA en de VVD dit stuk dus niet zozeer als echte punten die erin staan, maar meer een beetje algemeen.

De heer BERGSMA (CDA): Wij zien dit als een van de bouwstenen richting de Omgevingsvisie. Er zijn verschillende bouwstenen waarin wij samen de belangen gaan afwegen van welke wij in de Omgevingsvisie terug willen zien komen. Deze Milieu-agenda geeft daarbij ook een goede richting en wij gaan daarom ook instemmen met deze Milieu-agenda.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Als we kijken naar de Strategische Milieu-agenda, dan zijn sommige partijen blij met de aangepaste versie. Eigenlijk is het beschamend dat er een nieuwe versie moest komen omdat die zoveel onduidelijkheid gaf – zoals de SP ook al aangaf. Maar er ligt gelukkig wel een aangepaste versie, dus wat dat betreft kan ik het wel eens zijn met de heer Joling dat we uiteindelijk toch blij zijn dat er iets anders ligt dan er lag.

Dan nu even naar het stuk *an sich*. We zitten best even met een dilemma. We hebben een nieuwe Omgevingsvisie die eraan komt en we hebben de nieuwe Omgevingswet die blijkbaar ons verplicht om dit aan te gaan passen. Voor een deel klopt dit maar, want als je kijkt naar de beantwoording die wij gisteravond nog hebben gekregen, dan staat daarin dat het voor de actualisatie nodig is maar niet voor de nieuwe Omgevingsvisie. Dus dan zou je het veel beperkter kunnen houden.

Als je dan kijkt naar het inhoudelijk stuk, dan zit er nog een tempoverschil in met de Omgevingsvisie, de brede herziening die nog moet plaatsvinden. Dit is een bouwsteen. Deze bouwsteen loopt al helemaal naast het traject. Terwijl de gemeenten en de provincie in overleg zijn over de Omgevingsvisie, zijn we op een ander spoor bezig met deze Strategische Milieu-agenda. Wat nogal een invloed kan hebben op de rest. Want ik noemde het zonet ook al in de vragen aan de VVD en het CDA: als je letterlijk kijkt naar de conclusie *'afwentelen mag nooit leiden tot een aantoonbare verslechtering van de gezondheid van inwoners'* – punt – dan zegt dat nogal wat over wat je als invulling wilt in de omgeving. En dat moet dus breed worden afgewogen. Als je dat dus niet breed kunt afwegen, dan is de vraag: wat stellen wij nu dan vast? Waarmee gaan wij mee akkoord? Dat kan dus nu niet wat ons betreft.

De heer NOLLES (GroenLinks): Ik verbaas mij enigszins over het aplomb waarmee de heer Schmaal zegt dat als nieuwe bedrijvigheid zou leiden tot gezondheidsschade bij mensen, het dan toch wel heel ver gaat om te zeggen dat dat nooit zou mogen. Is dat niet feitelijk wat de heer Schmaal zegt of bedoelt de heer Schmaal niet te zeggen dat bedrijvigheid soms best een beetje tot minder gezondheid bij mensen mag leiden?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik ben blij dat GroenLinks deze vraag stelt, want dit staat letterlijk in deze Milieu-agenda: *'afwenteling mag nooit leiden tot aantoonbare verslechtering van de gezondheid van inwoners'*. Dat staat er letterlijk in. Dat is een conclusie op pagina 34.

De heer NOLLES (GroenLinks): En de heer Schmaal juicht die conclusie toe?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik ben blij dat GroenLinks graag wil weten hoe wij over dit stuk denken, maar ik ben nog niet klaar met mijn betoog.

Als je dan kijkt naar hoe de brede Omgevingsvisie in het traject gezet wordt – met participatie, met klankborden, met *stakeholders* – zie je dat dit parallelle traject, dit parallelspoortje, er gewoon doorheen gejaast wordt zonder al die participatie en andere zaken. Dus: geen participatie, geen brede integrale afweging, geen wettelijke noodzaak om het nu alvast over die nieuwe Omgevingsvisie te hebben en geen goede volgorde. Dus wat ons betreft gaan we gewoon dit meenemen in de brede Omgevingsvisie en niet in een apart stuk met zo vergaande besluiten.

Al met al zal het u niet verbazen dat wij niet erg enthousiast zijn over dit stuk. Aangezien het wettelijk niet noodzakelijk is dat we ons nu al druk gaan maken over de nieuwe Omgevingswet en het gewoon beperken tot de actualisatie die er moet komen, omdat we anders niet voldoen aan de wet, dienen wij een amendement in.

De VOORZITTER: Dat is een amendement met nummer 21, ingediend door Groninger Belang en de Partij voor het Noorden. Dit heeft als titel 'Ontwerpbesluit Strategische Milieu-agenda'.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ja, precies. En wat we daarin vragen, is dat we teruggaan naar de noodzaak, namelijk alleen het aanpassen voor het reguliere milieubeleid, zodat we voldoen aan de wettelijke norm. Dus dat is eigenlijk onze oproep daarin, zodat we met z'n allen in de bredere context dit hele plan voor de nieuwe Omgevingswet mee kunnen nemen.

De heer ELSHOF (D66): Gedurende drie termijnen in de commissie hebben we de Strategische Milieu-agenda mogen bespreken. Voor onze D66-fractie was het belangrijk dat het proces duidelijker werd en de agenda werd verrijkt. Voor D66 staan in deze agenda inclusief het addendum de belangrijke onderwerpen om de leefomgeving in onze provincie op een hoog niveau te houden en verder te verbeteren. Morgen, in het komend jaar en in de komende jaren. Het is een startpunt dat richting geeft op korte en lange termijn aan onze inwoners. De aanvulling over de participatie zien wij dan ook als startpunt dat wij onze inwoners continu uitnodigen en uitdagen om input en reflectie te geven.

Deze agenda geeft ook richting aan het bedrijfsleven en andere organisaties. Ook zij willen graag duidelijkheid en zij hebben die nodig bij hun beslissingen over hun investeringen in de komende jaren. Onze fractie zal daarom instemmen met deze Strategische Milieu-agenda als startpunt en als bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Mocht dit om aanpassingen vragen in verband met andere bouwstenen, dan zullen we daar op de geplande momenten uit het stappenplan op terugkomen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Inhoudelijk zijn wij het eens met Forum voor Democratie en Groninger Belang en procedureel met de SP. Ik zal ook kort even uitleggen waarom. Inhoudelijk vindt de PVV dat je niet moet meewerken als GS en PS aan het creëren van een chemische vuilnisbelt, waar het klimaatbeleid toe leidt, maar dat je die chemische vuilnisbelt nou juist moet voorkomen. Dus stel die ambities bij of stop ermee. Dat is eigenlijk wat heel belangrijk is.

Ook die burgerparticipatie, want het draagvlak voor dit beleid wordt gewoon heel snel minder. Toch gaan we tegen beter weten in met z'n allen toch door met dit beleid. Ik had ook een motie voorbereid. Dat wilde ik elke maand doen, gelinkt aan de actualiteit. Want er zijn steeds meer auteurs, schrijvers en wetenschappers die gehakt maken van dit beleid en daar is nauwelijks oog voor. Dus de PVV-fractie had zich voorgenomen om elke maand met een motie vreemd aan de orde van de dag te komen, waarin dit door de Staten bij het provinciebestuur onder de aandacht wordt gebracht. Maar nou hebben we hier een reglement dat verbiedt om hier met moties vreemd aan de orde van de dag te

komen. Ik zou daarom ook de Staten willen oproepen om dat reglement aan te passen, zodat het ook de komende periode mogelijk is om met moties vreemd aan de orde van de dag te komen. Want dan speel je wel in op de actualiteit. Dat wordt nu onmogelijk gemaakt.

Dat is wat mij van het hart moest en ik hoop dat als ik straks met dat voorstel in het presidium kom, moties vreemd aan de orde van de dag straks weer mogelijk zijn.

De heer ELSHOF (D66): De heer Van Kesteren van de PVV heeft dit al wel vaker benoemd. Hoe wilt u met een motie vreemd aan de orde van de dag de actualiteit volgen, als u elke maand dezelfde motie wilt indienen?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, dat wil ik wel uitleggen. Kijk, als de PVV steeds dezelfde motie indient, dan ga je ervan uit dat het dictum steeds hetzelfde is. Maar ik zal u zeggen: het boek van Syp Wynia *'Tegen de onzin'* wilde ik weer onder de aandacht brengen. Er is net weer een nieuwe documentaire van Marijn Poels uitgekomen. Daar weten de meesten van het provinciebestuur van PS helemaal niet het bestaan van. Dat is dus een linkse documentairemaker, die eigenlijk feitelijk gewoon uitlegt aan de samenleving waarom wij er niet mee door moeten gaan. En dat wilde ik als volksvertegenwoordiger hier duidelijk maken, want mensen in de provincie zijn meer 'bij' dan hier met elkaar. Dat probeerde ik hier duidelijk te maken in de hoop dat iedereen, met 'links' erbij, de moeite neemt als volksvertegenwoordiger om zich op de hoogte te stellen van wat er leeft in de samenleving. Want dat we bezig zijn met het klimaat- en duurzaamheidsbeleid, is een heilloze weg.

De heer ELSHOF (D66): Is het misschien, meneer Van Kesteren, misschien niet handiger om ons een leeslijst te mailen, zodat wij daar de mogelijkheden in kunnen verkennen? Dan kunnen wij de kostbare tijd die we hebben, besteden aan het behandelen van deze onderwerpen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, ten eerste: besteedden we maar al onze kostbare tijd hieraan, omdat dit allemaal zo'n impact op de provincie en onze inwoners heeft. Dat zou eigenlijk dagelijks het gesprek van de dag moeten zijn. Een leeslijst hebt u het over. U moest eens weten wat ik de afgelopen twaalf jaar al heb geprobeerd om mensen bewust te maken van het feit dat we bezig zijn met beleid, waarvan straks wordt gezegd: 'met de kennis van nu hadden we er niet aan moeten beginnen'. Nou, dat argument geldt straks niet meer.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Het gaat over de opmerking die ik heel vaak hoor van de heer Van Kesteren. Dat hij luistert naar de bevolking, dat hij de enige is die weet wat er gebeurt in Groningen en dat ik me dus afvraag waarom de heer Van Kesteren geen 43 zetels heeft hier.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dat heb ik al vaker gezegd: dat heeft ook met media te maken. Want die stellen zich ook op het standpunt dat de provincie met geweldig beleid bezig is. Gelukkig hoor ik ook stemmen van journalisten die zeggen dat het met die hele burgerparticipatie slecht gesteld is. Maar ik kan u eerlijk zeggen: mijn achterban bestaat niet uit louter activisten.

De VOORZITTER: Dan heb ik nog een kleinigheidje. Ik zou de heer Van Kesteren willen wijzen op het bestaan van artikel 69 van het Reglement van Orde. Dat voorziet in de mogelijkheid om een agenderingsverzoek te doen. Dan wordt er gewoon over gestemd. Die mogelijkheden zijn er, u hebt die mogelijkheid laten schieten bij het vaststellen van de orde van vandaag. Want wij regelen elke keer bij het begin de werkzaamheden. U had op dat moment met een voorstel kunnen komen om iets te bespreken. Dus het is iets te laat om de woordvoering van een ander onderwerp te benutten voor deze klachten over de gang van zaken hier – ik druk me neutraal uit.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee voorzitter, het is een keuze van het presidium. Wettelijk heeft een volksvertegenwoordiger het recht om met een motie vreemd aan de orde van de dag te komen. En ik wil weer terug naar de basis dat dat mogelijk wordt en dat we hier niet zelf de regels gaan stellen.

De VOORZITTER: U zit ernaast. U zit er volkomen naast. Artikel 69 heeft u de gelegenheid om bij de regeling van de werkzaamheden in de Staten, in de volksvertegenwoordiging, met een voorstel te komen. De Staten gaan over het presidium heen als u daar klachten over zou hebben. Ik heb overigens dit soort voorstellen ook in het presidium niet van u gehoord tot nu toe. Zullen we het hier even bij laten en tijdens de schorsing hierover verder praten? Want dit kost al tamelijk veel van onze kostbare tijd.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik ga tijdens het presidium wel met u in discussie.

De heer VAN DER LAAN (PvHn): Bij de commissie hebben wij voorzichtig gezegd c.q. ernaar gevraagd dat we het gevoel hebben dat we in een soort fuik zwemmen. U weet allemaal wat een fuik is: op gegeven moment kun je niet meer terug. En dat gevoel is niet alleen een gevoel meer, maar dat dreigt ook een beetje de waarheid te worden. Vandaar dat wij ook het amendement van Groninger Belang mede indienen, omdat wij de grip kwijtraken op de hele Omgevingsvisie en alles wat daar speelt. Wat er zijn zaken die dwars door elkaar heen lopen en dat vinden wij ernstig.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Zoals collega Kolthof tijdens de commissie heeft verwoord, vinden we de ambities in de Strategische Milieu-agenda een goede start op de tijdslijn naar een gezondere provincie. Als we deze agenda op de juiste manier hanteren, wat ons betreft als uitgangspunt én als kader, dan zullen we gezondere lucht krijgen. Dan zal de natuur minder lijden onder de neerslag van stikstof, dan krijgen we een verbetering van de biodiversiteit en dan dragen we ons steentje bij aan het verminderen van de klimaatcrisis enzovoort. De Partij voor de Dieren droomt al jaren – en heeft daar ook al heel lang voor gevochten – van een provincie waar het echt goed leven is. Het welzijn van mens, dier en milieu moet centraal staan.

De WHO is vorige week gekomen met een alarmerend advies om de normen voor onder andere stikstof en fijnstof te verlagen. En ik citeer deze keer maar eens van de site van RTL Nieuws: *‘De lucht in Nederland is inmiddels nergens meer gezond, althans volgens de adviesraad van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Die heeft de waarden voor onder andere stikstof en fijnstof aangescherpt omdat luchtvervuiling al in kleinere hoeveelheden schadelijk blijkt voor de volksgezondheid. Het langdurig in contact komen met en het inademen van onder andere fijnstof, stikstofdioxide en koolstof veroorzaakt hart- en vaatziekten, luchtwegaandoeningen zoals longkanker, stelt de WHO. Jaarlijks overlijden zo’n 7 miljoen mensen vroegtijdig vanwege blootstelling aan luchtvervuiling.’* Het is echt te gek voor woorden dat er hier partijen zijn die de economische belangen stellen boven de gezondheid van onze inwoners. De gezondheid moet centraal staan.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Mevrouw Voerman slaat weer alarm: ‘7 miljoen mensen’ enzovoort. Ik zou een paar vragen willen stellen. De WHO heeft inderdaad op 21 september de richtlijnen aangescherpt. De WHO – dat weet mevrouw Voerman ook – met meneer Tedros Adhanom Ghebreyesus aan het hoofd, een lakei van Peking, zegt van de enorme milieuvervuiling in China niets. Maar wij moeten van mevrouw Voerman meteen inspringen op die nieuwe richtlijnen. Weet mevrouw Voerman wel waar al die miljoen doden door luchtvervuiling sterven?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, die sterven wereldwijd. Maar ook ons land en onze provincie staan op donkerrood in dat rapport.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik waag met mevrouw Voerman van mening te verschillen. In het stuk dat we zojuist behandelden onder het vorige agendapunt, stond dat Groningen zo ongeveer de schoonste provincie qua lucht in Nederland is en Groningen de schoonste stad van het land in 2021. Hoe komt mevrouw Voerman toch bij dit alarmistische, krankzinnige scenario dat hier mensen sterven aan luchtvervuiling op grote schaal?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik zeg niet dat hier 7 miljoen mensen sterven aan luchtvervuiling. Dat kan niet eens in de provincie Groningen, dat is wereldwijd. Maar er sterven mensen aan luchtvervuiling, ook in de provincie Groningen.

De heer ELSHOF (D66): Ik wilde ook een vraag stellen aan mevrouw Voerman over de nieuwe WHO-normen. Ik begrijp nu waarom we dit niet hebben gehoord in de drie termijnen die we hebben gehad in de commissie. Maar hoe verhoudt dit zich tot het Schone Lucht Akkoord dat meerdere malen in de Strategische Milieu-agenda staat vermeld? Daarin staat dat er gewerkt wordt naar de normen van de WHO.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): We hebben het er in de commissies niet over gehad, omdat het een WHO-rapport was van vorige week – zo simpel is het gewoon. Het is een aangescherpt rapport van de WHO van vorige week. Vandaar dat we het er in de commissies niet over gehad hebben. Zo simpel ligt het. En uw vraag over het Schone Lucht Akkoord is eigenlijk ook de vraag die ik heb aan

het College: gaan we dat laatste WHO-onderzoek daar ook in meenemen? Dat is eigenlijk precies de vraag die ik straks wil stellen aan het College.

De heer ELSHOF (D66): Dan kijk ik ook uit naar dat antwoord.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Op bladzijde 28 van de Strategische Milieu-agenda lezen we dat onder de Omgevingswet en de milieupgave en specifiek voor de gezondheid een grote betrokkenheid van de provincie noodzakelijk is. En vervolgens op bladzijde 30 dat de provincie een cruciale rol speelt om een permanente verbetering van de luchtkwaliteit te realiseren. Om die reden zou de Partij voor de Dieren graag op het gebied van luchtvervuiling de normen nog wat aangescherpt willen zien en wel naar de nieuwe normen, zoals die omschreven worden door de WHO. Over die normen wordt natuurlijk niet door de provincie besloten, maar de provincie kan wel via de Omgevingsvisie en –verordening bepaalde keuzes maken. Daarom roepen we het College via een motie op om de ambitie uit te spreken – en dus niet meer dan de ambitie uit te spreken – om de nieuwe normen van de WHO als uitgangspunt te nemen en daar ook op aan te dringen bij het Rijk.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Ik heb een motie voor me, met nummer 342, 'Nieuwe WHO-richtlijnen luchtkwaliteit leidend', die is ingediend door de fractie van de Partij voor de Dieren, mede namens de fractie van de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021,

Constaterende dat

de WHO de richtlijnen voor luchtkwaliteit heeft aangescherpt;

de luchtvervuiling in Groningen grosso modo nu niet eens aan de oude WHO-normen voldoet;

er ook in onze provincie mensen vroegtijdig overlijden en kinderen ziek worden door hoge concentraties fijnstof en stikstofdioxide;

de provincie een cruciale rol speelt om een permanente verbetering van de luchtkwaliteit te realiseren;

Overwegende dat

de provincie zich in het belang van volksgezondheid en een schoon milieu tot het uiterste moet

inspannen voor een betere luchtkwaliteit;

in de Strategische Milieu-agenda ambitieuze doelstellingen moeten worden opgenomen;

de nieuwe WHO-richtlijnen daarvoor een solide uitgangspunt vormen;

het behalen van deze normen vervolgens middels ruimtelijk beleid en kaders voor

vergunningverlening kan worden uitgewerkt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om

de ambitie uit te spreken om de nieuwste WHO-richtlijnen na te streven voor de luchtkwaliteit in Groningen;

bij het Rijk te blijven aandringen op aanscherping van het milieubeleid;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Groningen is in 2040 de provincie waar de gemiddelde levensverwachting de hoogste is van Nederland. Dat werd laatst ook al een keer gezegd in een commissievergadering. Nu zijn we op veel punten het laagst. De Brede Welvaart komt eraan in Groningen, lezen we in het voorliggende stuk. Daar kun je nooit tegen zijn. Ik weet niet of ik het nog kan controleren, maar anderen in deze zaal zeker. Ik hoop niet dat dit stuk een verhaaltje is uit het sprookjesboek. Want die beginnen meestal met 'er was eens...' In 2040 geen hoge werkloosheid meer, geen ongezonde bevolking, veel bedrijvigheid, voldoende woningen, schone lucht, geen energiearmoede. Nee, we zijn de beste in 2040. We gaan het samen doen.

De heer BENNEMA (VVD): Ik hoor deze spreker spreken over gezondheid. En het is inderdaad waar: in bepaalde gedeelten van de provincie Groningen is de levensverwachting lager en de gezondheid slechter. Dat is ook zorgelijk. Maar, zo is de vraag, ligt dat hier aan de milieunormen? Of is het wellicht een veel breder probleem waar ook de sociaal-economische andere factoren een rol spelen? Met andere woorden: wordt hier gesuggereerd dat er een directe relatie met milieu ligt? Ik denk dat die veel minder direct is. Hoe kijkt de spreker daartegenaan?

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Misschien hebt u daar wel gelijk in. Maar sociaal-economische redenen zijn vaak de redenen voor sociale armoede, sociale woningbouw en alles wat daarbij inhoudt. Als we zien dat werkgelegenheid heel belangrijk is, zeker in Noordoost-Groningen, dan zien we dat daar juist de bedrijvigheid achterblijft. We zien ook dat daar de armoede het hoogst is. We zien met name ook dat daar de meeste ongezonde mensen wonen. Die lijstjes zijn algemeen bekend. De

meest voorkomende kankersoort in Nederland, longkanker, komt voor in Groningen. Dat komt niet zomaar ergens vandaan. Dat komt gewoon doordat die economische bedrijvigheid daar slecht is. Die kun je oplossen, denk ik, door het milieuvraagstuk voorop te stellen.

De heer BENNEMA (VVD): Dan zijn we aangekomen bij het punt waar ik ook heen wilde, inderdaad. Werkgelegenheid, goed vestigingsklimaat, voldoende bedrijvigheid: dat betekent enerzijds – wat we ook al hebben gezegd – een balans tussen milieunormen en ook innovatie. Want die bedrijven moeten ook schoner, daar zijn wij ook van overtuigd. Maar het moet wel realistisch zijn. Is 50PLUS het ook met ons van mening dat het inderdaad een juiste balans moet zijn, waarbij ook de werkgelegenheid geborgd moet zijn? Dus dat de milieunormen ook realistisch en haalbaar moeten zijn?

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Goed dat u dat ook opmerkt. Daarom begon ik ook te zeggen dat het sprookje moet plaatsvinden in 2040. Wat we nu zien – we kunnen het letterlijk lezen – is dat we in 2040 de beste willen zijn. De beste van Nederland, de beste gebieden van Europa. Als we dat echt waar willen maken, zetten we vandaag de eerste stap. Dan zijn we er allemaal voor en kunnen we er nooit tegen zijn.

De heer BENNEMA (VVD): Precies. Geen sprookjes, maar realiteit. Dank u.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ja, ik wilde graag dat laatste nog eens met nadruk zeggen. We zetten inderdaad vandaag onze eerste stap richting dit voorstel. We gaan ons best doen. En 'ons best doen' betekent ook dat we samen ons best moeten doen. Ik denk dat alle gedeputeerden die daar zitten, een raakvlak hebben in hun portefeuille waarbij milieu terugkomt. We hebben dat vandaag al een paar keer gehoord. Ik hoop dan ook dat we vandaag echt die eerste stap zetten naar een gezonder en beter milieu.

De heer PESTMAN (BV NL): Ik had het bij het vorige agendapunt al een beetje aangehaald. De zin en onzin waar we allemaal mee bezig zijn vandaag. We hebben gehoord bij de actualisatie van de Omgevingsvisie dat het om een actualisatie gaat. Dat moet beleidsluw, daar mag dit niet, daar mag dat niet. Vraag aan ons College c.q. de gedeputeerde – en dan graag niet alleen maar het antwoord 'dat moet van de wet': waarom moeten we dan zo'n uitgebreid en beleidsrijk document maken, als dit ook weer een overbrugging is naar diezelfde Omgevingswet waar we mee bezig zijn? Dan kunnen we toch de bestaande Milieu-agenda beter actualiseren? En in alle rust en nu niet hier in paniek proberen een beleidsrijk stuk te maken dat misschien straks wel eigenlijk helemaal niet van toepassing is? Groninger Belang bracht dat zonet ook al goed onder woorden. Want dat is ons altijd gezegd: 'maar dit gaat toch alleen maar over de aanloop en het moet van de wet.' Toch staan hier de bouwstenen in. En het is wel de bedoeling dat dit doorgeschoven worden in de Omgevingswet. Daar heb ik wat moeite mee. Het is toch veel verstandiger om eerst een beleidsarme actualisatie te doen en dat we eerst doorgaan. Volgens mij zijn die mogelijkheden er en anders heeft misschien het College er bij het IPO niet hard genoeg op aangedrongen om het in Den Haag bespreekbaar te maken dat het op die manier ook kan. Want het neigt een beetje een 'haaststukje' te worden. Ik ben bang dat we dan in hoeken gedrukt en in beleid gerommeld worden waar we niet op zitten te wachten.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Het gaat om een Strategische Milieu-agenda. Je ziet het voor je: een geweldig stuk met goed doortimmerde gegevens en conclusies. En wat hoor ik hier in de Staten? FvD zegt: 'een droevig stukje'. De SP zegt: ' knullig en beschamend'. Volgens de PVV 'kraakt het' en 50PLUS vindt het een droom en wensdenken.

Ja, wat moet je dan? Ik heb ook er niet zo'n hoge hoed van op, maar ik zal ook dergelijke woorden niet gebruiken. Ik vind het echter geen geweldig stuk. En als ik nu bijvoorbeeld in gewijzigde voordracht op bladzijde 5 bij 'Focus en toekomstperspectief' weer over dat idiote, onbescheiden 'koploperdenken' lees, dan hebben we dat bij de RES al gehoord. 'Groningen moet koploper zijn.' Hier ook weer: *'We willen de schoonste en gezondste provincie van Nederland zijn.'* Nou, dan moeten we verdraaid hard aan het werk. Ik heb net nog even die statistiekjes nagekeken op de CBS-site. We zijn de slechtste, samen met Zuid-Holland-Zuid. De mensen worden hier niet zo oud. Ja, misschien in de Stad en zo. Maar in Oost-Groningen, waar armoede en sociaal mindere omstandigheden heersen, worden de mensen niet eens 80 zo ongeveer. Dus hoe kunnen nou dit weer hierin zetten: *'In 2040 moeten wij de schoonste en de koploper zijn?'* Ik vind dat zoiets vreemd dat men hier in de Staten dat uitdraagt – althans, het College wil dat.

Ten slotte nog dit. Ik heb al een en ander gezegd in mijn vraagstelling richting mevrouw Voerman over de WHO. De WHO scherpt de richtlijnen aan. En ja hoor, we moeten die richtlijnen acuut volgen als Nederland. China bouw dit jaar, in 2021, meer dan drie keer zoveel nieuwe kolencentrales als alle andere landen op de wereld samen. Horen we de WHO daar dan over? Nooit, natuurlijk. Maar wij, wij moeten weer het braafste jongetje in de klas zijn enzovoort.

Kortom, ik ben niet gelukkig met dit stuk. Ik zal ertegen stemmen.

De VOORZITTER: De heer De Vries heeft geen behoefte aan woordvoering, zie ik.

Dan kijk ik even naar gedeputeerde Van Dekken of hij even behoefte heeft aan een schorsing of dat hij het wel overziet en meteen aan de slag gaat. Hij komt in de benen, ik geef hem het woord.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dank aan uw Staten voor de gemaakte opmerkingen, de suggesties en ook de kritische noten, die al in eerdere commissievergaderingen zijn gekraakt. Het College heeft zijn best gedaan om die suggesties die gedaan werden, bijvoorbeeld in relatie tot de voordracht maar ook als het ging om de inhoud van de Strategische Milieu-agenda, toch zoveel mogelijk mee te nemen. Daartoe was er ook een bijlage in het addendum toegevoegd aan de stukken. Dus het College heeft dat zeer gewaardeerd, ondanks het feit dat wij heel goed begrijpen dat het voor sommige politieke partijen, en wellicht ook anderen, ingewikkeld is om dit allemaal in de juiste route te zien en erin te plaatsen. Maar ik geloof dat dit College, ook naar aanleiding van het debat dat collega Wulfse zojuist voerde en wat ik er allemaal zelf over heb geschreven, op de goede route zit.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De gedeputeerde geeft aan dat er allemaal wijzigingen zijn doorgevoerd. Is dan de wijziging 'kader' die nog steeds opgevoerd wordt onder punt 6 van de voordracht en waar tijdens de commissie was toegezegd dat het eruit gehaald zou worden, bewust gedaan? Wat het staat er nog steeds in. Is daar dan een bepaalde reden voor?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, daar is niet een bepaalde reden voor. Het is denk ik goed dat naar aanleiding van alles wat er is gezegd in de commissievergadering en ook hier in deze Statenvergadering, er nog eens goed met de stofkam doorheen wordt gegaan en alles op die manier wordt geformuleerd zoals gewenst. Dat is uw suggestie al eens eerder geweest in de commissie. Dat gaan we ook zeker doen. Die toezegging heb ik u in het vorige debat overigens ook gedaan.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Kan ik dan concluderen dat dat een aangepaste voordracht wordt waarin het woord 'kader' niet meer voorkomt bij punt 6?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik denk dat dat zo is, inderdaad.

Ik zei het al: er is het nodige aan suggesties, opmerkingen en kritiek geweest. Dat klinkt wellicht wat gek uit de mond van dit College, maar we hebben het allemaal wel gewaardeerd. Het is wenselijk geweest dat dit is gebeurd. Want we praten over iets waar we de komende dertig jaar mee bezig moeten zijn als het gaat om het strategische milieubeleid. Dus het is vrij logisch dat de betrokkenheid dan groot is.

De heer VAN DER WERF (FvD): Ja, ik begrijp van de gedeputeerde dat er nog met de stofkam doorheen moet worden gegaan. Maar wat moeten we dan vandaag vaststellen als dat zo is? Want als het stuk nog niet compleet is of nog niet volledig zoals het zou moeten zijn, wat doen we hier dan eigenlijk vandaag?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, er ligt een voordracht en het is de bedoeling dat de voordracht wordt vastgesteld. Het is ook belangrijk te weten dat we ook milieubeleid hebben te ontwikkelen voor de zeer nabije toekomst. Door het uitstel van de Omgevingswet wordt het een stuk ingewikkelder als we dat niet doen. Dan komen we in de knel met zoiets als het beleid voor bestaande en nieuwe vergunningen. Dan hebben we problemen als het gaat om onze ambities voor het afnemen van geluids- en geuroverlast, de kwaliteit van het drinkwater. Er spelen een heleboel van dat soort kwesties. Dus het is echt van belang dat het gebeurt.

Er werd een aantal opmerkingen gemaakt, in het bijzonder van de VVD die sprak over het realiteitsgehalte van deze Strategische Milieu-agenda en dat alles goed in evenwicht moet zijn als het gaat om economie en ecologie. Dat vindt dit College ook enorm belangrijk, omdat we weten er veel bedrijven zijn die overigens ook nieuwe werkgelegenheid genereren en die dat ook graag op een schone en innovatieve manier willen doen. We weten ook dat een heleboel bestaande bedrijven goede pogingen doen om ervoor te zorgen dat ze schoner en innovatiever worden. Zonet werd nog

het voorbeeld van ESD genoemd hier in de Staten, dat vaak hier aan de orde is geweest. Maar ook ESD heeft ook de ambitie om te verduurzamen en aan energiebesparing te doen. Dat is alleen maar goed nieuws, want dat zorgt ervoor dat het hogere doel, namelijk wij een schone en veilige provincie willen zijn, ook daadwerkelijk wordt bereikt. Ik geloof ook dat dat is wat de VVD daarmee bedoelde te zeggen. Ik hoorde dat overigens in het vorige debat ook vanuit het CDA en ik denk dat dat een breed gedeelde opvatting is.

Ik denk dat ik de meeste vragen eigenlijk al wel heb behandeld. Dan zou ik graag toe willen naar allereerst het amendement van Groninger Belang. Daar wil ik wel op reageren, want eigenlijk is de kern van het amendement de vraag: wat zou er nu gebeuren als we die Strategische Milieu-agenda niet vaststellen? Als dat vaststellen niet wordt gedaan door de inbreng van uw Staten, de gefundeerde aanvullingen vervat in het addendum? Nou ja, uw Staten wordt pas december 2021, januari 2022 opnieuw geconsulteerd. We hebben al eerder gezegd als College dat we dat absoluut niet willen. We willen dat er meer tijd en ruimte komen om ervoor te zorgen dat de Staten blijven als het gaat om de Omgevingsvisie, maar ook als het gaat om de SMA. Dus de suggesties nemen we nu alvast mee. Dat zullen we ook blijven doen. Dat is ook de reden dat we het amendement moeten ontraden. Maar de bedoelde toezeggingen hebben we dan alvast gedaan.

Dan ligt er nog een motie van de Partij voor de Dieren, die het College verzoekt om aan de Strategische Milieu-agenda toe te voegen dat de nieuwste WHO-richtlijnen worden nagestreefd voor de luchtkwaliteit in Groningen. We kunnen geen ijzer met handen breken: dat lijkt mij vanzelfsprekend. Die richtlijnen zijn er ook niet. Maar wat ik wel weet, is dat ze onderdeel zouden kunnen vormen van de verdere uitwerking van het Schone Lucht Akkoord. De provincie heeft dat akkoord ondertekend, dus op die manier zouden we de motie kunnen overnemen. Maar het is echt iets heel anders om te zeggen dat je dat onmiddellijk maar moet beleggen in de provincie Groningen. Want dat gaat op die manier absoluut niet. Het Schone Lucht Akkoord vormt voor dit College in eerste instantie de basis. Als mevrouw Voerman daarmee instemt, dan nemen we de motie over. Als dat niet zo is, dan moeten we deze ontraden.

De heer NOLLES (GroenLinks): U noemt het Schone Lucht Akkoord, om daar die nieuwe normen zoveel mogelijk in mee te nemen. Kunt u mij iets vertellen over de functie c.q. de rol en de positie van dat akkoord?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, het Schone Lucht Akkoord is bedoeld om in een heleboel provincies en gemeenten ervoor te zorgen dat de doelstelling wordt dat we steeds kwalitatief betere en schonere lucht krijgen. Dat is de achterliggende gedachte. Dit is bedacht door het kabinet om ervoor te zorgen dat de inwoners van Nederland veiliger en gezonder kunnen wonen. Daar ligt natuurlijk een heel pakket aan maatregelen onder. Als u het goedvindt, voorzitter, zal ik ook de Staten doorsturen wat precies de inhoud van dat pakket is. Maar ineens waren daar vorige week die nieuwe richtlijnen van de WHO. En ja, ik zei het al: daar wil in het kader van datzelfde SLA best wel naar kijken, maar ik kan er niet een-op-een namens dit College neerleggen in de provincie. Dat zou te dol zijn.

De heer NOLLES (GroenLinks): Ja, verduidelijkend. Maar dat gaat dus eigenlijk om de landelijke samenwerking tussen provincies en gemeenten om samen de kwaliteit van de lucht te verbeteren.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Waarvan akte.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Mijn eerste vraag is al gesteld door de heer Nolles. Dus dank u wel voor het antwoord. Wat het dictum betreft van mijn motie, mag dat tweede deel zeker zo gelezen worden. Het eerste deel van het dictum vraagt eigenlijk alleen maar om een ambitie om tot een nog schonere lucht te komen. Wat is daaraan te veel gevraagd? Dus ik vraag niet om allerlei gekke sprongen te maken. Maar wat is te veel aan gevraagd om een ambitie, een droom te hebben om de schoonste lucht van Nederland te krijgen?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, die ambitie staat ook vastgelegd in de Strategische Milieu-agenda, dus dat is ook het hele probleem niet. Ik ben alleen even op zoek naar de juiste route om dat verder gerealiseerd te krijgen. Ik denk dat ik aanknopingspunten zie binnen dat Schone Lucht Akkoord. Uiteindelijk daalt dat dan wel neer op gemeenten en provincies. Maar ik kan u dus niet zeggen dat dat met één druk op de knop gerealiseerd is. Dat is de nuance die ik graag wil maken. Maar voor het overige delen we de ambitie.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, dan begrijp ik dus van de gedeputeerde dat hij de motie dus kan steunen? Of in ieder geval aan de Staten kan laten?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Als het College het op die manier mag interpreteren, dan laten we de motie oordeel Staten, zeker.

De heer BERGSMA (CDA): Ik ben nog even in verwarring over de aansluitende vraag die de heer Van der Werf al heeft gesteld over de wijzigingen die nog plaatsvinden nadat wij dit vastgesteld hebben. Hoe ziet het College dat voor zich? Hoe moeten wij dat als Staten nu voor ons zien dat wij dit dan vaststellen vandaag en dat het dan weer gewijzigd wordt? Hoe zit dat juridisch en hoe ziet het College dat voor zich?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik dacht dat het ging om inhoudelijke of tekstuele wijzigingen op weg naar de Omgevingsvisie. Op het moment dat het document op die manier voorligt, dan denk ik dat we allemaal precies terug kunnen zien. Ik kan dat nu op deze manier niet gaan wijzigen, dat zult u ook begrijpen.

De VOORZITTER: Misschien is het wel goed om op dit punt even precies te zijn. Er wordt aan de Staten een besluit gevraagd, er wordt een voordracht bij aangeboden. Op het moment dat de Staten hebben gezegd dat zij dit een goede voordracht vinden en hebben aanvaard, dan staat die daarmee natuurlijk vast. Wat we zouden kunnen doen – al vind ik het niet mooi – is dat de Staten ermee instemmen, maar er nog een paar restjes te ‘stofkammen’ zijn. Dus de gedeputeerde gaat, nadat de Staten het document hebben vastgesteld en de voordracht hebben aanvaard, met de stofkam door het document en stuurt het daarna ter informatie aan de Staten. Zo’n soort stoflap kan ik me voorstellen. Maar degenen die zeggen dat het formeel vaststaat op het moment dat de Staten er een klap op hebben gegeven, hebben natuurlijk gelijk. Maar zullen we het dan zo doen? De heer Frenay.

De heer FRENAY (SP): Voorzitter, u raakt een punt dat ons ook in het bijzonder bezighoudt. Wij hebben ons er wel vaker over verbaasd dat hier in deze zaal naar voren gebrachte wijzigingen en opmerkingen op stukken nooit leiden tot aanpassing van die stukken. Daar zijn we ook wel een beetje verbaasd over, als het mij even vergund is. We horen de heer Van Dekken ons net even uitleggen dat we hier met een zeer belangrijk onderwerp bezig zijn dat strekt tot dertig jaar na vandaag. En dan is het kennelijk te ingewikkeld om in die twee weken die inmiddels sinds die eerste bespreking zijn verstreken, eenvoudige aanpassingen in het stuk aan te brengen. Dus dat bevreemdt mij wel zeer. Ik denk dat de tussenconstructie die u nu voorstelt, gezien de omstandigheden wel goed is.

De heer BERGSMA (CDA): Want wat moeten we ons dan voorstellen bij die stofkam? Om wat voor wijzigingen gaat het dan?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik denk dat ik een misverstand moet wegnemen. Ik dacht echt dat het echt ging over de inhoud van de Strategische Milieu-agenda en niet zozeer over de voordracht zelf. Ik denk dat ik daar de vergissing heb gemaakt – excuus daarvoor. Ik dacht dat ik met de stofkam door de SMA moest om die aan te passen met de juiste formuleringen. Maar als dat ook niet kan, dan denk ik dat we de tussenoplossing zoals die door de voorzitter wordt gesuggereerd, moeten doen.

De VOORZITTER: Dat kan alleen als de Staten zeggen dat zij dat akkoord vinden. Want als je formeel-juridisch redeneert, dan staat het verhaal vast als de Staten instemmen met een voordracht. Dus alleen als de Staten de ruimte geven aan de gedeputeerde om aan ondergeschikte punten nog iets te doen aan stijl en taal in het stuk, dan kunnen we aan zoiets meewerken. Ik zie de heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Maar dan is het mij niet helemaal duidelijk. Waar gaat die stofkam doorheen? En wat krijgen we dan precies? Want dit moeten we eigenlijk niet willen, want dan weten we niet precies wat we krijgen. Dus ik ben er eerder voor dat de Staten iets vaststellen wat er zo ligt. Anders weet ik niet wat we krijgen.

De VOORZITTER: De gedeputeerde gaat precies aangeven wat zijn plannen zijn. Op het moment dat daar dan discussie over is, dan zou ik willen voorstellen de vergadering even te schorsen voor beraad over hoe we hier dan technisch mee omgaan.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik wil hier natuurlijk geen extra verwarring stichten. Integendeel, ik dacht dat ik juist op juiste procedurele manier aan het formuleren was. De term 'stofkam' is in die zin ook niet gelukkig gekozen, blijkbaar. Want daar suggereerde ik de SMA mee. Maar als je het dan over de voordracht hebt, komt het ook niet van pas. Dus ik had die term nooit moeten gebruiken. Dus mijn voorstel is om de voordracht zoals die er nu ligt, vast te stellen. Ik denk dat dat dan de oplossing moet zijn.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dan vraag ik me af wat we dan hier aan het doen zijn. In de commissievergadering is gezegd dat de voordracht aangepast zou worden. Nu is nogmaals toegezegd dat de voordracht wordt aangepast met 'kader'. Want daar ging de discussie over: is dit nou wel of niet een kader? 'Kader' staat er nog steeds in, dus dit is een toezegging. Dan ben ik er voorstander voor, voorzitter, om dan maar te schorsen en een amendement in te dienen en dat dan maar in stemming te brengen. Of de andere optie is: terugtrekken, aanpassen en opnieuw inbrengen.

De VOORZITTER: Ik stel voor dat we even schorsen voor overleg. De vergadering is geschorst. Mag ik de woordvoerders van de fracties even naar de kamer hiernaast vragen?

[Schorsing]

De VOORZITTER: Kunnen de leden van de Staten hun plaatsen weer innemen? De vergadering is heropend. Er was een overlegje net met de woordvoerders van tamelijk veel fracties, dus daar hadden we een grote ruimte voor nodig. Uiteindelijk bleek het neer te komen op één weeswoordje: het woord 'kader' dat in de voordracht stond terwijl dat er niet meer in had moeten staan. Die voordracht wordt aangepast. Als dat meer tijd kost dan de resterende bespreking, dan stellen we de stemming even uit totdat we het resultaat van die exercitie hebben kunnen zien. Dus dan beginnen we alvast met het volgende agendapunt. Op die manier denk ik dat we het tot een goed einde zouden kunnen brengen.

Nou ben ik even kwijt waar we waren in de beraadslaging. Volgens mij was de gedeputeerde bezig om zijn woordvoering af te ronden en waren daar wat interrupties over. De gedeputeerde.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik dacht dat ik antwoord had gegeven op de motie van de Partij voor de Dieren en daarmee heb ik ook mijn termijn gehad.

De heer VAN DER WERF (FvD): Ik had nog een vraag over koppelkansen. Die had ik nog niet beantwoord gekregen. Dus die zou ik nog graag beantwoord willen hebben. Ja?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, 'koppelkansen' kun je lezen als verbindingen maken tussen bijvoorbeeld, wat ik net zei, oude en nieuwe industrie, innovaties die het oplevert, werkgelegenheid die moet worden gegenereerd, omscholing die nodig is om van grijze naar groene industrie te gaan. Ik geef maar twee voorbeelden van de koppelkansen die er zijn in het kader van deze Milieu-agenda. Dan nog een ander voorbeeld. Dat heb ik zonet al gezegd: de WHO-emissies in relatie tot het Schone Lucht Akkoord. Dat is ook een voorbeeld van zo'n koppelkans die er ligt.

De heer VAN DER WERF (FvD): Goed, dus het gaat met name om het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Nou hebben we de doelen ongeveer voor die 25 procent gehaald volgens het Urgenda-arrest. Maar dat is dus voor het grootste gedeelte te wijten aan het verbranden van biomassa. Dat heeft dan in mijn ogen niet echt geleid tot een schonere lucht, eerder tot een meer vervuilde lucht als het ware. Dus die koppelkansen zie ik eigenlijk niet. Dit blijft ook in dit hele stuk eigenlijk vrijwel onbesproken. De suggesties die worden gedaan in het stuk, kloppen niet met de realiteit. Hoe ziet de gedeputeerde dit voor de toekomst? Blijven we gebruikmaken van die biomassa? Hoe gaan we die koppelkansen dan grijpen?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik denk dat het nu te ver voert om hier de discussie over biomassa te voeren. Daar hebben we al andere plekken en momenten voor gehad en die zullen er ook in de toekomst zijn. En dat zou ik nu niet willen doen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan was dit het einde van de eerste termijn. Ik kijk even of er behoefte is aan woordvoering in tweede termijn. Ik geloof dat dat niet het geval is. Dan kijk ik even naar onze ondersteuners of het woordje 'kader' uit de voordracht gesloopt is, of dat we beter even kunnen

doorgaan met het volgende agendapunt? Dat laatste is het geval. Dus de stemming houdt u tegood op dit punt.

[Stemming na behandeling van bespreekpunt 3.D] Wij waren inmiddels al klaar met de besproken tekstuele aanpassing van de voordracht bij punt 3.C.

Daarom stel ik nu aan de orde de stemming over amendement 21, ingediend door Groninger Belang en de Partij voor het Noorden, over het ontwerpbesluit 'Strategische Milieu-agenda'. Is er iemand die behoefte heeft om daar een stemverklaring over af te leggen? Als eerste de heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wij vragen in dit amendement dus om kennis te nemen van alleen het geactualiseerde gedeelte. De gedeputeerde heeft daar geen duidelijk antwoord op gegeven, dus daarom laten we het gewoon in stemming brengen.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Dan open ik de stemming over amendement 21 'Ontwerpbesluit Strategische Milieu-agenda'. Ik geef u nu de resultaten. Voor dit amendement zijn 16 stemmen uitgebracht van Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen en de Fractie GO. Tegen dit amendement tellen we 26 stemmen van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid, de VVD en 50PLUS. Dat betekent dat het amendement is verworpen.

Dan ben ik toe aan de motie. Dat is één motie, namelijk motie 342, 'Nieuwe WHO-richtlijnen luchtkwaliteit leidend'. Is er iemand die een stemverklaring daarover wil afleggen? De heer Nolles, zie ik.

De heer NOLLES (GroenLinks): Wij zullen voor deze motie stemmen, omdat wij haar zien als ondersteuning van wat de gedeputeerde aangaf om deze bij het Schone Lucht Akkoord te gaan betrekken. Wij zien het als ondersteuning van dat streven.

De heer JOLING (PvdA): Wij zullen ook voor deze motie stemmen en wel om dezelfde beweegredenen als GroenLinks.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ook wij zullen voor deze motie stemmen, om dezelfde redenen die net werden aangegeven.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Dan breng ik nu in stemming motie 342. Voor deze motie hebben gestemd de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de SP en 50PLUS. Samen zijn dat 25 stemmen. Daartegen hebben gestemd het CDA, Groninger Belang, de PVV, de VVD, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen en de Fractie GO, tezamen 18 stemmen. Dat betekent dat deze motie is aangenomen.

Ten slotte zijn we bij de voordracht. Die is licht aangepast: daar is één woordje uit verwijderd. Voor degenen die dat willen controleren: hij staat inmiddels in iBabs onder nummertje 2. Is er iemand die een stemverklaring wil afgeven bij deze voordracht? Ik constateer dat dat niet het geval is.

Dan stel ik voor dat we erover gaan stemmen. Ik lees nu de resultaten voor. Voor de voordracht zijn 27 stemmen uitgebracht van het CDA de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid, de VVD en 50PLUS. Daartegen zijn 16 stemmen uitgebracht door Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, Forum voor Democratie, BV NL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat betekent dat de voordracht is aanvaard.

C. Pachtconstructie Dubbele Dijk (motiedebat op verzoek van de SP-fractie)

Mevrouw LESMAN (SP): Ik denk dat nu we de commissie hebben gehad, wel kunnen stellen dat eigenlijk niemand helemaal gelukkig is met de uitkomst van de onderhandelingen over de grond van de Dubbele Dijk. We zijn het er wel over eens dat er eigenlijk gewoon te veel is betaald en dat kunnen we niet meer terugdraaien. Maar voor ons is het wel belangrijk dat er teruggekeken wordt. Als is het maar om te leren van eventuele fouten. Wat hadden we anders kunnen doen? Hoe hadden we ons in een betere positie kunnen krijgen? En wat waren de andere mogelijkheden richting de andere grondeigenaren?

Daarom willen we graag de Rekenkamer verzoeken om een onafhankelijk onderzoek te doen naar deze deal en haar daar zoveel mogelijk de vrije hand in te geven. Ook omdat dit soort deals het vertrouwen in de overheid en de politiek aantast en dat moeten we niet willen. Je hoeft namelijk niet in alle complotten van de wereld te geloven om een ongemakkelijk gevoel te krijgen bij deze deal. Je hoeft geen 36 punten met elkaar te verbinden om tot de ontdekking te komen dat Tom Cruise bij de nieuwe wereldorde hoort. Het gaat om twee puntjes: A en B, rechte lijn. Het is namelijk wel weer dezelfde boer die profiteert. Ook bij Groningen Seaports was Bakker Bierum betrokken. En nee, ik heb geen bewijs dat hier vals is gespeeld. Als dat zo was, legde ik het nu op tafel. Maar ik kan me heel goed voorstellen dat de gemiddelde Groninger wel met vragen zit en daar zo zijn of haar gedachten over heeft. Nu vragen om een onafhankelijk onderzoek laat in ieder geval zien dat we niets te verbergen hebben en dat we zelf ook openstaan voor opbouwende kritiek. Daarom de volgende motie.

De VOORZITTER: De motie die net is ingediend door mevrouw Lesman, draagt als volgnummer 343 en is ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fracties van de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden, en draagt als titel 'Onderzoek NRK-deal Dubbele Dijk':

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021, Constaterende dat

- de deal voor de Dubbele Dijk een nare smaak in de mond heeft achtergelaten;
- de deal de schijn zou kunnen opwekken dat hier niet goed en integer gehandeld is;
- hiermee het vertrouwen in de politiek geschaad kan worden;

Overwegende dat

- het belangrijk is dat deze schijn wordt weggenomen om het vertrouwen in de politiek te herstellen;
- het juist om die reden belangrijk is dat het een onafhankelijk onderzoek betreft;
- de Noordelijke Rekenkamer heeft laten zien dat zij goed in staat is om onafhankelijk onderzoek uit te voeren;
- de volgende vragen bij ons leven:
- Hoe is deze deal op deze manier uiteindelijk tot stand gekomen?
- Is er goed gekeken naar andere grondeigenaren, ook op een later moment in het proces – nadat was gekozen voor een pachtconstructie?
- Is gedegen onderzoek gedaan naar onteigening en zijn alle mogelijkheden onderzocht?

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

- een verzoek tot een onderzoek naar de gang van zaken bij de totstandkoming van de overeenkomst tussen de provincie en Bakker Bierum neer te leggen bij de Noordelijke Rekenkamer;
- in ieder geval de in de notitie gestelde vragen mee te nemen in dit verzoek;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw LESMAN (SP): Ik heb zelf in voorbereiding op dit agendapunt even telefonisch contact gehad met de Noordelijke Rekenkamer. Zij gaan natuurlijk geen toezeggingen doen, want zij gaan natuurlijk zelf over hun eigen agenda. Maar ze hebben wel aangegeven dat een onderzoek naar deze deal zou passen binnen het soort onderzoeken dat ze doen. En dat ze het ook zouden kunnen uitvoeren, als ze dat zouden willen.

En tot slot hoop ik op steun voor de motie, al was het maar omdat we ons nooit meer in dezelfde positie willen bevinden bij het afsluiten van een deal. En voor de twijfelaars: wat hebben we te verliezen en wat hebben we te verbergen?

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Het College kan kort zijn. We hebben in eerdere debatten over dit onderwerp de informatie aan uw Staten doen toekomen. En wij hebben wat ons betreft voldoende aangetoond dat er zich niets ongeoorloofds heeft voorgedaan. Tevens hebben wij alle vragen die er bij uw Staten waren, beantwoord. Deze motie is dan wat ons betreft ook overbodig. Maar aangezien de Noordelijke Rekenkamer en de vraag die u daaraan wilt gaan stellen, een instrument is van uw Staten, zullen wij dan ook dit als oordeel aan uw Staten laten.

Mevrouw LESMAN (SP): Ten eerste zou ik willen zeggen dat ik 'ongeoorloofd' ook niet heb beweerd. Maar ik kan me voorstellen dat de schijn gewekt zou kunnen worden richting onze inwoners. Als ik daar het bewijs voor had, dan zou ik het onmiddellijk hier op tafel leggen. Maar 'niet ongeoorloofd' maakt het nog niet goed. Er zit ergens een grijze zone tussen en we zijn er allemaal het over eens dat we niet tevreden zijn met de uitkomst van de deal. En misschien kunnen we er ook wel wat van leren.

Wat moeten we in de toekomst doen om niet meer in deze positie te komen? Ik denk dat dat heel belangrijk is. Ik dank er in ieder geval voor dat Gedeputeerde Staten het oordeel over deze motie aan de Staten overlaten.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Over het traject zelf, het 3-in-1-plan, hoeven we eigenlijk niks meer te zeggen. Het is duidelijk dat we achter die voordracht blijven staan. De motie gaat natuurlijk in op de pachtconstructie. GroenLinks gaat hierbij niet mee met deze motie, omdat wij vinden dat vanuit de commissie de beantwoording van het College voldoende is. Daarbij zijn wij ook volledig geïnformeerd door middel van alle geleverde stukken en de beantwoording van alle technische vragen door de dienstdoende ambtenaar – waarvoor dank.

Daarnaast lijkt het ons beter ook breder te kijken naar aanleiding van deze casus. Kijkend bijvoorbeeld naar de Nota Grondbeleid uit 2013 lijkt het GroenLinks ook goed om deze nota te evalueren en te actualiseren. In 2019 is gebleken dat gewacht werd met deze actualisatie vanwege de bekende Omgevingswet. Intussen is deze wet weer uitgesteld. De actualiteit – zoals klimaatverandering die gevolgen heeft voor onze gronden door zeespiegelstijging en waterberging, uitbreiding van de Eemshaven en ook deze pachtcasus – vraagt om een brede evaluatie en mogelijk een actualisatie van het stuk. Hoe staat het College hierin?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vind dat GroenLinks nu wel heel erg afdwaalt. Op zich is er natuurlijk niks mis met allerlei onderzoeken. Alleen, het gaat er hierom of er echt iets is misgegaan of er niks is misgegaan. Er is een schijn van problemen omdat dezelfde persoon erbij betrokken is, dat Bakker Bierum. Dus moeten we dan ook niet ten behoeve van onze provinciegenoten, dus de inwoners van onze provincie – want het is tenslotte hun belastinggeld en ons belastinggeld – gewoon die schijn laten verdwijnen door een goed onderzoek door de Noordelijke Rekenkamer? Is dat niet meer dan normaal? Is dat niet een heel goede suggestie van de SP?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja kijk, in principe is nu alles gewoon voor ons duidelijk uitgelegd. De hele volgorde is ook besproken. En ik wil graag dit stukje los zien van de andere discussie waar ook een onderzoek naar loopt. Het lijkt ons dan ook wijzer om dit daarom breder te trekken en de nota voor grondbeleid te kijken. Daarnaast, we kunnen dit altijd nog laten bekijken door de Noordelijke Rekenkamer. Maar dan zou het ons voorstel zijn om dan breder te gaan kijken, ook met de andere provincies. Want er speelt vast ook meer met de pachtgronden. Vandaar dat we niet met deze motie meegaan.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Kan mevrouw Siersema dan instemmen met het feit dat mocht er iets negatiefs komen uit het onderzoek bij Bakker Bierum wat betreft Groningen Seaports, er dan alsnog een onderzoek komt naar deze constructie? Want het gaat wel om dezelfde boer.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dan zouden we op dat moment ook moeten bekijken of dat wel een koppeling heeft. Daar kan ik nu zo niet op antwoorden.

Mevrouw LESMAN (SP): Ik ben het op zich eens met GroenLinks dat het heel mooi zou zijn om naar het hele grondbeleid te kijken en eventueel de Noordelijke Rekenkamer daarbij om een onderzoek te vragen. De Noordelijke Rekenkamer komt eens per jaar bij ons langs om te vragen welke vragen we hebben liggen. Dat lijkt mij eerlijk gezegd een veel uitgebreider onderzoek dan waar wij nu om vragen, dat gewoon een losstaand onderzoekje is naar deze deal. Ik denk om verdenkingen weg te nemen, dit juist een heel goed moment lijkt om het onderzoek aan te vragen. Kunt u zich voorstellen dat mensen hier vreemd naar kijken, buiten deze zaal om?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): In dit geval is het heel duidelijk uitgelegd hoe dit allemaal is ontstaan. Dus daarom vind ik hierbij een onderzoek niet nodig. Ik snap best dat er überhaupt vragen zijn over pacht. Daarom zou ik dit breder willen trekken, want ik denk dat dat juist beter is.

Mevrouw LESMAN (SP): Ik weet niet eens of er onder onze bevolking echt vragen zijn over pacht. Maar we hebben hier natuurlijk wel het landelijke nieuws mee gehaald. En laten we eerlijk zijn: dat gebeurt natuurlijk niet zo gek vaak in Groningen. Niet op deze manier. Ja, met de aardbevingen. Maar voor de rest gebeurt het natuurlijk niet zo gek vaak. Het is best wel een groot item geweest in een heel grote nieuwsshow. Ik denk dat als de mensen die namen horen, toch denken: goh, hoe zou dat nou toch zitten? Kunt u zich daar echt niets bij voorstellen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dat was trouwens bij 'Nieuwsuur'. Ja, ik kan me dat best voorstellen. Maar het is heel duidelijk uitgelegd hoe dit stukje allemaal precies tot stand is gekomen. Dus daar blijf ik gewoon bij.

De VOORZITTER: Ik denk dat de kwestie nu wel helder is. Maar u mag nog één poging wagen van mij.

Mevrouw LESMAN (SP): Nou, ik ben blij dat GroenLinks het heel helder vond. Ik vond het zelf niet op alle punten even helder. Mij is bijvoorbeeld niet duidelijk waarom, nadat gekozen is voor een pachtconstructie, er niet teruggegaan is naar de andere grondeigenaren. Ik bedoel, die hadden ook misschien wel zin in zo'n mooie deal gehad als ze hadden geweten onder welke mooie voorwaarden ze hadden mogen onderhandelen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik hoorde daar verder geen vraag in.

De VOORZITTER: Dat ben ik met u eens.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Geen woordvoering van ons. Wij sluiten ons volledig aan bij de woordvoering van de SP.

De heer BAKKER (VVD): Wij hebben de SP-fractie in de commissie duidelijk voorgehouden dat als je een onafhankelijk onderzoek aanvraagt, je daarvoor een reden moet hebben. Die reden moet te vinden zijn in de stukken die overgelegd zijn. Ik heb toen ook gezegd dat wij die reden niet zagen. Er is natuurlijk een enorme hoeveelheid papier geweest, maar wij kunnen in die stukken nergens ontdekken waar het College anders gehandeld zou moeten hebben. Ik heb toen heel nadrukkelijk richting de SP gezegd dat als je met een voorstel komt, zij dan ieder geval heel duidelijk moet aangeven wat dan het probleem is. Ja, en als zij dan vervolgens zegt dat de deal rond de Dubbele Dijk een nare smaak in de mond heeft nagelaten, dan kun je je op zo'n idee niet baseren dat er een onderzoek plaats moet vinden.

Verder kunnen wij ons aansluiten bij GroenLinks, dat wil zeggen dat van ons nader onderzoek op dit moment ook niet hoeft. Wat wij wel zouden kunnen doen op het moment dat wij met de Noordelijke Rekenkamer een overleg hebben, dat wij vragen eens wat breder te kijken naar hoe grondaankopen gaan en dat soort dingen. Daar kunnen wij wel in meegaan. Maar dit gaat ook ons te ver om dit op dit moment te doen. Wij zien dit ook als een soort van motie van wantrouwen naar dit College toe: 'Jullie hebben niet goed gehandeld en dat gaan we onderzoeken.' Dus wij zijn het er niet mee eens om dit onderzoek te doen.

Mevrouw LESMAN (SP): Dat wil ik even uit de wereld helpen: het is geen motie van wantrouwen richting het College. Ik heb geen enkele aanleiding om aan te nemen dat hier iets onoorbaars is gebeurd. Als ik die had, had ik dat wel gezegd, namelijk. Dan had ik precies uitgelegd welke vermoedens ik had. Alleen, waar het mij om gaat, is dat de schijn wordt gewekt het weleens zo zou kunnen zijn. Ik denk dat het voor ons als provincie heel belangrijk is om te laten zien aan onze inwoners dat we niks te verbergen hebben. Daarom pleit ik juist ook voor een onafhankelijk onderzoek. Kunt u daar een beetje in meegaan?

De heer BAKKER (VVD): Nou, wat vervolgens ook gebeurt nu, is dat er een link wordt gelegd tussen eventuele windmolenrechten, die te maken hebben met Eemshaven c.q. het Havenschap, en deze grondaankoop van de Dubbele Dijk. En wat heel terecht is gebeurd, is dat het College heeft gezegd dat de grondaankoop van de Dubbele Dijk volledig losstaat van dat andere, waar ook dat televisieprogramma over ging. Daar ben ik het volstrekt mee eens. Ik denk dat je dat niet moet verwarren dat er een link ligt tussen beide zaken. Hier staat geen windmolen in de buurt, die komt er waarschijnlijk ook niet en dat moeten we vooral zo laten. Dit is een zelfstandig iets.

Mevrouw LESMAN (SP): In beide gevallen profiteert dezelfde boer van deze deal. En dan kunt u zeggen dat die zaken niks met elkaar te maken hebben. Dat zou ook heel goed mogelijk kunnen zijn, dat dat volledig toevallig is en dat absoluut losstaat van elkaar. Maar de schijn die daarin wordt gewekt en die ook 'Nieuwsuur' daarin oppikte inderdaad, is dat er wel dezelfde hoofdrolspelers zijn. Zou u dan niet liever voor volledige openbaarheid willen zijn en wij daarom een onafhankelijk onderzoek willen neerleggen, omdat wij niets te verbergen hebben?

De heer BAKKER (VVD): Wij hebben in de stukken die aan ons overgelegd zijn en waar het College ontzettend veel werk van heeft gehad om die allemaal ter beschikking te stellen, geen enkele aanleiding gevonden om dit nader te onderzoeken.

De heer BERGSMA (CDA): Wij kunnen het in die zin kort houden. Wij hebben voor het zomerreces al die stukken gekregen. Die lading papier hebben wij ook doorgenomen, daar hebben wij vragen over gesteld, daar hebben wij ook antwoorden op gekregen. Daar zijn we heel blij mee. En ook wij hebben niet kunnen constateren dat er iets onoorbaars is gebeurd en daarom hebben wij ook geen aanleiding om met deze motie in te stemmen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De Dubbele Dijk: we hebben er uitgebreid over gehad in de commissie. Een nare bijmaak van het veel te vele publieke geld dat erin is omgegaan. We hebben alle stukken gelezen. We hebben ook in de commissie gevraagd wat nou het lerend vermogen is van GS en PS om dit soort dingen niet opnieuw mis te laten gaan. Dan kijk ik even naar de SP: natuurlijk komt dezelfde naam terug, zowel bij Groningen Seaports als in dit verhaal. Nu hebben wij volgens mij met z'n allen een afspraak gemaakt over een onderzoek bij Groningen Seaports. Volgens mij was daarbij de afspraak dat dat een brede *scope* zou zijn. Als daarin met windrechten en andere zaken een haakje gevonden wordt dat goed zou zijn – 'onoorbaar', heeft de gedeputeerde het volgens mij genoemd – dan wordt dat verder uitgezocht. Dus lijkt het me heel verstandig om dat onderzoek eerst eens af te wachten en daarna eens te gaan kijken of wij de Rekenkamer nog eens gaan inzetten en dan heel specifiek op bepaalde zaken. Want er blijft nog een aantal vragen over, zoals mevrouw Lesman van de SP die stelde: wel vreemd dat de andere boeren dan niets hebben geweten van de onderhandelingsstrategie en de bedragen. Wat ons betreft komt dat na die tijd. Dus eerst het onderzoek afwachten dat nu loopt, met een brede *scope*: volgens mij hebben we dat met z'n allen afgesproken. Onze afvaardiging in de Staten zat daar ook bij. En dan eens kijken wat daaruit komt en dat is einde dit jaar, begin volgend jaar. Dan kunnen we altijd de Rekenkamer nog vragen.

De heer RAM (PVV): Ik wilde even duidelijk aangeven dat wij de lijn van de SP volgen. We vinden het een goede zaak om de Noordelijke Rekenkamer te laten kijken naar deze pachtconstructie. Het College heeft niks te verbergen, laten we uitzoeken hoe het gegaan is. Dat lijkt ons een heel goede zaak. Dan ben je alle schijn van belangenverstrengeling ook kwijt. De Rekenkamer heeft de toegang tot alle stukken en dan kunnen we het vertrouwen in de democratie weer een beetje herstellen.

De heer VAN DER LAAN (PvN): Ik geloof dat het reces pas één dag was begonnen toen zich een ploeg van 'Nieuwsuur' zich bij mij meldde. De hele woonkamer werd omgebouwd tot een soort ministudio. Ik mocht ook wat zeggen over de Dubbele Dijk, de Eemshaven en al wat niet meer. Op 20 juli kwam de uitzending hierover van 'Nieuwsuur'. Daar acteer ik onder anderen in en zelfs in het NOS Journaal: mijn kinderen wisten niet wat ze zagen. Maar niet alleen mijn kinderen, ik kreeg echt reacties uit het hele land. Ik zal u alle inhoudelijke reacties besparen. Maar eentje was wel bijzonder. Die was van een goede vriendin en die zei: 'Leendert, ik zag jou op televisie, op het NOS Journaal. Wat leuk! Geen idee waar het over ging. Echt geen idee. Maar wat ontzettend leuk!' Dit is een hoogopgeleide dame. Dus ik vroeg: 'Had je nou echt geen idee?' 'Nou ja, het klopte allemaal niet helemaal, hè, wat daar gebeurde?' vroeg ze toen. Nou, dat was ongeveer wel de richting en verder heb ik dat gesprek maar kort gehouden.

Kijk, hier zit wel 'Nieuwsuur' op en 'Nieuwsuur' kijkt met ons mee. En je moet ook kritisch naar jezelf kijken en dat doe ik af en toe ook. Dan denk ik: ja, dan heb je een verhaal gehouden bij 'Nieuwsuur', maar eigenlijk ben ik wel heel erg trots op die Eemshaven. En eigenlijk ben ik ook wel heel trots op dat Dubbele Dijk-verhaal. Maar het staat er nu wel gekleurd op en heel Nederland kijkt met ons mee. Nou, om daar korte metten mee te maken, mensen: waarom laten we niet gewoon een onafhankelijk onderzoek doen? Dat heeft niks te maken met coalitie-oppositie, dat heeft gewoon te maken met waarheidsvinding. En met waarheidsvinding kunnen we het hele land geruststellen – of niet – dat er feitelijk niks aan de hand is – of wel. Nou, dat zijn de uitkomsten die je dan krijgt. Dus wij sluiten ons volledig aan bij het verhaal van de SP: laat de Noordelijke Rekenkamer dat doen. Die club is betaald door ons, daar zitten goede mensen, ze hebben tijd, het is een kort onderzoek. Dus laat ze het werk doen. Laat ze aan waarheidsvinding doen en dat kan heel snel.

De heer ELSHOF (D66): De heer Van der Laan is naast Statenlid ook lid van de raad van advies van de Noordelijke Rekenkamer. Een van de belangrijkste taken is te zeggen wat zij kunnen doen als onderzoeken. Kan hij gewoon niet als lid van de raad van advies dit meenemen als mogelijk onderzoek en dan even kijken hoe dit zit? Is deze motie dan niet overbodig?

De heer VAN DER LAAN (PvvhN): Ja, ik kan natuurlijk heel veel, dat snapt u natuurlijk allemaal. Maar ik zit er natuurlijk niet alleen als raad van advies. Dat is dan wel weer jammer. Dus zal ik dan wel eerst Madà Miesen moeten aankijken, collega Hensen en wellicht ook nog de collega's van Fryslân en Drenthe. Dus dat gaat wat ver. Bovendien, het is al gezegd: de Noordelijke Rekenkamer heeft een eigen verantwoording, een eigen agenda. Maar een breedgedragen motie kan daarbij helpen. Nou, en moeilijker is het eigenlijk ook niet.

De heer MIESEN (voorzitter raad van advies Noordelijke Rekenkamer): Ja voorzitter, als u mij toestaat: dit is niet zozeer een interruptie want ik ben geen woordvoerder op dit onderwerp. Maar ik vroeg me af of ik een paar woorden zou mogen zeggen als voorzitter van de raad van advies van de Rekenkamer, als het mag.

De VOORZITTER: Dat lijkt me geheel binnen de orde.

De heer MIESEN (voorzitter raad van advies Noordelijke Rekenkamer): Dank u. Ik zit in de raad van advies van de Noordelijke Rekenkamer, samen met de heer Van der Laan en de heer Hensen namens Groningen. Even iets over het proces. Want ik hoor een aantal mensen hier zeggen dat wij een opdracht geven. Dat kan niet. De Noordelijke Rekenkamer is een objectieve instantie, die inderdaad een motie best als signaal kan opvangen om iets te doen. En een aangenomen motie is misschien een nog sterker signaal. Maar de Noordelijke Rekenkamer zou ook zelfstandig kunnen besluiten, op aangeven van één Statenlid of op iets wat zij horen op straat, om onderzoek te gaan doen. Dus het is niet zo dat als wij als Staten zeggen dat de Noordelijke Rekenkamer iets moet doen, dat een u-vraagt-wij-draaien-constructie wordt. Want zij zijn zelfstandig en objectief, dat wilde ik even toelichten.

De heer VAN DER LAAN (PvvhN): Ik was al aan het eind van mijn betoog gekomen. Wij dienen ook mede de motie van de SP in.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De lengte van mijn woordvoering is zo klein dat ik het waarschijnlijk niet eens de moeite waard zou vinden om naar dit katheder toe te lopen. Ik heb het toch maar even gedaan. Ik sta helemaal achter de woorden van mevrouw Lesman. En ik sta ook helemaal achter de woorden van de heer Van der Laan. Daarom ook hebben wij de motie mede ingediend.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ook wij zien het eigenlijk zitten in die brede *scope*. Dat werd net ook gezegd: dat onderzoek loopt nu. Daaruit kun je concluderen dat ook die Dubbele Dijk er wel in meegenomen wordt. Tenminste, dat voorzien wij een beetje. We kunnen er aan de ene kant een heel eind meegaan in wat er net gezegd werd door de SP. We hebben daar ook eerder over gesproken in de commissievergadering. Ik vind ook eigenlijk dat wat je eerder zegt in een eerdere commissievergadering, ook telt wat je hier zegt. Ik heb daar gezegd – ik heb dat net heel snel even nagekeken – dat ik die brede *scope* heel belangrijk vind en dat er een breed onderzoek komt. Laten we dan in een later stadium, als er een kapstokhaakje is – dat werd net ook al gezegd – en je daar iets kunt ophangen als er iets onoorbaars gebeurd is bij die Dubbele Dijk, onmiddellijk oppakken. Nu met dat hele pak papier heb ik geen reden om nu direct nog een onderzoek bij de Noordelijke Rekenkamer te doen.

Mevrouw LESMAN (SP): Die brede *scope* klinkt heel erg leuk. Maar er wordt elke keer hier gezegd dat die twee zaken pertinent helemaal los van elkaar staan. En ik ben juist bang dat er zo niet naar wordt gekeken, dat het echt als twee losse zaken gezien wordt en dat het daarom gewoon niet wordt meegenomen in het hele onderzoek. Bent u het dat niet met mij eens?

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Daar ben ik het helemaal mee eens. Maar dan hebt u ook dat hele kapstokhaakje waar we het dan aan op kunnen hangen. Als het dan niet onderzocht is, kunnen we dan altijd nog zeggen dat we het alsnog gaan onderzoeken. Stel dat ze het wel onderzoeken, dan nemen ze het nu gelijk mee.

Mevrouw LESMAN (SP): Wat is dan de schade in het meest erge geval dat ze het dubbel zouden doen, zowel Groningen Seaports zelf als de Noordelijke Rekenkamer?

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ik denk niet dat er schade is. Alleen, het wordt door twee onafhankelijke bureaus gedaan. Ik denk dat als Seaports het nu uitzoekt en niet terugkomt op die Dubbele Dijk-constructie, dan zouden we hier heel makkelijk in de Staten kunnen zeggen dat we dan naar de Rekenkamer stappen. Er zijn ook mensen hier die dat eerder gezegd hebben. Ik denk dat dat dan ook de vorm is die we moeten aannemen. Doen we dat nu via wat Seaports nu al uitzoekt, dan denk ik dat Seaports ook aan die Dubbele Dijk-constructie toekomt.

De VOORZITTER: Mevrouw Lesman, ten slotte.

Mevrouw LESMAN (SP): Ja, ik ben alleen bang dat als Seaports niet naar die Dubbele Dijk kijkt en we het daarna alsnog moeten doen, we ook weer een hoop tijd en een hoop momenten verloren hebben. Als 'Nieuwsuur' hierop terugkomt – wat ik heb begrepen is dat die journalist nog steeds mee bezig is – en er komt bij wijze van spreken nog wat boven, dan schaadt dat het vertrouwen in de politiek. Bent u dat niet met mij eens?

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ja, dat ben ik helemaal met u eens. Maar u weet ook dat die journalist die er nu mee bezig is, ook nadrukkelijk wacht op het rapport dat Seaports uitbrengt. Pas als dat rapport klaar is, gaat zij ook verder met die Dubbele Dijk – tenminste, zo heb ik het begrepen. Ik was verder klaar met mijn woordvoering, voorzitter.

De VOORZITTER: Goed, dit punt lijkt me ook wel helder zo. Verder geen woordvoeringen. Dan is ten slotte het woord aan gedeputeerde Staghouwer.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Er is nog een vraag gesteld door de GroenLinks-fractie. Die gaat over het grondbeleid en of het niet verstandig is om dat te actualiseren. We hebben het even opgezocht voor de fractie van GroenLinks: er is in de Statenvergadering op 10 juli 2019 een voordracht geweest waarbij wij de Nota Grondbeleid aan de orde hebben gehad. Daarmee is die naar onze inzichten zeker actueel.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan zijn we nu denk ik aan het eind van de beraadslagingen gekomen. Dat betekent dat ik die nu kan sluiten en we kunnen kijken hoe uw Staten staan ten opzichte van de motie. Is er iemand die behoefte heeft om daar een stemverklaring over af te geven? Niet? De bijdrage in het debat was kennelijk een voldoende stemverklaring. Dan kunnen wij aanstonds gaan stemmen. Aan de orde is de stemming over de ingediende motie 343 'Onderzoek NRK-deal Dubbele Dijk'. Er zijn twee personen die weliswaar ingelogd zijn, maar niet in de zaal zijn. Dat zijn de heer Van der Born en de heer Marquart Scholtz. Dus ik stel vast dat iedereen die daartoe in staat is op dit moment, zijn of haar stem heeft uitgebracht. De oogst is als volgt: voor de motie zijn 13 stemmen uitgebracht door de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, Forum voor Democratie, BV NL en de Fractie GO. Tegen zijn 28 stemmen geteld van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij van de Arbeid, de VVD en 50PLUS. Dat betekent dat de motie is verworpen.

Buiten in het atrium staat een snack koud te worden. Ik stel voor dat wij een kwartiertje schorsen.

[Schorsing]

D. Vermenging financiering OZG (op verzoek van de SP-fractie)

De VOORZITTER: Dames en heren, ik heropen de vergadering. We hebben even de benen kunnen strekken. Dat betekent dat we weer fris en fruitig klaarzitten voor het debat over het Ommelander Ziekenhuis. Dat is een regulier debat in twee termijnen. Ik stel voor dat we de initiatiefnemer van dit debat, de SP, als eerste het woord geven. Als ik goed geïnformeerd ben, voert mevrouw Bakker het woord. Ik maak u erop attent dat dit haar *maidenspeech* is. Want we herinneren ons allemaal nog dat ze geïnstalleerd werd aan het begin van deze vergadering.

Mevrouw BAKKER (SP): Vorige week kwam een kaartje uit. Een kaartje waarop grote delen van Nederland groen zijn ingekleurd, maar Groningen kleurt donkerrood. Nou, voor ons is dat in sommige gevallen een heel gunstig vooruitzicht. Maar in dit geval niet, want dit kaartje komt uit het rapport van

TNO over de energiearmoede in ons land. Het is schokkend: de regio die decennialang ervoor heeft gezorgd dat Nederland warmgestookt werd en waar nu verhoudingsgewijs de meeste duurzame energie wordt opgewekt, is ook de regio waar de meeste mensen hun eigen energierekening niet meer kunnen betalen. Dit is een alarmerende conclusie – en dan zeg ik het nog voorzichtig. Dat de energierekening zo hoog is, danken we onder andere aan de opslag duurzame energie, de zogenaamde ODE, waarvan de subsidies aan de exploitanten van windmolens en zonneparken worden betaald. Deze subsidies zijn kennelijk zo royaal dat een zonneboer 25 miljoen aan smeergeld kan besteden om zijn plannen tegen de wil van de bevolking in erdoorheen te drukken.

Hiermee ben ik bij het onderwerp dat we voor vandaag hebben geagendeerd. “Wij zijn niet het probleem, wij zijn de oplossing.” Dit zijn de woorden van PowerField in een van de vele artikelen die de afgelopen weken in de media verschenen rondom de omstreden plannen van het Ommelander Ziekenhuis Groningen en PowerField. Ook tijdens de extra raadsbijeenkomst van de gemeente Oldambt, waar het OZG-bestuurder mevrouw Sanders tekst en uitleg gaf, was de strekking van het verhaal dat je hier toch eigenlijk niet tegen kunt zijn – tenminste, van de kant van de bestuurder. Bij de gemeenteraadsleden had het gevoel van ‘te mooi om waar te zijn’ de overhand. Daarnaast kwamen in de media termen als ‘mes op de keel’, ‘chantagemiddel’, ‘een duivels dilemma’ et cetera naar voren. Dat het de gemoederen meer dan bezighoudt, is wel duidelijk: in de politiek, onder inwoners, in het bedrijfsleven en ook zeker onder medewerkers van het ziekenhuis. “Het is slikken of stikken.” Dat is wat een medewerker van het OZG tegen mij zei, toen ik haar zondag sprak. “Ik moet er haast wel voor zijn”, voegde ze eraan toe, “want ik ben afhankelijk van het ziekenhuis. Voor mijn werk, maar ook als inwoner. Maar ik wil er helemaal niet voor zijn”, voegde ze eraan toe. “Moeten wij naast de gaswinning, zoutwinning en enorme windmolens nu ook nog gaan aankijken tegen 500 hectare zwart glas? Er blijft niets meer van onze prachtige omgeving over.”

Wij als SP zijn graag voorstander van anders denken en een creatieve insteek. Maar dan wel in situaties waar de belangen gelijkwaardig zijn. En dat is nou juist niet het geval bij de situatie van het OZG en PowerField. Wij vinden dit een typisch geval van ‘verdeel en heers’. Begrijp me niet verkeerd: we zijn natuurlijk voor het behoud van goede collectieve voorzieningen als het Ommelander Ziekenhuis. Tevens zien we ook dat er flinke stappen gezet moeten worden in de energietransitie. Echter, de wijze waarop deze maatschappelijke problemen door private partijen als PowerField worden misbruikt, vindt de SP onacceptabel. Publieke voorzieningen zijn van ons allemaal en mogen niet in de wurggreep van energiecowboys zoals PowerField komen.

We zijn dan ook benieuwd wat het College vindt van de inmenging van een private investeerder in deze publieke voorziening. Het College zegt in de beantwoording van de reeds door een andere partij gestelde vragen dat het hier geen mening over heeft omdat het hier geen rol in heeft. De SP zou graag zien dat het College over deze situatie juist wel zijn mening uitspreekt. Want ook wanneer je ergens geen formele bevoegdheden in hebt, kun je hier prima een mening over hebben. Hier begint volgens ons politieke inzet en daarvoor zitten we tenslotte allemaal hier in deze zaal. Daarnaast vragen wij ons af waarom het College denkt hierin geen rol te hebben. Bepalen we zelf uiteindelijk niet gewoon waar we over gaan als provincie? Wanneer het College net als wij van mening is dat het onwenselijk is, het voortbestaan van publieke voorzieningen afhankelijk te laten worden van het al dan niet tegemoetkomen aan de wensen van commerciële partijen, dan horen wij graag hoe het College dit een halt toe gaat roepen, bijvoorbeeld door aanpassingen in het huidige beleid. Of is er misschien nieuw beleid nodig? Is het College van plan er bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, waar we het al over hebben gehad vandaag, hier iets tegen te doen? Ook willen wij graag weten hoe de provincie gemeenten kan ondersteunen bij dit soort onwenselijke ontwikkelingen.

Ik sprak over ‘slikken of stikken’. Maar eigenlijk vraag ik me af of hier überhaupt wel geslikt moet worden, omdat het anders stikken is. De propaganda, zowel intern bij het ziekenhuis als in de media, schetst dat zonder het zonnepark het ziekenhuis niet kan voortbestaan. Tijdens de raadsbijeenkomst stelde mevrouw Sanders echter dat zonder de miljoenen van PowerField het ziekenhuis niet direct zou omvallen, maar wel minder snel zijn kapitaallasten kan reduceren. Dus wat is nu de waarheid? Is er al sprake van financiële nood? Waarom kan die dan niet worden geledigd door de overheid, de zorgverzekeraars of misschien het UMCG? Dan zijn toch de partijen die voor goede zorg verantwoordelijk zijn? Wat gaat het College eraan doen om er zorg voor te dragen dat deze belangrijke collectieve voorziening behouden blijft? Want dit ziekenhuis is van groot belang voor onze inwoners.

PowerField maakt misbruik van de kwetsbaarheid van het OZG om zijn plannen erdoorheen te drukken bij de gemeente Oldambt. Dit zien we niet alleen bij het OZG, waar we vandaag met elkaar over spreken, maar ook bij de biovergister in Borgercompagnie. Maatschappelijke problemen worden door PowerField ingezet als chantagemiddel om gemeenteraden onder druk te zetten. Dit vinden wij onwenselijk en dit gedrag past niet in een democratie. Daarom dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 344, 'Ons ziekenhuis geen speelbal van PowerField'. Deze motie is ingediend door de fractie van de SP, mede namens de fracties van de Partij voor de Dieren en de Partij voor het Noorden:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021,
Constaterende dat

- het OZG en PowerField momenteel gezamenlijk druk uitoefenen om een groot zonnepark te kunnen realiseren op een locatie die tot nu toe niet in de gemeentelijke en/of provinciale plannen is opgenomen;
- er door OZG en PowerField een relatie wordt gelegd tussen de beoogde aanleg van het zonnepark en het al dan niet voortbestaan van het Ommelander Ziekenhuis;
- maatschappelijke voorzieningen nu afhankelijk lijken te worden van de grillen van de markt;
- de overwegingen voor het wel of niet-vergunnen van zonneparken hun onafhankelijkheid dreigen te verliezen;
- we zien dat er maatschappelijke onrust is ontstaan door deze situatie en veel mensen van mening zijn dat deze vermenging onwenselijk is;

Overwegende dat

- financiering van maatschappelijke voorzieningen een overheidstaak is;
- draagvlak bereikt moet worden door participatie en lokaal eigenaarschap en niet door dreiging van verlies van voorzieningen;
- het wel of niet-vergunnen van locaties voor zonneparken nooit onder dwang genomen mogen worden;
- het OZG een regionaal ziekenhuis is en dat het beschikbaar komen van eventueel noodzakelijk extra geld dus niet uitsluitend mag afhangen van de besluitvorming in één gemeente;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

- een duidelijk standpunt in te brengen tegen deze ontwikkelingen, zowel bij deze kwestie als bij vergelijkbare situaties op andere locaties;
- te onderzoeken hoe GS dergelijke ontwikkelingen kan voorkomen en of – en zo ja, hoe – aanvullend beleid nodig is en hier PS op korte termijn nader over te informeren;
- gemeenten die hiermee te maken krijgen, bij te staan om dit soort constructies tegen te gaan;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw BAKKER (SP): Bovenstaande en de motie zijn gericht op het feit wij private inmenging in onze publieke voorzieningen onacceptabel vinden. Maar daarnaast vinden wij ook wel iets van zo'n enorm zonnepark. 500 voetbalvelden: het grootste zonnepark van Nederland. Ik moet zeggen dat bij dit idee alleen al mijn Groningse hart bloedt. Dit is echt het verkwanselen van het Groninger landschap en dat moeten we niet willen. Het is ook niet nodig: er zijn echt veel betere plannen dan de RES. Ik wil dan ook tijdens mijn *maidenspeech* het College meegeven: zorg dat collectieve problemen worden opgelost met collectieve oplossingen. Groningen heeft al genoeg ellende.

Dan de afsluiting. Want bij een *maidenspeech* mag je doen wat je wilt, heb ik gehoord.

De VOORZITTER: Dat moet ik bestrijden. Maar goed, ga rustig uw gang.

Mevrouw BAKKER (SP): Er is in ieder geval geen spreektijd, dus ik dacht: ik neem het ervan. Ik zet zelf als conceptueel kunstenaar met craftivisme actuele thema's op de kaart, zoals bijvoorbeeld grote projecten in onze eigen provincie 'Breien voor Groningen' en 'Gas: we breien er een eind aan'. Omdat ik naast mijn Statenwerk nog genoeg tijd wil overhouden voor mijn privéleven, mijn overige werk en natuurlijk het actievoeren – want 'zonder actie geen fractie', is ons standpunt – zet ik mijn grote breiproject even op een laag pitje. U zag het zonet even al.

Dus ik hoop dat u er geen bezwaar tegen hebt dat ik af en toe in deze zaal wel een aantal toeren brei, zodat ik het breien niet verloor. Want dat breien meer is dan een paar steekjes zetten, wordt u hopelijk duidelijk na het stukje dat ik met u wil delen uit een voor mij belangrijk boek, 'De kracht van breien'.

Dus wilde ik even met een klein stukje voorlezen afsluiten. *'Door de eeuwen heen zijn breien en economie onlosmakelijk met elkaar verbonden geweest en waren een vangnet voor mensen in tijden van verandering. Er is in onze wereld echter steeds minder ruimte voor traditionele samenlevingen en waarden. Verarming van de bodem, klimaatverandering, vervuiling en afval en een vergiftigde aarde houden de duurzaamheid tegen. Corruptie en hebzucht tasten de sociale samenhang en veroorzaken een groeiende ongelijkheid, waardoor het gemeenschappelijk weefsel dat ons bindt, uit elkaar dreigt te vallen. Nu we een lastige tijd met grote nieuwe uitdagingen tegemoetgaan, zou breien een*

bondgenootschap moeten sluiten met politici. Om de steken die ze hebben laten vallen, op te halen, bruggen te bouwen, luchtvervuiling terug te dringen, water te zuiveren en sociaal-menselijke waarden terug te halen. Misschien is het grote publiek nog niet op de hoogte van de breirevolutie die wereldwijd plaatsvindt, omdat de media het politieke breien framen als de artistieke expressie van een paar getalenteerde artiesten. Achter deze opmerkelijke artiesten staan miljoenen mensen die hun activisme delen en de macht van het breien begrijpen. Ze breien alleen of in groepen, verbinden de losse stukjes van een losgeslagen wereld met elkaar, halen de steken op die de politici dagelijks laten vallen, breien recht en averecht, om ons zo snel als ze kunnen naar het einde van het oorlogspatroon te brengen, zodat we een nieuw breiwerk van vrede kunnen opzetten. Breikunstenaars vormen de voorhoede van een wereldwijde politieke breibeweging en om ze te begrijpen, moeten we ons realiseren dat breien veel meer is dan een individueel tijdverdrijf. Het is eerder een kracht die mensen samenbrengt voor een hoger doel. Dat is de kracht van breien.' [Applaus voor de maidenspeech van mevrouw Bakker.]

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik feliciteer u met een herkenbaar en bevlogen verhaal. En wij zijn meer dan ooit denk ik doordrongen van de kracht van breien en waakzaam voor de aanstaande breirevolutie. Dank u zeer.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Op 15 september jongstleden spraken wij in de commissievergadering over het aanpassen van de voorwaarden voor de door ons verstrekte lening aan het OZG. Waar wij in dit gremium soms op het scherpst van de snede debatteren en het met elkaar oneens zijn, was er hier overeenstemming. Wij willen die voorwaarden veranderen om zo onze verantwoordelijkheid te pakken in het overeind houden van dit onmisbare ziekenhuis.

Wat op 15 september ook onvermijdelijk ter sprake kwam, was de situatie tussen het OZG en PowerField en de plannen die er liggen om de samenwerking aan te gaan. Deze ontwikkelingen roepen een dubbel gevoel bij ons op. Want hoezeer wij ook van belang vinden dat het OZG blijft bestaan, wij willen niet toe naar een provincie waarin commerciële partijen zich ongebreideld gaan bemoeien met het al dan niet voortbestaan van noodzakelijke voorzieningen. Daarin delen wij de zorgen van de SP. Publieke faciliteiten zouden primair door overheidsgelden bekostigd moeten worden. Echter, de situatie zoals die nu voor OZG en PowerField geldt, ligt momenteel in Oldambtse handen. De gemeenteraad zal hierin een beslissing moeten nemen, een moeilijke positie die ik absoluut niet benijd. Maar juist omdat die beslissing nu bij de gemeenteraad van Oldambt ligt, vinden wij een stellige uitspraak hierin van ons College op dit moment voorbarig. Om maar een vergelijking te trekken: elke ouder weet hoe vervelend het voelt als een bemoeizuchtige tante zich ongevraagd gaat bemoeien met de zorgvuldige opvoeding van je pasgeboren kind. Het wekt of irritatie op, of wellicht een gevoel van falen. Hoe dan ook is dankbaarheid of een constructieve oplossing vrijwel nooit het resultaat.

Laten we hier nu niet de rol van de bemoeizuchtige oudtante pakken. Laten we wel kritisch onze ogen openhouden, betrokken contacten opzoeken en peilen of onze gemeenteraden bestand zijn tegen eventuele maatschappelijke druk die gepaard kan gaan met dit soort dilemma's. Maar laten we eerst en voornamelijk vertrouwen tonen in de kundigheid en weerbaarheid van onze gemeenten zelf. Vandaag zagen we nog dat de gemeente Groningen er bijvoorbeeld voor gezorgd heeft dat commerciële partijen zich niet kunnen mengen in de zonneparkplannen. Hopelijk volgen daarin veel meer gemeenten.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik ben heel benieuwd hoe mevrouw Bennett tegen het volgende aankijkt. Ik verwacht dat de gemeente Oldambt hierin een heel goede beslissing gaat nemen, gezien hoe het hiervoor staat. Maar daarin verwacht ik eigenlijk niet dat PowerField het opgeeft en misschien wel aanklopt bij een volgende gemeente. Ik ben heel erg benieuwd: willen wij dit als provincie allemaal overlaten aan al die gemeenten individueel? Of zouden we moeten vinden dat dit eigenlijk een provinciaal verhaal is? Hoe kijkt mevrouw Bennett daartegenaan? U richt zich nu heel erg op Oldambt, maar wat als de volgende gemeente aan de beurt is hierna?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ik denk en hoop dat het antwoord hierop nog aan bod komt in de rest van mijn betoog. Maar mocht dat niet zo zijn, dan hoor ik het straks.

Ik pak het betoog dan weer op bij het punt dat als een gemeente hier hulp bij nodig heeft of als ze vraagt om provinciale bemoeienis, wij dan wat ons betreft inschakelen om te helpen. In de oproep aan GS om onderzoek te doen of er aanvullend beleid nodig is, kunnen wij ons wel vinden. Wij willen echter wel dat de Groninger gemeenten hier intensief bij worden betrokken en dat er rekening wordt gehouden met hun wensen: dat zij leidend zijn. De andere oproepen vinden wij nu te voorbarig.

En als het gaat om inmenging op provinciaal niveau, dan vinden wij het wat ons betreft efficiënter om het onder te brengen bij bijvoorbeeld de herziening van de Omgevingsvisie.

De heer ZWART (PvvhN): Ik heb het betoog gehoord. Daarbij bekwam mij de vraag: wat gebeurt er volgens mevrouw Bennett op het moment dat de gemeente bijvoorbeeld niet de beslissing neemt die PowerField in dit geval uitkomst biedt? Met andere woorden: als de gemeente Oldambt zegt: ja hoor, laat maar komen. Vindt u dan dat op dat moment de provincie alsnog moet ingrijpen? Dan ben je die oudtante die zegt dat wat er gedaan is, niet mag. Of vindt u: ach, laat maar lopen en wacht op de volgende?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Zolang de inpassing wettelijk ingekaderd is binnen een gemeente, mogen wij daar eigenlijk ook niets over zeggen. Als het gaat om een zonnepark dat eventueel geplaatst moet worden in een buitengebied, dan moeten we er wel naar kijken of wij daar iets van willen vinden.

De heer ZWART (PvvhN): Vindt mevrouw Bennett dan niet dat we juist daarom op tijd moeten zijn en juist van tevoren de regels moeten veranderen, een visie moeten neerleggen of wat dan ook? Maar dat wij in ieder geval moeten zorgen dat wat u ook eigenlijk zegt, namelijk dat dit niet zou moeten, ook daadwerkelijk niet kan gebeuren?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, ik vind dat op dit moment echt nog te vroeg. Ik denk dat we eerst moeten afwachten wat de Oldambtse raad gaat doen. Ik denk dat wij op dit moment ook niet ontzettend veel kunnen doen, eerlijk gezegd. Als wij nu gaan zeggen dat wij dit niet willen hebben, dan stralen wij ook geen goed signaal uit naar onze gemeenten. Daarmee zeggen wij dan eigenlijk dat wij er al van uitgaan dat die gemeenten niet weerbaar genoeg zijn om hier zelf een weloverwogen afweging in te maken en wij dat voor hen doen. En dat is een soort verhouding waarvan ik niet denk dat wij die moeten hebben met onze gemeenten.

De heer ZWART (PvvhN): Laatste keer dan. Ja, daar hebt u gelijk in. En juist dat zou de reden kunnen zijn dat we nu van tevoren bepalen wat de spelregels zouden kunnen zijn, voordat we ernstige vergissingen begaan en uitzonderingen maken waar ze niet horen. Want we het bij één geval toelaten, dan kan een volgend verzorgingstehuis ook zeggen dat het ook geldtekort heeft en het ook gaat doen. Dus vindt mevrouw Bennett dit niet juist het moment om van tevoren deze regels vast te stellen?

De VOORZITTER: Ik ga ervan uit, meneer Zwart, dat u dit in uw eigen spreektijd – die onbeperkt is, zoals u weet – ook gaat zeggen, hè? Oké. Mevrouw Bennett.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Als de heer Zwart dat goed gehoord heeft in mijn betoog, ben ik er wel voor om onderzoek naar wat er mogelijk is. Dus wellicht dat dat daar ook onder zou kunnen vallen. Hopelijk is dat zo een voldoende antwoord.

Mevrouw BAKKER (SP): U zegt dat dat bij de gemeenten ligt. Dat hebben we inderdaad zo met elkaar afgesproken. Maar vindt u nu ook dat de gemeente op een eerlijke manier een besluit kan nemen over de inpassing van dit zonnepark binnen haar eigen gemeentegrenzen?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Dat wordt heel moeilijk voor ze, want dat is inderdaad heel erg moeilijk. Maar ik ga ervan uit dat in die gemeenteraad kundige gemeenteraadsleden zitten die de verantwoordelijkheid van volksvertegenwoordiging tot in het diepste van hun ziel voelen en op basis daarvan hopelijk een weloverwogen besluit kunnen nemen. Ik vind het daarin niet aan ons om ons daar op dit moment in te mengen. Helemaal niet als zij niet naar ons het signaal afgeven dat zij ons nodig hebben.

De heer BALDEW (PvdA): Op 15 september jongstleden hebben wij ingestemd met de aanpassingen van de leningsvoorwaarden aan het Ommelander Ziekenhuis. Dit om het ziekenhuis hiermee ruimte en lucht te geven om de exploitatie en liquiditeitspositie op orde te brengen en de zorg dicht bij de inwoners te kunnen continueren. We hebben als provinciebestuur onze verantwoordelijkheid genomen en rechtmatig gehandeld: we hebben geen staatssteun verleend.

Met betrekking tot het agenderingsverzoek van de SP ligt de zaak onzes inziens anders. Hoewel wij het verzoek begrijpen, vinden wij dat de lokale democratie nu aan zet is. Daarom vinden

wij ook niet dat ons College in de bevoegdheid van deze lokale democratie moet treden. We zijn benieuwd naar de reactie van het College op de motie van de SP en zullen deze reactie in onze overweging om voor of tegen te stemmen, meenemen.

De heer VAN DER WERF (FvD): Toen ik de motie van de SP voor het eerst zag, vond ik haar eigenlijk wat slap. Ik dacht: nou ja, wat moet ik hiermee? Er wordt weer eens geroepen om een onderzoek te doen en dan wachten we daar weer op. In de motie wordt ook niet echt een standpunt ingenomen. Maar, ik moet wel eerlijk toegeven dat ik wel wat sympathie heb voor deze motie. Dus ik ben wel geneigd voor te stemmen. We zijn het ook niet echt eens met die oneigenlijke koppeling en de wurggreep waarin dat ziekenhuis zich nu dan bevindt. En ik ben het ook wel eens met de Partij voor het Noorden om nu, vooraf, te bepalen wat wel of niet gewenst is. Dit om te voorkomen dat we achter de feiten aan lopen en we de gemeente een beetje aan haar grillen overlaten met financiële prikkels et cetera.

Dus ik wil het kort houden: we willen voor stemmen. Ik wil de SP ook feliciteren met haar nieuwe Statenlid en ook met die geweldige *maidenspeech* van haar. En om even in haar breiterterminologie te blijven: er zit daar duidelijk geen steekje los.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De fractie van de ChristenUnie vindt het onwenselijk dat PowerField bij monde van de directie van de Ommelander Ziekenhuis Groep pleit voor een groot zonnepark in de gemeente Oldambt. Onwenselijk, omdat PowerField de financiële positie van het ziekenhuis zo gebruikt voor zijn eigen gewin. Onwenselijk, omdat de gemeenteraad van Oldambt onder druk wordt gezet om te kiezen voor iets wat zij misschien wel niet wil. Maar het meest onwenselijke is dat het voor een ziekenhuisdirecteur nodig is om zich voor het karretje van de ontwikkelaar te laten spannen, om op die manier de deuren van het ziekenhuis open te houden. Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Dat ligt niet aan de kat, maar aan het nauw waarin hij zich bevindt.

En het is dit laatste wat onze fractie de meeste zorgen baart. De toegankelijkheid van goede zorg in Noordoost-Groningen is heel erg belangrijk voor ons en voor onze inwoners. Die zorg verdient onze aandacht. Laat dit provinciebestuur zijn energie dus niet stoppen in het dwarsbomen van onrijpe plannen, maar in het helpen van dit ziekenhuis. Daar ligt onze zorg en daar ligt ook de kern van het probleem dat we vandaag bespreken. Dat betekent dat we blij zijn met alles wat dit College doet en heeft gedaan om de financiële positie van dit ziekenhuis te verbeteren. We horen graag van het College op welke wijze het dat wil blijven doen.

De heer BENNEMA (VVD): Er zijn vele rode draden in dit verhaal – dat is ook niet zo verbazingwekkend. Om het klimaatbeleid uit te voeren is heel veel geld beschikbaar. Ja, dat is zo. De VVD-Statenfractie is er nu ook zeer ongelukkig mee dat er een koppeling wordt gelegd tussen een in financiële nood verkerend ziekenhuis en de aanleg van een zonnepark – daar hebben wij ook schriftelijke vragen over gesteld. Dat is een Gordiaanse knoop die we moeten ontwarren. De aanleg van zonneparken moet het resultaat zijn van een brede ruimtelijke afweging. Dat hebben we zojuist ook al bij de actualisatie van de Omgevingsvisie gesteld. Daar hebben we ook een motie toe ingediend, om dat beleid verder te bekijken en te onderzoeken.

Een regionaal ziekenhuis vinden wij ook erg belangrijk. Maar het is zonneklaar dat de financiering van een ziekenhuis een taak is van de rijksoverheid en in dit geval van het UMCG en Menzis. Het is niet aan de provincie om hierin een rol te spelen.

Mevrouw BAKKER (SP): Er wordt gezegd door de VVD dat de provincie hier nu geen rol in heeft. Wat ik ook al aangaf in mijn betoog: ook als je geen rol hebt, kun je nog wel een mening hebben. Vindt de VVD ook niet dat de provincie hier een standpunt kan innemen, ook al heeft zij op dit moment niet deze rol?

De heer BENNEMA (VVD): Laat ik het zo zeggen: de VVD is voor een strakke visie op kerntaken waar de provincie voor moet staan. Als we zo doorgaan, gaan we overal een mening over hebben en daarbij moties over van alles en nog wat opstellen. De provincie heeft door historische oorzaken al deelgenomen in de financiering. Maar het vervolg ligt bij het Rijk, de verzekeraar en het UMCG.

Mevrouw BAKKER (SP): Wat kan de provincie dan nu nog doen om het ziekenhuis te behouden, naast de leningsvoorwaarden die zij al heeft aangepast? Welke mogelijkheden ziet de VVD wél voor de provincie richting het Rijk, de zorgverzekeraar en misschien het UMCG?

De heer BENNEMA (VVD): Wij zijn niet als eerste aan zet. Het is ook aan het UMCG, Menzis en het Rijk om te kijken wat zij hieraan bij kunnen dragen en andere mensen die daar het voor over hebben. Dat is geen primaire provinciale taak.

De heer DE WIT (CDA): Mevrouw Bakker, van harte gefeliciteerd met uw *maidenspeech* namens de CDA-Statenvructie.

Vandaag spreken we opnieuw, op verzoek van de SP, over het Ommelander Ziekenhuis. Tijdens de commissievergadering gaven wij als CDA al aan dat wij het belangrijk vinden dat zorg voor iedereen toegankelijk en bereikbaar moet zijn. Het OZG speelt daarbij een heel belangrijk rol in Noordoost-Groningen. Op dat punt kunnen we het volledig eens zijn met onze collega's van de SP.

Toch zullen we de motie van de SP vandaag niet steunen. Deze motie roept namelijk op om een standpunt in te nemen in een dossier waarvan de primaire verantwoordelijkheid ligt bij de gemeente Oldambt. Bovendien ligt zelfs daar nog niet een formeel plan op tafel, maar is een idee besproken met de gemeenteraad. Als wij ons als Staten, hoe belangrijk wij het als Groningers ook vinden, gaan buigen over elk idee dat wordt geopperd in een gemeente, dan kunnen we hier in de zaal voortaan beter bedden neerzetten, denk ik.

De heer HAZE (Groninger Belang): Geen herhalingen bij Groninger Belang, want volgens mij is alles al wel benoemd – dat ook even omwille van de tijd.

Een paar dingen vinden wij niet oké. In het betoog van de SP wordt ook het woord 'smeergeld' gebruikt en volgens mij is dat niet oké. En het gemak waarmee sommige partijen de bestuurslaag gemeente Oldambt buitenspel willen zetten, vinden wij ook niet oké. Je moet het daar laten waar het hoort.

Wij willen een compliment geven aan mevrouw Bennett van GroenLinks voor haar inhoudelijk uitstekende betoog. Daar kunnen wij ons voor 100 procent bij aansluiten en wij steunen de motie van de SP niet.

De heer GERRITS (D66): Ook de felicitaties van onze kant aan mevrouw Bakker.

Wij hebben eerder als D66 het initiatief genomen om hier in de commissie te spreken over de financiële situatie van het OZG. De insteek was toen nadrukkelijk de verplichtingen die de provincie was aangegaan in de vorm van een lening en de condities die toen werden veranderd om het OZG daarmee te steunen. Onze vraag was toen of met die veranderingen de continuïteit van het OZG was gegarandeerd. Dat was niet het geval. Dat hadden we ook niet verwacht, want de provincie kan ook niet in haar uppie hiervoor gaan staan. Primair is de financiering van het OZG een verantwoordelijkheid van het OZG zelf en secundair die van het Rijk en van Menzis. Wel is het zo dat de partijen omwille van het belang van de zorg in Noordoost-Groningen het OZG steunen waar het kan en vandaar ook die lening en die condities.

Iets anders is het als je daarbij ook in de verantwoordelijkheden van lagere overheden zou willen treden. Dat vinden wij dus een stap te ver gaan. Niet nodig ook, want we hebben alle vertrouwen in de gemeente Oldambt. We vinden pas dat wij daarbij weer aan de orde zijn als wij opnieuw in het kader van de Omgevingsvisie zouden spreken over de taakverdeling als het gaat om de plaatsing van zonnepanelen. Tot die tijd gelden de huidige afspraken. Die zijn helder en daar kan, naar ik aanneem, ook de gemeente Oldambt prima mee uit de voeten.

Dus blijft onze verantwoordelijkheid beperkt tot de financiële verplichtingen die we zijn aangegaan. Over die verplichtingen is in commissieverband besproken. Daarmee bestaat er voor D66 geen behoefte aan de motie over dit onderwerp.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Hier is sprake van het uitrollen van de klimaatagenda via het sociaal-maatschappelijke en sociaal-economische problematiek. Er wordt gesuggereerd dat de plaatsing van zonnepanelen de problemen in de zorg kan oplossen. Nou, dat is natuurlijk niet waar, want de PVV heeft een andere optie: beperk nou die subsidieslurpende klimaatagenda en besteed dat geld nou aan de sociaal-economische en sociaal-maatschappelijke noden in Oost-Groningen. Dat is een betere optie, want dat levert meer op voor de inwoners van Groningen.

De heer ZWART (PvdN): Ook de Partij voor het Noorden denkt dat er al meer dan genoeg is gezegd over dit onderwerp. Ik complimenteer namens mijn partij mevrouw Bakker met haar *maidenspeech*. Inhoudelijk uitstekend: wij kunnen ons daar volledig in vinden en ons daarbij aansluiten.

Ik wil nog wel even een opmerking maken over de gang van zaken rondom het noemen van een voorbeeld-OZG als de gemeente Oldambt, omdat dit in dit geval speelt. Voor ons, de Partij voor het Noorden, is het essentieel dat de schoenmaker bij de eigen leest blijft. De bemiddeling van het

OZG richting PowerField om te zorgen dat een gemeente gaat instemmen met het plaatsen van zonnepanelen, vinden wij te ver gaan. Wij hebben in de media ook al genoemd dat de diverse verzorgingshuizen, bejaardentehuizen en revalidatieklinieken allemaal klagen over het tekort aan geld en dat dit wel de heel makkelijke weg is om aan geld te komen, onder het mom van 'wij zetten ons wel in voor...'. Dat is niet de opzet, dat kan nooit de bedoeling zijn. Uiteraard is voor de Partij voor het Noorden de gemeente degene die uiteindelijk de beslissing neemt – laat dat duidelijk zijn.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De solidariteit in de zorg staat onder druk. Privatisering in de zorg en marktwerking hebben ervoor gezorgd dat veel zorginstellingen draaien om winstmaximalisatie. Het OZG heeft waarschijnlijk schijnbaar niet voldoende winst kunnen maken en zit nu in de financiële problemen. De Partij voor de Dieren vindt dat de kosten in de zorg omlaag kunnen door de bureaucratie aan te pakken, door een eind te maken aan de macht en winsten van zorgverzekeraars, het stoppen van de absurde beloningen aan het topniveau, door een goed beleid rondom preventie en door de professionals op de werkvloer weer aan het roer te zetten. De zorg moet weer terug naar de overheid wat ons betreft. Het welzijn van mensen moet weer centraal komen te staan.

Het OZG zit op dit moment in de hoek waar de klappen vallen en lijkt een noodgreep te doen door de deal met PowerField. Zeer begrijpelijk, maar ongewenst. De Partij voor de Dieren wil dat zowel de zorg als de energievoorziening weer de verantwoordelijkheid wordt van de overheid. Wij roepen dit College op om deze zaak met heel veel wijsheid op te pakken. Voor nu moet het uitgangspunt zijn dat het OZG de belofte krijgt van de provincie dat het hoe dan ook zijn bestaansrecht heeft en houdt. Graag een reactie op dit laatste van de gedeputeerde.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Wij hebben tijdens de laatste commissievergadering duidelijk genoeg gezegd dat we het er niet mee eens waren wat er gebeurde bij het Ommelander Ziekenhuis. Dat wil ik ook niet herhalen. Heel kort: de toegankelijkheid van het ziekenhuis is het allerbelangrijkste wat er is in Noordoost-Groningen. Of ze het goed doen en dat er een goed management gevoerd wordt, laat ik in het midden. Ik vind het belangrijker dat het ziekenhuis gewoon openblijft – daar gaat het tenslotte om. De lening van de provincie heeft daar een kleine bijdrage aan gegeven. De aflossing is uitgesteld en dat is ook eigenlijk wat hier ter sprake had moeten komen. Tot slot nog even over het zonnenveld – niet 'zonnepark' meer, maar 'zonnenveld'. De heer Loek Mulder van Noordzaken, een platform van RTV Noord, heeft een heel duidelijk stuk geschreven. Misschien is dit de meesten ontgaan of is het niet gezien. Maar die heeft onderzocht wat PowerField eigenlijk verdiende aan dat zonnenveld dat nu aangelegd wordt en waar dan een klein stukje winst uitgehaald zou worden voor het Ommelander Ziekenhuis. Loek Mulder heeft dat allemaal nagekeken en u kunt dat ook allemaal nog nalezen, als u gewoon even googlet op 'Loek Mulder'. De nettowinst was 41,4 miljoen euro op dit zonnepark. Voor mij zegt dat genoeg.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik was niet bij de commissie, want anders had ik daar natuurlijk mijn enorme licht laten schijnen over dit onderwerp. Maar ik mag nu heel kort iets zeggen en ik zal dat ook heel kort doen.

Natuurlijk ben ik het met alle sprekers eens die dat benadrukt hebben: dit is de primaire verantwoordelijkheid van de gemeente Oldambt. Daar moet de provincie niet in treden. Maar – en nu komt het – Ons Groningen denkt en is van mening dat de provincie best een signaal kan afgeven. De provincie kan best een standpunt in zijn algemeenheid innemen en zo een zetje geven aan de gemeente Oldambt, wellicht in de goede richting. Daarom zal Ons Groningen ook voor de motie stemmen, met enkele opmerkingen die ik in de stemverklaring wel zal geven.

Kijk, het gaat hier niet om een zonnepark, –weide of een –terrein. Het is gewoon een zonne-industrieterrein. Het is gewoon industrie. Het is Chinese industrie ook nog waarschijnlijk. En dat zonne-industrieterrein beslaat 500 voetbalvelden. Waar hebben we het over? Hoeders van de provincie zitten hier aan mijn linkerhand. Nou, hier wordt wat gehoed. Tjongejongejonge, ik hoop dat er ook 'voorbehoeders' van de provincie zijn. Als hier een eventuele koppeling zou zijn tussen de aanleg van zo'n grof winstmakend zonne-industrieterrein en de financiering van een algemeen nutinstelling als een ziekenhuis, dan is Ons Groningen van mening dat dit onethisch en zelfs verwerpelijk is.

Kortom, met de indienster van deze motie kan ik een heel eind meegaan. De zeis is uitgebreid. Misschien is er nu nog iemand die PowerField een pootje kan haken.

De VOORZITTER: Dank u wel. De heer De Vries geen behoefte? Dan geef ik nu het woord namens het College aan gedeputeerde Rijzebol voor zijn reactie. Tenzij daar even vijf minuten over moet nadenken. Dat hoeft hij niet, hij krijgt meteen het woord.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Ja, uiteraard ook aan mijn kant heb ik met veel genoeg naar de *maidenspeech* van mevrouw Bakker geluisterd. Maar dat wil niet zeggen dat ik het met uw woordvoering eens ben. Want ik kan mij uitstekend vinden in de woordvoering die mevrouw Bennett hier heeft geëtaleerd. Ik moet zeggen: als je jezelf de vraag gaat stellen – dat lijkt mij ook erg logisch dat je dat gaat doen – of het zorgelijk en gewenst is dat een privaat bedrijf probeert invloed uit te oefenen in een gebied via een zorginstelling om zijn doelstelling te bewerkstelligen, namelijk zonne-energie opwekken en daar een rendement uit halen. Sommigen van u hebben het woord ‘smeergeld’ genoemd. De indruk wekken dat er smeergeld wordt betaald: dat is zorgelijk. Wat dat betreft kunnen wij met deze stelling wel instemmen.

Maar als wij naar de motie kijken, dan vraagt de motie om feitelijk tegengesteld te handelen aan wat u als Staten een paar jaar geleden hebt besloten. Want de gemeente is bezig om een zonnevisie op te stellen. Die ligt op dit moment in concept en er is geen enkele reden voor ons om daarop in te grijpen. Want als wij ook nog een keer naar de concept-zonnevisie kijken, dan is daar ook geen enkele aanleiding in te zien dat de gemeente Oldambt het plan dat nu voorligt, zou kunnen gaan goedkeuren. Dus daar moet heftig ingegrepen worden. En wij vinden dat als wij een verantwoordelijkheid bij een gemeente neerleggen, wij die niet daarvandaan halen, als we een keer iets hebben waar we ons zorgen over maken. Dat zou zeer weinig vertrouwen uitstralen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik vraag me echt af waar de gedeputeerde leest dat wij vragen om in te grijpen op dit moment in de gemeente Oldambt.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Er wordt aan ons gevraagd om stelling te nemen in deze zaak. Dat staat ook gewoon in de motie: ‘Vindt u daar iets van?’ Wij zijn van oordeel dat wij daar op dit moment niet iets van hoeven te vinden. Op datgene na wat ik heb gezegd: dat wij, als het daadwerkelijk lijkt op smeergeld, dat een zorgelijke situatie en ontwikkeling vinden – dat is helder. Dat staat buiten kijf. Maar dat wil nog niet zeggen dat wij moeten ingrijpen. Heeft de gemeente onze hulp nodig? Nou, als de gemeente onze hulp nodig heeft, hadden we dat allang geweten. Want dan komt de gemeente bij ons. Heeft het ziekenhuis op dit moment financiële problemen? Wel, ik heb een stukje meegeluisterd met de woorden van de bestuurder, mevrouw Sanders, in de raad van Oldambt. Daar is haar letterlijk gevraagd of het ziekenhuis omvalt als dit niet doorgaat – in ieder geval in die bewoordingen ongeveer. Daarop heeft mevrouw Sanders gezegd: “Nee, dan valt het ziekenhuis niet om.” Dan concludeer ik dat het ziekenhuis niet afhankelijk is van dit zonnepark en kan de gemeente Oldambt, zoals zij ook behoort te doen, gewoon een besluit nemen op dit dossier in het kader van haar zonnevisie.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik neem dit straks even mee in mijn tweede termijn.

De heer ZWART (PvvhN): Ik hoor de gedeputeerde zeggen dat het College daar op dit moment geen stelling in hoeft te nemen. Toch hoor ik ook de hele middag opmerkingen over het College dat het de hoeder is van ons landschap. Het landschap in Groningen bestaat uit een verzameling van gemeenten. Hoe kunt u zeggen in dit geval dat u zonneparken toelaat in een landschap waar u eigenlijk helemaal geen mening over wilt hebben? Is het niet een beetje raar om te stellen dat je het over ‘de hoeder van het landschap’ hebt en daarna zegt dat je hier helemaal geen stelling in hoeft in te nemen? Dat is een beetje vreemd en daar wil ik graag uitleg over.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Als hier de stelling wordt aangenomen dat ik vanuit deze houding gemeld zou hebben dat wij geen bezwaar tegen dat vele voetbalvelden grote zonneveld zouden hebben, dan heb ik dat helemaal niet gezegd. Daar hebben wij helemaal geen mening over. Ik heb hier gezegd dat Oldambt op dit moment aan zet is. Ik ben er ook van overtuigd dat het ook niet Oldambt hoeft te blijven. Het zou ook best een andere gemeente kunnen zijn waar een plek gevonden kan worden door PowerField. Dat is zijn verantwoordelijkheid, niet de onze. Vind je het netjes hoe PowerField er op deze manier mee omgaat? Nou, dan moet ik wel even ernstig met mijn wenkbrauwen fronsen – dat heb ik al eerder gezegd.

De heer ZWART (PvvhN): Mag ik dat met de wenkbrauwen fronsen vrij vertalen met ‘ik ben het er eigenlijk niet zo mee eens’? Als dat de juiste veronderstelling van mijn kant is, dan vind ik dat een heel goede waardering van uw fronsen.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Ik frons mijn wenkbrauwen voor de wijze waarop PowerField hiermee omgaat. Dat is mijn fronsen.

De heer HAZE (Groninger Belang): Ja, ik snap dat de gedeputeerde zijn wenkbrauwen fronst. Maar ik heb wel heel veel moeite met het woord 'smeergeld'. De letterlijke omschrijving is: 'het geld dat je aan iemand geeft om hem of haar iets te laten doen wat niet mag'. Dat is volgens mij niet aan de orde. Er zijn ook nog wat andere omschrijvingen en definities van smeergeld, maar ik denk dat we dat woord in deze situatie niet zouden moeten gebruiken.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Ik heb aangegeven dat sommigen van u hebben gezegd dat het riekt naar smeergeld. En ik heb gezegd dat ik die geur ook een beetje in de neus heb – laten we het maar even zo zeggen – en dat dat zorgelijk is. Die uitspraak heb ik ook gedaan en die meen ik ook oprecht te mogen uitspreken namens het College. Maar dan heb ik het erover, ten tweeden male, dat ik de wijze waarop PowerField dit aanpakt, zorgelijk vind. En ook het College vindt dat zorgelijk. Daar blijft het bij.

Moeten wij nu verantwoordelijkheden weghalen bij de gemeente en daaroverheen gaan? Nee, wij zijn niet aan de beurt en daar kan ik volledig al degenen volgen onder u die dat hebben gezegd. Wij zijn niet aan de beurt om daarop in te grijpen, want wij weten helemaal niet wat de gemeente gaat doen. Dat willen wij ook niet weten: zij zijn autonoom en zij moeten zelf hun eigen besluit daarover nemen. Dat pakken wij niet af van deze autonome gemeente. En misschien dat er ook nog wel andere gemeenten zijn.

Dat betekent dat wij de motie ontraden om de drie redenen die u hier heb aangegeven.

De VOORZITTER: Dit is een regulier debat in potentieel twee termijnen, dus ik kijk even of er behoefte is aan een tweede termijn. Mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Zouden wij een schorsing kunnen aanvragen van tien minuten. Of is dat te lang?

De VOORZITTER: Dan schors ik de vergadering voor tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik verzoek de leden om hun onderlinge beraadslagingen te staken en hun zetels in te nemen, zodat ik het woord kan geven aan mevrouw Bakker om te vertellen waartoe het overleg heeft geleid. Dat kan ze tegelijkertijd met haar woordvoering in tweede termijn doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wil eerst even beginnen met het gegeven dat het altijd interessant is hoe mensen vanuit hun eigen perspectief moties lezen – en überhaupt teksten. Ik natuurlijk net zo goed als iedereen hier in deze zaal. Er werd vooral ingegaan op het feit dat wij deze motie de suggestie wekken dat wij vinden dat er moet worden ingegrepen in wat de gemeente nu moet gaan besluiten. Dat is niet de insteek van de motie. De motie was een duidelijk standpunt. Nu ben ik al heel blij dat de gedeputeerde namens het College heeft uitgesproken vandaag dat het een zorgelijke situatie vindt. Want bij de beantwoording van de schriftelijke vragen stond alleen maar: *'Wij hebben hier geen mening over, want wij hebben hier geen rol in.'* Dat is eigenlijk al de beantwoording van het eerste stuk van de motie. Dus dat is al fijn.

Het tweede stuk van de motie gaat over het feit dat als je dit dan een zorgelijke situatie vindt als provincie, we dan ook instrumenten in huis hebben binnen het beleid om ook iets met die zorgelijke situatie te doen. We hebben het hier de hele dag over 'de hoeders van het landschap'. Je krijgt er hier ook beelden bij dat wij daar zo over dat landschap rennen. Maar goed, als je dat dan bent en je bent bezorgd over situaties, dan vind ik, en vinden wij als SP, ook dat je daar beleid op moet hebben om daar dan de gemeente in bij te kunnen staan. Ik snap ook heel goed wat mevrouw Bennett zei, namelijk dat de rol bij de gemeente ligt en dat we dat ook zo hebben afgesproken. Dat is ook heel goed, ze maken hun eigen kadernota's over wind en zon. Maar ze moeten daar wel ineens dealen met situaties waarin enorm grote machten opereren. Dan denk ik dat het hun wel een steuntje in de rug zou geven als de provincie daar een uitspraak over doet. Ik weet dat niet zeker, natuurlijk. Want er wordt hier gezegd dat we niks hebben gehoord van de gemeente. Maar goed, ik weet niet zeker of dat misschien een reden is dat ze geen steun kunnen gebruiken van de provincie.

Daarnaast was er ook een vraag die aansluit bij de woordvoering van de ChristenUnie en die niet beantwoord is door de gedeputeerde. Die gaat eigenlijk over wat de provincie gaat doen zodat het ziekenhuis wel behouden blijft. De gedeputeerde zegt dat mevrouw Sanders tijdens de raadsbijeenkomst aangaf dat het ziekenhuis niet direct omvalt als het niet in zee gaat met PowerField. Maar intern – ik heb *screenshots* gekregen van het intranet daar – wordt daar wel zeer door de bestuurder gedrukt op het feit dat deze constructie wel noodzakelijk is voor het voortbestaan, de investeringen en het belang van het personeel. Dus daar zijn toch wel verschillende visies over. Zoals de ChristenUnie het al zei: ‘een kat in het nauw maakt rare sprongen’. Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat die kat zich niet meer zo in het nauw gedrongen voelt?

De heer RAM (PVV): Ik moest even nadenken over wat de gedeputeerde zei in eerste termijn. Daar bezigde de gedeputeerde het woord ‘smeergeld’. Ja, ik vraag me toch af hoe dat moet worden geduid ten opzichte van PowerField en het OZG. Is het dan zo dat PowerField hier de grenzen van de wet opzoekt of daarover is heengegaan? Wat wordt er dan precies bedoeld met het woord ‘smeergeld’? Want dat vind ik een zorgelijke uitspraak en ik wil graag een duidelijke verklaring van het College wat het daarmee bedoelt.

De VOORZITTER: Verder geen woordvoeringen. Gedeputeerde Rijzebol.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Eerst even het woordje ‘smeergeld’. Ik heb uit een tweetal woordvoeringen in de Staten begrepen dat er verondersteld werd dat dit riekt naar smeergeld. En ik heb de woorden gebruikt dat zodra dit riekt naar smeergeld, je dan moet opletten. Daarmee heb ik niet gezegd dat er sprake is van smeergeld. Maar daarmee heb ik wel gezegd dat als het daarnaar riekt, je wel heel erg moet oppassen dat je dat niet als motivatie gebruikt om voor of tegen te zijn. Dat mag niet zo zijn. Dat er druk wordt uitgeoefend door de investeerder, hebben we toch wel wat kunnen zien, moet ik zeggen. Vandaar ook dat ik het woord ‘zorgelijk’ heb uitgesproken. Want wij vinden dat inderdaad zorgelijk als het daarnaar riekt.

Ja, dan de vraag van de ChristenUnie die in feite herhaald wordt door de SP: wat doet de provincie nog meer? Wel, wij hebben u de vorige keer aangegeven dat wij nu gedaan hebben wat wij kunnen. Dat heb ik net omstandig uitgelegd. Daar bent u ook niet meer op teruggekomen gelukkig. Wat kan de provincie nog meer doen? Wij hebben signalen gekregen van OZG dat het bijzonder content is met wat wij hebben gedaan. Wij hebben geen enkel signaal gehad dat daar nog meer nodig is. En ik heb gisteren nog even met de bestuurder gebeld om te vragen hoe het nu zit, omdat zij in de raadsbijeenkomst had aangegeven dat het ziekenhuis niet zou omvallen als het project met PowerField niet doorgaat. Ik heb gevraagd: moet ik dat serieus nemen? Ik heb dat ook in de krant gelezen, ik heb ook deels geluisterd naar die bijeenkomst overigens, maar dat heb ik net niet meegekregen. Ik heb het niet de hele avond volgehouden. Toen heeft de bestuurder tegen mij gezegd dat zij dat zo heeft gezegd en dat het ook zo is. Zij zouden niet omvallen. Maar, als je 20 miljoen krijgt, wordt het wel veel gemakkelijker allemaal financieel. Ja, spreek dat maar eens tegen. Dat is ook zo helder als wat. Dus met andere woorden: nodig? Nee. Financiële nood? Want dat was ook een van de gestelde vragen hier, Nee, die financiële nood is er niet. Maar het wordt natuurlijk wel een stuk gemakkelijker als je enkele miljoenen ter beschikking krijgt. Dat zijn feitelijk de feiten. Er is dus geen aanleiding voor de provincie om op dit moment meer te doen dan dat wij tot nu toe gedaan hebben.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan zijn we volgens mij aan het eind gekomen van de beraadslagingen over deze motie. En de vraag aan de Statenleden in het algemeen, en aan de woordvoerders in het bijzonder, is of er nog behoefte is aan een stemverklaring na de vele verklaringen die zijn afgegeven. Meneer Marquart Scholtz.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ja, Ons Groningen heeft na uitgebreide overwegingen en na minutieuze bestudering van het dictum van de motie besloten dat de motie toch eigenlijk iets te ver gaat en de fractie daar toch niet meer voor gaat stemmen.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Dan gaan we over de tot stemming over de motie, nummer 344, ‘Ons ziekenhuis geen speelbal van PowerField’. Voor de motie zijn 13 stemmen uitgebracht van de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de PVV, de SP, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL en de Fractie GO. Daartegen zijn 28 stemmen geteld van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij van de Arbeid, de VVD en Ons Groningen. Dat betekent dat deze motie is verworpen.

E. Geen onteigening van boeren in Groningen (*motiedebat op verzoek van de PVV-fractie*)

De heer RAM (PVV): Ja, aan mij de ondankbare taak om nog voor het eten nog een speech te houden en u nog langer van het eten af te houden. Ik heb geloof ik ongelimiteerde spreektijd.

De innovatieve agrarische sector is in onze provincie een sector die we moeten koesteren. Deze sector hoort bij Groningen en onze boeren proberen al jarenlang te overleven. En daarom moeten we zowel vanuit het provinciale bestuur maar ook vanuit onze volksvertegenwoordiging opkomen voor deze belangrijke sector en de boerengezinnen. Niet alleen onze inwoners en boeren moeten dit weten, maar ook Den Haag. Zoals u weet, is er een rapport uitgelekt via NRC van het Planbureau voor de Leefomgeving. Daarin wordt gerept over het onteigenen van honderden boeren. Het vervelende is dat de minister, Carola Schouten, onteigening niet uitsluit als sluitstuk van de hele stikstofcrisis.

Daarom vinden wij als PVV, en met ons enkele andere fracties die de motie mede indienen, dat we als Provinciale Staten krachtig afstand moeten nemen van het voornemen dat onteigening een geëigend middel is om de stikstofcrisis op te lossen. Daarom dienen wij deze motie in.

De VOORZITTER: Dit is de motie met nummer 345, 'Geen onteigening van boeren in Groningen'. Deze motie is ingediend door de fractie van de PVV, mede namens de fracties van Forum voor Democratie, de Partij voor het Noorden, BV NL en Ons Groningen:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021, Constaterende dat

- het kabinet vergevorderde plannen klaar heeft liggen om honderden boeren te onteigenen, om zo de stikstofuitstoot naar beneden te krijgen;
- boeren deze plannen volledig en dan ook volledig onacceptabel vinden;

Overwegende dat

- voor het voortbestaan van de landbouwsector van cruciaal belang is dat de discussie over onteigening van boeren voor eens en voor altijd afgelopen moet zijn;
- boerenfamiliebedrijven een eeuwenoude historie hebben en verbonden zijn met ons landschap en onteigening hen treft in hun bestaanszekerheid;
- de landbouw een sector is die een grote economische bijdrage levert aan de welvaart van Groningen en Nederland en een sector is om trots op te zijn;
- de landbouwsector in Nederland en Groningen de meest productieve en meest innovatieve landbouwsector in de wereld is;
- Nederland de tweede exporteur van landbouwgoederen in de wereld is;

Sprekend uit

- met kracht afstand te nemen van de plannen van het kabinet om boeren te onteigenen, zoals verwoord in het rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving;
- de miljarden in deze plannen op een constructieve manier aan te wenden, zodat de positie van de landbouwsector wordt verbeterd, boeren structureel meer inkomen krijgen, de kwaliteit van de leefomgeving op structurele manier en op lange termijn wordt verbeterd;
- het kabinet en de Tweede Kamer hiervan op de hoogte stellen;

En gaan over tot de orde van de dag!

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vraag me af of de PVV ook zo denkt over onteigening als laatste redmiddel, als bijvoorbeeld de N33 aangelegd moet worden of voor de natuur.

De heer RAM (PVV): De vraag is met de hele stikstofcrisis – en dat is ook de mening van de PVV – of het wel noodzakelijk is om deze hele weg te bewandelen. De stikstofuitstoot daalt al dertig jaar. Waarom niet een periode van dertig jaar nemen om die stikstofcrisis op te lossen? Want met deze snelheid, waar het kabinet op voorsorteert, vinden wij dat oneigenlijk, vooral omdat boeren jarenlang al bezig zijn met verduurzaming, jarenlang al van alles doen wat de politiek vraagt. En dan boeren nogmaals belasten met een mogelijke onteigening van hun boerenbedrijf, waar sommige boeren al een eeuwenoude traditie van wonen en werken hebben? Dat vinden wij extreem ver gaan. Dat vinden wij een heel andere afweging dan een rijksweg die door een weiland loopt. Dat is een heel andere afwegingen dan honderden, zo niet duizenden, boeren te onteigenen. Wij vinden dat wij voor eens en voor altijd moeten afrekenen met de onrust die daardoor ontstaat.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, de heer Ram weet net zo goed als ik dat het hier niet om 'honderden' of 'duizenden' boeren gaat in de provincie Groningen. Heel misschien om één. Maar het is mij gewoon duidelijk – misschien kan de heer Ram dat nog ontkennen of juist niet – dat dit alleen maar gaat om de boeren vanwege de natuur en dat het voor de rest helemaal niks uitmaakt of ze onteigend worden of niet. Als het gaat om de industrie, vindt de PVV dat dus prima? Als het gaat om een weg, vindt de PVV dat dus prima? Is dat zo?

De heer RAM (PVV): Nee, wij vinden bijvoorbeeld dat als het gaat om het van landbouwgrond een industriegrond maken met zonnepanelen en dat soort zaken, wij dat absoluut niet de weg vinden die we moeten begaan. Als we kijken naar plekken om industrieterreinen aan te leggen – die zijn er al in de provincie Groningen bij de gemeenten – en daar kostbare landbouwgrond voor op te offeren, dan zijn wij daar niet voor. Zeker niet in de provincie Groningen, want we hebben de beste landbouwgrond zo ongeveer in de wereld. Waarom zouden we dat doen? Ik vind dat zo ver gaan.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, even ten slotte nog een vraag aan de PVV. Dat betekent dus ook dat we u aan onze zijde kunnen vinden als het gaat om de Oostpolder?

De heer RAM (PVV): De Oostpolder vinden wij op dit moment niet aan de orde. Op het moment dat die aan de orde is, spreken we daarover.

De VOORZITTER: Prettig dat u de orde helpt bewaken in ieder geval.

De heer RAM (PVV): Graag gedaan.

De heer NOLLES (GroenLinks): Bij het lezen van de motie hadden wij niet de indruk dat de PVV zich er echt op richtte om nou juist GroenLinks te winnen van deze motie. Maar ik zal me niet onthouden van een woordvoering. Er wordt gesproken over 'kabinetsplannen' in de motie. Ik heb nog geen kabinetsplannen gezien, we hebben nog niet eens een kabinet. Maar ik wel diverse adviezen gelezen richting de toekomstige kabinetten die inderdaad wel spreken over uitkoop of, in ultimo, onteigening van boeren. Dus die discussie kennen we wel. Maar die discussie kennen we ook met name over die gebieden waar de druk van stikstof enorm hoog is. Die heb je rond de Veluwe, in Brabant met name rond een aantal van die plekken. En die discussie komt voor een deel ook voort vanuit de constatering dat als je de problemen met de natuur en de grote hoeveelheid stikstof wilt oplossen, je dat niet alleen met generiek beleid over het hele land kunt doen, maar dat je ook echt gericht op plekken aan de slag moet om die stikstofuitstoot naar beneden te halen. Ik ben ervan overtuigd dat die gerichte aanpak er uiteindelijk toe leidt dat niet alleen de woningbouw, niet alleen het bedrijfsleven, maar ook de boeren meer ruimte hebben om hun bedrijf en hun activiteiten gewoon voort te zetten.

In Groningen hebben wij denk ik een drieslag te maken. Die bestaat in de eerste plaats uit de verduurzaming van de bedrijven. Daar zijn natuurlijk al allerlei stappen gezet, verschillende bedrijven werken daar ook in mee. We hebben recent nog een aantal bedrijven besproken hier in deze Staten waar ook een aantal stappen werd gezet om de stikstofuitstoot naar beneden te brengen. Dat is de eerste stap. De tweede stap is natuurontwikkeling: daar hebben we ook de plannen voor gezien van dit provinciebestuur. En de derde stap is inderdaad soms heel gericht uitkopen. Dat kan uiteindelijk niet uitgesloten worden zo nu en dan om eens te moeten onteigenen. Misschien niet, misschien is dat ultieme middel ook nodig om achter de hand te hebben op het moment dat er niet tot een goede regeling gekomen kan worden in de onderhandelingen. Maar het is zeker niet ons doel en wij voorzien op dit moment in elk geval volstrekt niet dat onteigening voor de provincie Groningen een veelgebruikt middel zou moeten zijn.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Wat ons betreft loopt deze motie ver op de muziek vooruit. Wij hebben nu te weinig informatie om een debat te voeren. Onteigening staat niet voor niets in de wet, maar dit zien wij als een uiterste redmiddel – of het nou gaat om stikstof of een weg of wat dan ook. Zeker bij zo'n uiterste redmiddel wil je voldoende informatie hebben om een afgewogen beslissing te kunnen nemen. In dit geval hebben we nauwelijks of geen informatie, dus vinden wij dit niet het moment voor een debat hierover.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ja, ik kan het kort houden, want wij sluiten ons volledig aan bij de woordvoering van de PVV. Vandaar natuurlijk dat wij de motie mede indienen. Ik hoor hier net een aantal zaken voorbijkomen alsof het hier in Groningen niet van toepassing zou zijn, omdat wij hier

maar een klein Natura2000-gebiedje hebben. Nou, dat zou zo kunnen zijn, Alleen, we zien vaker dat er zaken uitlekken. Dat gebeurt vaak met een reden: een soort proefballonnetje. Dat hebben we al met vele dossiers gezien. Weliswaar is het nog niet duidelijk wat er gaat gebeuren met onteigening en er is nog niet echt een concreet plan. Maar waar wij ons wel zorgen over maken is dat dit een aanleiding kan gaan geven om straks ook voor een andere redenen dan nu voor de boekhoudkundige stikstofcrisis toch over te gaan tot onteigening. Dus daarom: krachtig afstand ervan nemen.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Bij de Algemene Beschouwingen in juni heeft Fredric Geijtenbeek ook een paar woorden aan de boeren en de stikstofcrisis gewijd. Dat ging erom dat het al dan niet reageren op de proefballonnetjes die links en rechts verschijnen, geen goede zaak is. Wij wachten op beleid, wij wachten op een nieuw kabinet. En hoe dat beleid gaat uitpakken en welk instrumentarium daarbij nodig is, is niet helder. Dan zou het onteigenen *an sich* daar een onderdeel van kunnen zijn. Maar ik ken nog geen beleid, dat beleid is nog niet uitgekristalliseerd. Als onteigenen al nodig zou zijn in Groningen – en Groningen is voor zover mij bekend een A-regio – dan lijkt mij dat sterk. Maar goed, dat kan ook in andere situaties gebeuren, bijvoorbeeld als wij de N33 willen verbreden.

De heer RAM (PVV): Is de ChristenUnie niet geschrokken van het rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Ja. En mijn eerste reactie was primair ook: dat moet je niet willen. Maar nogmaals, er is geen beleid. Wij kennen nog niet eens een kader. We zitten te wachten op een nieuw kabinet, iedereen zit op de handen. Het onteigenen – maar dat geldt ook voor een natuurgebied – is een onderdeel van dat algemene beleid. Maar dat is er nog niet en daar willen we niet op vooruitlopen. Voor wat betreft Groningen heb ik de afgelopen week nog een overleg bijgewoond: wij komen er echt genadig vanaf. Dan sluit ik me voor een deel ook aan bij de woordvoering van GroenLinks.

De heer RAM (PVV): Ja, wat ik erg jammer vind, is dat de ChristenUnie niet wil reageren op verkenningen die het toch demissionaire kabinet nu doet. Ik wil toch vragen aan de ChristenUnie om nu toch gewoon afstand te nemen van het idee dat boeren moeten worden onteigend, omdat de boeren wel genoeg onrust hebben gehad.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Ja, dan kom ik ook weer bij heer Nolles terecht, Onteigenen is een instrument dat overal gebruikt wordt. Het kan gebruikt worden, zoals bij het vestigen nu van een voorkeursrecht in de Eemshaven. Daar werkt men ook niet mee en daar kan ook onteigend worden. Dat instrument puur uit handen nemen, is niet eens mogelijk. En dan praat ik nog niet eens over de stikstofproblematiek. Als je mij vraagt: meneer Steenbergen, moet je dan iedereen onteigenen? Nee, absoluut niet. Maar nogmaals, volgens mij is het in Groningen *nicht im Frage*. We hebben daar nog geen beleid op. Het is een proefballonnetje van het PBL en wij reageren daarop. Ja, het is inderdaad niet onze keus, maar die keus ligt ook niet voor.

De VOORZITTER: De heer Ram, ten slotte.

De heer RAM (PVV): Ik vind toch dat de ChristenUnie zich nu wat verschuilt achter de juridische taal. We zitten hier om politieke keuzes te maken. Volgens mij kan de ChristenUnie toch heel duidelijk aangeven wat zij zou willen. Nogmaals: ik vraag de ChristenUnie gewoon een duidelijk statement te maken, ook naar het kabinet. Want de formatie gaat misschien nog eens lukken – wie weet. En daar kan de ChristenUnie ook nog aan de knoppen draaien wellicht. Dus vandaar de vraag om daar vanuit Groningen een statement te maken om krachtig afstand te nemen van dit middel.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Ja, of de formatie zal lukken en of dat aan de ChristenUnie moet liggen, dat wachten we maar even af. Maar nogmaals, dit middel is een onderdeel van de hele gereedschapskist die er is. Dit middel wordt niet alleen in het kader van stikstof ingezet, dit wordt overal ingezet. Dus zolang er geen breed kader is waar dit in staat en puur sec het verbieden van onteigening, dan kan dat niet.

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ja, dit is een beetje in het verlengde van wat de PVV net aankaart. Dit is weer een van de maatregelen – of proefballonnetjes, of wat je het ook wilt noemen. Er wordt in ieder geval weer wat geroepen of er lekt iets uit. Dat hangt de boeren weer boven het hoofd, boven op

alle zaken die eerder al voorbij zijn gekomen. Dat zorgt voor veel onrust. Dus wat voor kwaad kan het om in ieder geval voorafgaand er duidelijk afstand van te nemen? Dat we daar niet in mee willen gaan, dat we absoluut niets te maken willen hebben met onteigening? Dan kan de rust weer een beetje terugkeren in de sector, naast alle zaken die nu al in de lucht hangen zoals vergunningszaken. Er is al zoveel waar die mensen mee te maken krijgen. Weliswaar is het dan niet duidelijk welke bedrijven hier in Groningen het om gaat. Maar juist die onzekerheid zorgt er natuurlijk voor dat die mensen juist enorm in de stress zitten. Dus daarom zou afstand ervan nemen denk ik gepast zijn.

En het tweede is: als je kijkt naar wat er nu gebeurt met het demissionaire kabinet, dan worden er heel veel zaken er toch nog best wel doorgedrukt onder het mom van een crisis of noodwetgeving. Ik ben er niet gerust op dat dit uiteindelijk ook gaat gebeuren voor zaken als onteigening. Hoe kijkt u daartegenaan? Is dat niet een reden om nu al afstand te nemen van onteigening?

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): Nou ja, grotendeels kom ik bij de beantwoording richting de heer Ram terecht. Want de vraag ligt in het verlengde. Inderdaad, er is onrust bij de boeren. Wij hebben dat ook in de Algemene Beschouwingen aangegeven: houd op met die proefballonnetjes, kom met beleid. Wij zien dat momenteel niet. En hoe langer de formatie duurt, hoe groter de kans wordt dat er wel beleid wordt gemaakt bij het demissionaire kabinet. Maar op dit moment is dat *nicht im Frage*. Op dit moment is zekerheid geven wel het probleem. Alleen, met zekerheid geven op een heel klein deel doordat de Staten van Groningen zeggen dat zij onteigening gaan verbieden, die een instrument is dat veel breder wordt en kan worden gebruikt, maak je niemand blijer. In ieder geval niet de landbouwers die ik van de week heb gesproken.

De VOORZITTER: Meneer Osseweijer, gaat u op het bestaande voort? Want dit is een uitwisseling van heel bekende argumenten inmiddels, hè?

De heer OSSEWEIJER (FvD): Ja, eens. Misschien als laatste: volgens mij is de strekking van de motie, zoals ik haar in ieder geval heb geïnterpreteerd, vrij specifiek op agrarische bedrijven gericht, niet als onteigening in haar algemeenheid voor allerlei zaken.

De heer BENNEMA (VVD): De oplossing van het stikstofprobleem is echt een van de grootste dossiers op dit moment. Het is ook een knoop die het kabinet moet doorhakken in een formatie die al bijzonder lastig zonder deze crisis. In de motie wordt gesproken van 'kabinetsplannen'. Het probleem is: deze liggen er op dit moment nog niet. Wat wel zo is, is dat door onze Kamerfractie – die de onderhandelingen voert en waar dit nu voorligt – ook al krachtig afstand is genomen van onteigening. Het vertrekpunt moet altijd overleg en onderhandeling zijn, ook een standpunt dat onze Statenfractie altijd heeft gehuldigd. En dat brengen wij ook over aan onze Kamerleden. Wij zijn primair verantwoordelijk voor de gang van zaken in Groningen en ook voor plannen die realistisch en haalbaar zijn. Wij kijken in dat opzicht naar de situatie hier in Groningen en ook daar vallen minder drastische maatregelen te verwachten, denken wij. Wij hebben ook de uitlatingen van de heer Staghouwer onlangs gelezen dat intrekkingen van vergunningen en onteigeningen hier niet voor de hand liggen.

Wat wij verder samen met het CDA hebben gedaan om de positie voor boeren die in de knel zitten, te verbeteren, is de stikstofruimte voor die zogenaamde knelgevallen bij boeren. Onze belangrijkste insteek is altijd geweest: zorg voor investeringen die leiden tot een reductie van uitstoot, als een oplossingsrichting die wij heel belangrijk vinden.

Het lijkt ons ook van belang dat wij in rust deze crisis oplossen en dan in gesprek met de boeren. Dus dat de provincie samen met de boeren naar een oplossing toewerkt. Wij zullen de motie daarom ook niet steunen.

De heer PESTMAN (BV NL): Ik hoor de fractie van de VVD erover praten dat investeringen reducties van uitstoot opleveren en nog veel meer dingen. Maar op dit moment is het zo dat door de onduidelijkheid in de vergunningverlening en alles, de boeren slecht kunnen lenen. Daar komt bij dat de boeren de reductie van stikstofuitstoot al hebben gemaximaliseerd hier in Nederland. Wij hebben eigenlijk het schoonste boerenland hier dat er bestaat. Waarom kan de VVD dan niet nog eens de laatste stap nemen door te zeggen dat we wat we nog hebben, moeten beschermen? Laten we trots zijn op de boeren.

De heer BENNEMA (VVD): Nou, trots zullen we zeker zijn, dat is prima. Maar bij stikstofreductie is zeker nog winst te behalen, zeker bij bepaalde stalsystemen. Ik zal hier niet het hele palet schetsen,

maar daar is echt ruimte voor. Daar zijn ook pakketten voor en die zullen er ook landelijk komen. We hebben het ook al over gehad hier in de Staten om te zorgen dat er financiële ondersteuning is voor boeren, zodat ze die systemen kunnen toepassen. Dus daar is echt winst te behalen.

De heer BERGSMA (CDA): Wij balen ervan dat wij een discussie moeten voeren over het onteigenen van boerenbedrijven als oplossing voor de stikstofproblematiek. Dat werkt namelijk niet bevorderlijk voor het oplossen van de problemen waar wij voor staan. Daarvoor hebben wij namelijk wederzijds vertrouwen nodig tussen de landbouwsector en de overheid. Vertrouwen dat keer op keer op de proef wordt gesteld. Het speculeren over onteigening is funest voor dat vertrouwen. Het uitkopen van boeren kan wat ons betreft alleen plaatsvinden op vrijwillige basis. Het mag geen verplichting worden. Naast het schaden van vertrouwen is het ook een heel dure en tijdrovende optie en daarmee wat ons betreft niet de juiste weg. Dat is ook wat onze woordvoerder in de Tweede Kamer naar voren heeft gebracht.

In Groningen willen wij juist samen met de landbouwsector in alle rust werken aan een oplossing door middel van maatwerk en door middel van innovatie. Dit traject is inmiddels ook gestart en wij hebben er het volste vertrouwen in dat het College dit tot een goed einde brengt. Echter zullen wij niet voor deze motie stemmen, omdat in de motie wordt gesuggereerd dat het kabinet plannen heeft om boeren te onteigenen en dat is nog niet het geval. Daarom zullen wij niet voor deze motie stemmen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het stikstofprobleem is een groot probleem en dat is nog lang niet opgelost, natuurlijk. Maar volgens mij is deze motie bedoeld om nog een keer de uitspraken te bevestigen die ook in de media zijn gedaan. Want op RTV Noord is door onze gedeputeerde de uitspraak gedaan: *“Voor onze provincie is onteigening of het intrekken van vergunningen sowieso niet aan de orde”* – een quote – *“en komt dat de gebiedsgerichte aanpak niet ten goede.”* Nou, volgens mij zijn we dan klaar met de hele woordvoering en volgens mij ook klaar met dit punt. Want ik neem aan dat de gedeputeerde dit gaat bevestigen en dan zijn we klaar.

De heer ELSHOF (D66): Nederland heeft een stikstofprobleem en dat vraagt om oplossingen. Het stond vandaag nog in het Dagblad van het Noorden: *‘Onze zeer productieve landbouwsector stoot nog steeds te veel ammoniak uit en dat heeft een negatieve impact op kwetsbare delen van onze natuur.’* Het is haar goed recht dat de PVV het aan de orde stelt dat het demissionaire kabinet bezig is met scenario's met betrekking tot het knellende stikstofprobleem. Onze D66-fractie heeft hierover enkele weken geleden ook al vragen gesteld. GS heeft de Groningse situatie uitgelegd.

D66 zal de motie niet steunen, omdat in het rapport van het PBL wordt aangegeven dat het onteigenen van piekbelasters dicht bij natuurgebieden een van de mogelijke instrumenten is die de overheid tot haar beschikking heeft. In onze ogen een bruikbaar, maar wel ultiem instrument dat mogelijk helemaal niet noodzakelijk is in onze provincie. D66 streeft ernaar dat het Rijk en de provincie in overleg met de sectoren snel tot een duurzame oplossing komt voor het stikstofprobleem. Er moeten snel stappen worden gezet om duidelijkheid te krijgen over de structurele vermindering van ammoniak en de stikstofoxiden.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Onteigenen doe je niet zomaar. Daar moeten goede redenen voor zijn. Toch gebeurt het soms, bijvoorbeeld voor de aanleg van wegen of woonwijken. Straks zal het waarschijnlijk ook weer gebeuren bij de Oostpolder ten behoeve van de industrie. Daar hoor je de PVV en andere indieners van de motie een stuk minder over. Op dat moment mogen de boeren van deze partijen rustig een schietschip zijn. Een beetje krom, niet?

Wat de Partij voor de Dieren betreft is de natuur voor mens en dier vele malen belangrijker dan een weg of weer een extra fabriek. Goede natuur levert gezondheid, schone lucht, schoon water, een mooie omgeving, meer biodiversiteit enzovoort. In tegenstelling tot wat we vanmiddag van veel van de partijen hoorden, is de Nederlandse stikstofuitstoot de hoogste van Europa. Per hectare stoten we ongeveer vier keer zoveel uit als het EU-gemiddelde. Om de stikstofdoelen te kunnen halen en daarmee ten minste nog een stukje natuur te behouden, moet de provincie, indien dat noodzakelijk is – daar even de nadruk op – over kunnen gaan tot de onteigening van piekbelasters. De Partij voor de Dieren zal de motie dan ook niet steunen.

De heer PESTMAN (BV NL): Ja, ik zie deze motie eigenlijk als een oproep, niet als iets wat we wel of niet moeten doen. Ik zie deze als een oproep dat ons College het haar op de tanden heeft naar Den Haag om te zeggen dat wij niet zo ver gaan als die flauwekul daar. Het wordt eens een keer tijd dat de tandjes richting Den Haag blootgelegd worden. Want als we ervan uitgaan dat bijvoorbeeld in 1950 wij

nog 410.000 agrarische bedrijven hadden, dat er in 2020 nog maar 53.000 waren, dan is het al een stuk slechter gesteld met de agrarische sector. Er is in ongeveer dezelfde periode al meer dan 550.000 hectare cultuurground onttrokken aan de landbouw. De agrarische sector heeft het gewoon moeilijk.

Dat er een stikstofprobleem is, in wat voor vorm dan ook, mag niet de oorzaak ervan zijn dat ons boerenbestand daar de dupe van is. Boeren zijn de mensen die het platteland van Groningen gemaakt hebben, die eigenlijk de hoeksteen van onze provincie zijn. Het zou schandalig zijn als ons GS, ons College, niet de oproep doet naar dit demissionaire kabinet – of het volgende kabinet, maar begin hier maar – om een halt toe te roepen aan praktijken als onteigening ten gunste van een stikstofprobleem dat maar ergens anders opgelost moet worden. We zouden bijvoorbeeld kunnen zeggen dat we niet gaan bouwen voor de regio Groningen-Assen. Dan maar 35.000 huisjes minder. Er moeten gewoon keuzes gemaakt worden. Misschien moet je het stikstofprobleem ook niet zo groot zien als dat het is. Ik denk dat iedereen daar bij gediend is.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik zie dat er verder geen behoefte aan woordvoering is. Dan geef ik het woord aan gedeputeerde Staghouwer namens het College.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Laat ik vooropstellen dat dit geen kabinetsplannen zijn. Een aantal van u zei daar ook zinnige dingen over. Want het zijn slechts doorrekeningen van ambtelijke plannen door het PBL, via een lek in de pers terechtgekomen. Maar dit soort berichtgeving zorgt voor veel onrust en dat werkt contraproductief bij het zoeken naar oplossingen voor het stikstofprobleem.

De heer PESTMAN (BV NL): De gedeputeerde geeft het precies goed aan: het zijn doorrekeningen van ambtenaren. Het is een lek die ergens vandaan komt. Waar herken ik dat van? Wij hebben elke twee weken een heel prachtige persconferentie van onze minister-president en de minister van Volksgezondheid. Daar wordt ook altijd op zaterdag of zondag goed gelect. En wat blijkt? Dinsdagavond wordt precies hetzelfde verhaal verteld. Dus dat lekken verontrust BV NL behoorlijk, kan ik u vertellen. Dus ondanks dat het nog geen beleid is, zou u toch misschien het voortouw kunnen nemen in dit geheel?

De VOORZITTER: Zou ik de interrupties misschien iets bondiger kunnen krijgen? Ik denk dat ik spreek namens iedereen die zijn of haar maag hoort knorren. De gedeputeerde.

De heer STAGHOUWER (gedeputeerde): Ik zal het proberen kort te houden en ik kom ook bij de opmerking van de heer Pestman op het laatst van mijn betoog. Namens het College vinden wij het voortbestaan van de landbouwsector, net als alle partijen hier, van cruciaal belang voor onze provincie en voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. Onteigening is een procedure die ingaat tegen een van de meest fundamentele rechten die wij hebben: dat is het eigendomsrecht. Niet voor niets is daarom ook een onteigeningsprocedure omgeven door wettelijke vereisten, zoals u allen weet. Het moet dan ook gezien worden als een *ultimum remedium*. Ik heb het publiekelijk uitgesproken en ik zeg het hier nogmaals publiekelijk in deze Statenzaal: ik verwacht dat wij in Groningen gezien de situatie hier niet over te gaan tot het aangaan van zo'n procedure. Want in tegenstelling tot andere provincies hebben wij in Groningen zoals u weet slechts één stikstofgevoelig Natura2000-gebied en dat is Lieftingsbroek. En wij zijn daar bezig met een gebiedsgerichte aanpak om tot maatregelen te komen om de situatie daar te verbeteren. Dit doen we samen met de sector. Daar is een vertegenwoordiging bij van LTO en daar is ook een vertegenwoordiging van andere boerenorganisaties.

Daarnaast zijn wij in noordelijk verband bezig om te kijken of er maatregelen genomen kunnen worden die snel tot stikstofreductie kunnen leiden op het boerenerf. Met hierbij als harde voorwaarde dat de agrarische sector zich zelf achter deze aanpak schaaft. Over deze aanpak en deze financiering gaan wij op korte termijn met het Rijk in overleg. Wij zijn van mening dat het in gesprek blijven met het Rijk tot veel, veel betere resultaten zal leiden voor het aanpakken van dit probleem in onze provincie dan het sturen van een brief, zoals in de motie wordt voorgesteld. Daarom ontraden wij deze motie.

De VOORZITTER: Ik kijk eens even rond of er behoefte is aan een tweede termijn. Ik constateer dat dat niet het geval is. Dan sluit ik de beraadslagingen. Is er iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring, voor zover dat in de woordvoering al niet gebeurd is? De heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): De fractie van Groninger Belang zal de motie niet steunen, omdat feitelijk al toegezegd is door de gedeputeerde dat er geen onteigening plaatsvindt.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee?

Dan gaan wij over tot de stemming over de motie 345 'Geen onteigening van boeren in de provincie Groningen'. Voor de motie zijn 8 stemmen uitgebracht door de Partij voor het Noorden, de PVV, 50PLUS, Forum voor Democratie, BV NL en de Fractie GO. Daartegen zijn uitgebracht 30 stemmen van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid, de SP en de VVD. Dat betekent dat de motie is verworpen.

Ik schors de vergadering voor een half uur, want het eten staat koud te worden.

[Schorsing]

F. Belofte toezegging stopzetten gaswinning (op verzoek van de CDA-fractie)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Dames en heren, hartelijk welkom opnieuw bij deze live-uitzending van de Statenvergadering van Groningen – en bij de vergadering zelf, natuurlijk.

Als eerste is het woord aan de fractie die dit debat heeft aangevraagd, het CDA en wel aan de woordvoerder, de heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Je kunt er natuurlijk op twee manieren naar kijken: enerzijds is het mijn schuld dat we hier langer zijn, anderzijds heeft u dankzij de CDA-fractie een heerlijke maaltijd mogen nuttigen. Ik laat in het midden welk van beide hier hoogtij viert.

Maar we wilden dit onderwerp hier agenderen omdat het ons hier ontzettend aan het hart gaat. Zelfs op dit late tijdstip willen wij hierover praten. Vorige week maakte demissionair minister Blok bekend dat hij de komende jaren ook de mogelijkheid wil behouden om gas te winnen uit het Groningenveld. Hij geeft daarbij zelfs aan dat het kabinet geen mogelijke einddatum noemt. Die lijn staat haaks op de belofte van het kabinet bij monde van de voormalig minister, Eric Wiebes, om de gaswinning hier volledig te beëindigen. De CDA-Statenvructie wil samen met een hele hoop andere partijen dat die belofte wordt nagekomen en de veiligheid van onze inwoners voor eens en altijd voorop wordt gesteld.

Als we de afgelopen periode één ding hebben geleerd, dan is het wel hoe belangrijk een betrouwbare overheid is. Je kunt niet eerst groots aankondigen dat de gaskraan dicht wordt gedraaid en vervolgens roepen dat de gaskraan toch langer open kan blijven. Dit kabinet, demissionair of niet, heeft de plicht om zijn belofte aan de gedupeerde Groningers na te komen. Met deze motie, mede ingediend namens een groot aantal partijen, willen wij er bij het College op aandringen om dat bij het kabinet aanhangig te maken.

De VOORZITTER: Ik heb voor me een motie met nummer 346, 'Laat Groningen niet in de kou staan, draai de gaskraan dicht'. Deze motie is ingediend door de fractie van het CDA, mede namens de fracties van de Partij van de Arbeid, D66, de ChristenUnie, GroenLinks, de SP en de Partij voor de Dieren:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 29 september 2021,

Constateerende dat

- de minister van Economische Zaken de mogelijkheid openhoudt om de komende jaren tijdens een strenge winter gas te winnen uit het Groningenveld;

Overwegende dat

- het kabinet in 2018 heeft besloten de gaswinning in het Groningenveld te beëindigen 'omwille van de veiligheid van Groningen in het gaswinningsgebied';
- het kabinet in 2019 bekendmaakte de gaskraan vervroegd dicht te draaien, waardoor niet pas in 2030, maar al in 2022 een eind kon worden gemaakt aan de gaswinning in Groningen;
- deze besluiten zijn gebracht en ervaren als een belofte aan alle Groningers in het gaswinningsgebied en in het bijzonder aan de vele gedupeerden;
- de overheid het zich niet kan veroorloven dit uitzicht alsnog te ontnemen en broos of verdwenen vertrouwen verder te beschadigen;
- de huidige hoge gasprijzen en krapte op de gasmarkt door vertraging van de energietransitie onder geen beding mogen leiden tot extra gaswinning uit het Groningenveld;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om

- het broze vertrouwen van gedupeerde Groningers niet de genadeklap te geven;
- alle gedane beloftes en afspraken met betrekking tot het stopzetten van de gaswinning vanaf 2022 na te komen;
- de veiligheid van Groningers voor eens en voor altijd voorop te stellen;

En gaan over tot de orde van de dag!

De heer MEENDERING (GroenLinks): De eerste fysieke vergadering na anderhalf jaar en, helaas, het gasdossier staat weer op de agenda. En wederom niet positief. Het blijft gewoon noodzaak om de vinger aan de pols te houden om de veiligheid van onze inwoners te waarborgen. De zojuist door het CDA, mede namens ons, ingediende motie zou niet nodig moeten zijn. De afspraken over het stoppen van de gaswinning uit het Groningenveld zijn immers klip en klaar: we stoppen met die gaswinning en deze afspraken gaan we niet meer wijzigen. Daarnaast ook geen nieuwe gaswinning onder de Waddenzee als alternatief voor de gaswinning in Groningen. Nu niet, nooit niet.

Het feit dat er nu weer gesproken wordt over die extra winning uit het Groningenveld, wordt mede ingegeven door de fors stijgende gasprijs die ook de inwoners van onze provincie in de portemonnee raakt. Maar dat mag geen reden zijn om maar te gaan winnen uit het Groningenveld. Dat vraagt om andere oplossingen. Het geeft dan ook eens te meer de noodzaak aan van de energietransitie: besparen, duurzaam opwekken en bewust gebruiken van onze energiebronnen. Hier is dus een versnelling noodzakelijk. Een motie dus, om de bestaande afspraken nog eens te bekrachtigen en het vertrouwen van de Groningers niet de schaden.

De heer PESTMAN (BV NL): Ik zou graag van de woordvoerder van GroenLinks willen weten hoe hij denkt dat de alternatieve energievormen goedkoper zijn, zelfs al is het gas duur. Hoe ziet hij dat? Want in mijn beleving zijn die energievormen alleen maar duurder.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, dit wordt zo een technische discussie. Ik denk dat er absoluut mogelijkheden zijn om duurzaam energie op te wekken op diverse manieren. Daar zal ook een prijskaartje aan hangen. We zien op dit moment de ontwikkeling in de gasprijs die op dit moment gigantisch omhoog schiet. Dus het wordt op dit moment wel kiezen en keuzes maken, samen met onze inwoners, over waar we voor gaan, wat we gaan doen en hoe we de energie betaalbaar houden. Linksom of rechtsom, het zal hoe dan ook een investering vragen van onze overheid. Wellicht van de burgers, maar die betalen nu dus ook al veel meer voor hun energierekening – met nog steeds de afhankelijkheid van gas uit bijvoorbeeld Rusland.

Mevrouw DEN HARING (PvdA): Als mede-indieners sluiten wij ons aan bij de woordvoering van de indiener, de heer De Wit. Dus ik hoef verder geen woordvoering.

De heer HENSEN (SP): Wij zijn zeer blij dat het CDA dit heeft geagendeerd, ook al gaan wij hier niet over. We hopen dat alle partijen deze motie gaan steunen, naast dat GS zich hard gaat maken bij het Rijk om zich aan de afspraken te houden. We hopen ook dat alle partijen die hier deze motie steunen, ook hun partijgenoten in de Tweede Kamer oproepen om ons Tweede Kamerlid, Sandra Beckerman, te steunen met haar wetsvoorstel voor een verbod op gaswinning uit het Groningenveld.

De heer BAKKER (VVD): Wij hebben over deze motie enige tijd geaarzeld. Maar wij vinden het toch goed om nog eens te benadrukken dat er in 2022 een einde komt aan de gaswinning in Groningen. Wij hebben tot twee keer toe een winningsplan hier besproken. Hier stond heel nadrukkelijk in dat tot 2028 het Groningenveld als noodvoorziening gebruikt kon worden. Dat had te maken met de stikstoffabriek en de ombouw van het Norgerveld. Deze noodvoorziening is dus niet nieuw. Vanwege de eensluidendheid en de signaalfunctie zullen wij de motie steunen.

De heer HAZE (Groninger Belang): Wij hebben geen woordvoering verder. Wij sluiten ons aan bij de indieners van de motie.

De heer GERRITS (D66): Datzelfde geldt voor ons: wij sluiten ons aan bij de woordvoering van de heer De Wit.

De heer RAM (PVV): De PVV sluit zich aan bij de woorden van de heer De Wit.

De heer ZWART (PvdH): Ik zou nu heel flauw kunnen doen en zeggen dat dit een voornemen van de overheid is en nog niet iets wat vaststaat. Dat we daar nog geen besluit over te hoeven nemen, omdat

het gewoon nog niet vaststaat en we op alles vooruitlopen. Het mooie van dit voorstel is: het CDA dient het in, de ChristenUnie heeft er geen commentaar op. Dit zou het commentaar van de ChristenUnie geweest kunnen zijn: het is nog niet zo ver, we lopen erop vooruit. Juist dit is het gevoel dat je hier in Groningen moet versterken. Wij moeten van tevoren zorgen dat dingen niet gaan plaatsvinden. Wij moeten van tevoren als Groningers onze eigen regels stellen en zeggen: een belofte is een belofte. Wij verwachten dat zij hun beloften nakomen en wij willen dat de overheid dit ook naar ons Groningen toe doet.

Dus ik zal niet flauw doen: de Partij voor het Noorden zal deze motie steunen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even heel kort: 'een man een man, een woord een woord'. Dat geldt schijnbaar niet voor minister Blok en zijn nog overgebleven collega's in het demissionaire kabinet. Verbazen doet het ons als Partij voor de Dieren niet. Het past precies in het plaatje van wat mensen vaak terecht zien als een onbetrouwbare overheid. Woorden alleen vullen geen zakken. De gaskraan moet dicht, als beloofd, in 2022. Groningen mag niet opnieuw wettelijk vertrapt en vernederd worden. Daarom een geheel terecht motie van het CDA, die we volmondig onderschrijven.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ik sluit me volkomen aan bij de woorden van de heer De Wit en kan mij ook wel aansluiten bij wat de heer Zwart van de Partij voor het Noorden net zei.

De heer PESTMAN (BV NL): We staan aan de rand van een periode van energiearmoede. Stijgende gasprijzen, verduurzaming die dus niet werkt: dat levert maar zo'n klein deel op dat dat niet best is. De prijzen rijzen de pan uit. Daar gaan volgend jaar alle inwoners, ook van de provincie Groningen, wat van merken in de portemonnee. Dat is niet best, want we zijn nou eenmaal niet de meest florerende provincie van Nederland. Ik snap dat de leden van dit gremium van Provinciale Staten daar niet zo heel veel last van hebben. Die zullen weinig geven om de energiearmoede of de hoge energierekening: die betalen dat wel. Dat is anders voor de mensen die het moeilijk krijgen met het betalen van energie. Wat is er dan mis met het blijven winnen van gas, beneden het veilige niveau dat SodM aangeeft, om hier met onze eigen gasprijs nog een beetje bij te dragen aan een betaalbare energierekening, te zorgen dat iedereen de winter warm doorkomt? Want daar gaat het om: wij hebben het over aardgas. Daar draaien voornamelijk ketels bij de inwoners thuis op. Dat heeft verder niks te maken met een windpark op zee zetten voor de industrie. Dit gaat om de mensen. En als wij het dan handig inkleden, zouden wij er ook nog een beetje voor de Groningers zelf eruit kunnen halen. Ik heb het al een keer geprobeerd met een fonds voor de duurzame energie. Daar is toen niks uitgekomen. Maar misschien kunnen we dan, als het dan toch niet anders is, toch voor een gasfonds gaan.

De heer DE WIT (CDA): Er is volgens mij niemand die het heeft gehad over energiearmoede en de problemen die er zijn als het gaat om de levering van energie. Want dat deel ik met u: dat is een groot probleem. Waar het om gaat, is dat er een belofte is gedaan aan onze inwoners – dat zijn de inwoners die wij hier in deze zaal met z'n allen vertegenwoordigen – om die gaskraan dicht te draaien. Minister Wiebes heeft destijds gezegd dat als je de veiligheid geheel terug wilt brengen, je dan ook de gaskraan volledig dicht zou moeten draaien. Op het moment dat zo'n belofte wordt gedaan en wij zien op een later moment dat het kabinet zich daar niet aan houdt, dan heb je de verantwoordelijkheid om voor je inwoners op te komen. Ik ben benieuwd wat voor meneer Pestman belangrijker is: het aanleveren van voldoende energie of de veiligheid van onze inwoners.

De heer PESTMAN (BV NL): Allebei is bijzonder belangrijk, meneer De Wit, en dat kan ook tezamen. Want het SodM geeft namelijk een veilig winningsniveau aan en als je daar ruim onder blijft – ga om mij op de helft zitten van die 12 miljard kuub – dan win je nog steeds gas. Maar dan zorg dat je dat die energiearmoede niet de klauwen uit loopt en daar is iedereen bij gebaat.

De heer DE WIT (CDA): Zoals ik net zei: minister Wiebes heeft aangegeven dat je de gaskraan helemaal dicht moet draaien om dat risiconiveau nog verder terug te dringen. Dus kortom, ik stel nog een keer de vraag. Daarna zal ik het niet weer doen, voorzitter, maar ik hoop echt dat ik een antwoord krijg. Wat is belangrijker: de energievoorziening of de veiligheid van onze inwoners?

De heer PESTMAN (BV NL): Ik heb volgens mij de vraag beantwoord en daar laat ik het bij.

De heer MEENDERING (GroenLinks): De heer Pestman wil blijven winnen uit het Groningenveld voor een deel. Maar wil hij ook gas blijven halen uit het buitenland dan? Want dat is natuurlijk nu heel duur, dat gas. Wil hij dat ook blijven doen?

De heer PESTMAN (BV NL): Dat zullen we erbij nodig hebben als we hier in elk geval de winning beneden het veilige niveau houden. Dus daar ben je van afhankelijk.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dan is het mijn conclusie dat het puur gaat om gaswinning en dat het verduurzamen van alternatieven niet voor de heer Pestman bespreekbaar is?

De heer PESTMAN (BV NL): Ik vond het niet echt een vraag, maar ik wil er wel graag op reageren. Volgens mij is het makkelijker om gas uit het buitenland te halen dan in het tempo waarmee we nu verduurzamen. Dat gaat echt absoluut niet lukken om dat op korte termijn betaalbaar te krijgen voor onze inwoners. Want laten we daar even heel duidelijk over zijn: de inwoners betalen al voor die verduurzaming, hè? We hebben allemaal die ODE erop, de kosten gaan dramatisch omhoog omdat het elektriciteitsnetwerk aangepast moet worden. Dus die inwoners betalen daar al voor en dan gaat die gasprijs ook nog eens omhoog. Want de gasprijs was altijd maar een klein gedeelte van die energierekening en dat wordt nu een heel groot gedeelte daarvan. Dus we moeten ervoor zorgen dat we het hier in Nederland betaalbaar houden. En als dat kan door hier in Groningen te winnen, ja, dan denk ik dat dat een heel verstandig besluit is.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dus de conclusie is volgens de heer Pestman dat de gaswinning hier gewoon door mag gaan en er dus niet aan het belang van de Groningers gedacht wordt?

De heer PESTMAN (BV NL): Dat was een conclusie, dus daar hoef ik geen antwoord op te geven.

De heer DE VRIES (Fractie GO): De Fractie GO sluit zich graag aan bij de goede woorden van de heer Pestman.

De VOORZITTER: Dan ben ik toe aan de beantwoording c.q. reactie vanuit het College. Gedeputeerde Van Dekken heeft het woord.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dank aan de verschillende fracties die in niet mis te verstane woorden duidelijk hebben gemaakt wat zij vinden over het traject 'op weg naar nul gaswinning in het gasjaar 2022-2023'. Want dat laatste is het officieel. Ik kan u melden namens Gedeputeerde Staten dat we de motie overnemen en we de oproep natuurlijk in onze stevige c.q. duidelijke bewoordingen zullen overbrengen aan het kabinet. Dat is het standpunt van GS. Ik zei het al: we nemen de motie over.

De VOORZITTER: Gelet op het voorafgaande, is er behoefte aan een tweede termijn? Die is er niet. Dan sluit ik de beraadslagingen. Is er iemand die behoefte heeft om een stemverklaring af te geven? Dat is ook niet geval.

Zullen we dan meer gewoon gaan stemmen? Aan de orde is de stemming over motie nummer 346 'Laat Groningen niet in de kou staan, draai de gaskraan dicht'. Ik lees u de resultaten voor van de 35 uitgebrachte stemmen. Voor deze motie zijn 33 stemmen uitgebracht van het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de PVV, de SP, de VVD en 50PLUS. Tegen de motie zijn 2 stemmen uitgebracht door BV NL en de Fractie GO. Dat betekent dat de motie is aangenomen.

4. Hamerstukken

A. Voordracht: Vervanging werkschepen DWK en Thomas van Seeratt

De heer RAM (PVV): De PVV wordt geacht tegen gestemd te hebben.

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, waarbij de fractie van de PVV wordt geacht tegen te hebben gestemd.]

B. Voordracht: Voornemen GS verkrijgen deelneming GROElfonds B.V.

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

C. Voordracht: Startnotitie Werken aan participatie(-beleid)

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

D. Voordracht benoeming vicevoorzitter PS en commissievoorzitter

De VOORZITTER: Hier hebben het in het presidium over gehad en daar was de gedachte dat u dit benoemingsbesluit zonder schriftelijke stemming zou willen doen. Maar u hoeft maar te kikken en er volgt een schriftelijke stemming. Geen behoefte? Geen kik? Dan kunnen we dit bij acclamatie doen en is aldus besloten.

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

5. Ingekomen brieven

A. Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

B. Ingekomen brieven van derden

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

6. Notulen voorgaande vergaderingen van 30 juni en 7 juli 2021

[Ongewijzigd vastgesteld.]

7. Sluiting

De VOORZITTER: Dan denkt u dat u klaar bent, maar dat is niet zo. Want de voltallige jury van de Triple-V Trofee gaat – ik neem aan uitgebreid, want we hebben geen haast meer om op tijd bij het eten te komen – vertellen wie er om welke reden deze prijs in de wacht heeft gesleept.

De heer VISSER (juryvoorzitter Triple-V Trofee): Ik heb inderdaad geprobeerd het serieus aan te pakken. Ik heb gekeken naar verschillende aspecten, waaronder het gebruik van het woord ‘voorzitter’ of het via de voorzitter spreken – wat eigenlijk de kern is. Maar ook de manier van spreken, het interrumpen en het luisteren, ook een belangrijk punt. Tot slot een aantal opmerkingen. Dat heb ik van 34 Statenleden vandaag kunnen doen, dus dat is veel. Veel mensen hebben het woord gevoerd. Ik zou willen zeggen: als u de behoefte hebt aan feedback, meldt u zich gewoon. Maar ik heb na ampel beraad met mezelf het volgende besloten. Er zaten twee heren dicht bij elkaar. Dat waren de heer Schmaal en de heer Marquart. Daarbij heb ik uiteindelijk de voorkeur gegeven aan de heer Schmaal, omdat hij vandaag het meest *allround* heeft opgetreden. Hij is heel veel aan het woord geweest. Het is niet zo dat dat een criterium is, want sommige mensen zijn kort, bondig en toch sterk aan het woord geweest. Maar ik vind dat hij het beste op al die punten heeft gescoord, vandaar dat ik, eigenlijk ook namens mijn fractie, hem van harte deze schitterende trofee overhandig. Daarmee is hij meteen voor de volgende vergadering monddood. [Applaus.]

De VOORZITTER: Ik zie dat de juryvoorzitter al zelf tot de uitreiking overgaat. Dat ontslaat mij meteen van een verplichting, dat is prettig. De heer Schmaal kijkt apetrots, a-pe-trots.

De vergadering is gesloten.

